Resa till Kap, Ostindien och Kina, åren 1844-1846

Förord till den elektroniska utgåvan

Under arbete...

redarne af skeppet prins carl,

Herrar GODEMUS & COMP. LOVÉN & COMP. FRESTADIUS & COMP. JAMES PATON & COMP. och F. ROSENLIND,

de oegennyttige uppholsmännen till denna resa, egnas berättelsen derom med tacksamhet

af

Författaren. **KAPITLET I.**

FRÅN STOCKHOLM TILL GODA HOPPSUDDEN.

Afskedet — Köpenhamn — Plymouth — Vindar — Lifvet på sjön — Fiskare — Liniens passerande. 3 Nov. 1844 —14 Febr. 1845.

Den 3 Nov. 1844 låg svenska barkskeppet Prins Carl med flagga på topp svajande på Stockholms ström, och redo att med första vind gifva sig åstad på sin långa färd till Kina. Man skakade hand med gamla glada vänner från akademien, som, omgifna med en för tillfället passande nimbus af saknad, följt om bord för att taga afsked; man betraktade »landsens döttrar», som många till antalet, för sista, kanske »aldra sista gången» talade med hvad Wallenberg kallar deras »tillgifna kölsvin»; man kastade en och annan blick på tornen i Birgers stad, för att rigtigt inpregla i minnet hvad som kanske ändå aldrig kan glömmas, Sveriges sköna, glada hufvudstad.

Snart kommer med snabba årtag en båt långs sidan, och upp för lejdaren springer vår kapten. Han tager den sista öfverblicken af allt; ingen ända undgår hans öga när det följer de smäckra masterna, förmärsseglet är sträckt, allt är klart och ankaret lättas. Efter att hafva emottagit ett besök från ett å briggen Norden församladt sällskap, gingo vi åter till ankars utanför Manilla. Der lågo vi tvenne dagar, med utsigten öfver Liston Hill, Beckbruket och Djurgårdens höstklädda stränder. Stockholm blickade bakom udden förstulet emot oss, visande i regnet sina hvita hus liksom en älskarinna då hon under tårar hviftar sitt afsked med näsduken; sundet vid sjötullen såg ut som en öppen graf, bakom hvilken vi vänta, om icke evigheten sjelf, åtminstone en evighet af äfventyr.

Då kaptenen ej såg sig i stånd att skjutsa med egna hästar, gick han in till staden och bådade Hercules, som äfven kom, och den 6 drog oss ut till Sandhamn, derifrånSfl

RESA TILL BINA.

vi följande dagen under herrarnes i tullen »Lycka på resan!» stucko ut i »Eystrasalt». Vi nickade afsked åt Sveas skottar, och de af oss som voro sjösjuka tyckte med en viss förundran att skogarna nickade igen. Numera voro Herculis hästar öfverflödiga, ty en frisk vind förde oss framåt förbi <Gottland, Öland och till Bornholm. Men der mötte oss en af dessa Æoli nycker, dem sjömannen aldrig kan försona sig med; vi fingo motvind, hvilken 4 dagar höll oss fängslade bakom den vackra ön. Sjön var hög, och lik en stor skum--lef tog skeppet toppen af hvarje fraggig våg. Ändtligen •ien 1 -i kröpo vi så sakteliga förbi Falster, sågo Skanörs och Falsterbo små oskyldiga städer och det något reputir-ligare Malmö, samt ankrade den IS på Köpenhamns redd.

Köpenhamn har alla anspråk på att vara en stor stad med sina höga hus, breda trotoirer och alnslånga bokstäfver

på skyltarna; men den har endast anspråk, den är ändå liten, ty man känner hvarandra hela staden öfver, man är Jiviiken på fremlingar och de gigantiska hotellerna saknas, .lag vill ej uppehålla mig med att beskrifva denna stad, tv den är allom så väl bekant, och liksom ingen engelsman kan vara fullt »fashionable» utan att hafva sett Kom, sä är ing n svensk riktigt svensk utan att hafva varit i Köpenhamn, hört ett föredrag i »det Skandinaviske Sel 1 --Kab», tagit Lehman i hand och sett martyren Goldschmidts fängelse. Har han derjemte varit på Tivoli, kan yttra sig med snille och smak om Thorwalds-n och hans apostlar, om Oehlenschläger och »Nordens Guder», äger ett lifligt jninne af (Mergade, Gothersgade, Holmens Gade, m. fl., så kan ban alltid ega hopp om ett godt parti.

Tiden förflöt ganska snabbt, under besök i de vackra naturhistoriska museerna. Det »Kougelige Mus mm» utmärker sig genom en fördelaktig gruppering äf naturalstren, men är eljest, så vidt man vid en hastig öfverblick kan <iöraa, till antal och exemplarens godhet underlägset Stockholms museum. Lokalen är äfven sämre, ty den är så mörk. Conchylier och öfriga evcrtebrater blef ej tillfäll", att få se, i-medan intendenten herr d:r Beck var sjuk. Fisksamlingen syntes rikare än den Stockholmska.

Det »Nordiske Museum» äger en för studium af nordens 'lrnitbologi alldeles utmärkt samling. Det gifves knapplenPLYMOUTH.

enda nordisk fogelart, hvaraf museet icke eger alla drägter och en mängd exemplar af de olika åldrarna; äfven dyrbara skeletter finnas af Cetaeeerna, de andra att förtiga.

Det Classenska bibliolheket, hufvudsakligast medicinskt och naturhistoriskt eger bland andra dyrbara arbeten, Gould-; hekanla planchverk. Dat är visserligen ett utomordentligt briljant \erk, men det synes som om prof. Nilssons illuminerade figurer, utvidgade och än vidare utförda i samma vackra skala som de påbörjats, skulle vara af lika stort vetenskapligt värde, och de äro dessutom ej på långt när så dyra.

Utriisiningen för resan kompletterades, Oehlenschlägers »Hakon Jarl», och Hoübergs »Barselstuen» sågos och beundrades, äfvensom Jgfr. Nielsens dai s i »la Lilbauiennei hvarpå »Kongens smukke Bye» den 22 lemnades. Vi gingo ibland ganska nära svenska kusten, och tornen af Lunddomkyrka, de af skånska bonden s, k. »Longa påga» (Lunds-pojkar) syntes höga och befallande resa sig öfver slätten. Utanför Helsingör lågo vi back, emedan vi fingo om bon! en passagerare herr G. L. Lindberg, och gingo derpå med en frisk kul|tje förbi Helsingborg och Helsingör, dessa Öresunds Dardanell r, ut i Kattegals högre sjö och bland desv många seglare. Tjugo af dem lemnade vi snart akterut, med all deras herrlighet af skyrakor och månskrapor, pa -serade i rask fart, (9—10 knop) Skagen, fiskade på Dogger-bank, pejlade Gochvinsands och Galoppers fyr;ir, jaga te förbi ön Wight den ena aftonen och ankrade nästa dag. den 30 November, i Plymouth.

Staden besöktes, och det v.jr ej utan sitt nöje alt se hrr engelsmän oaktadt vinterkölden paradera på söndageli i deras knappt vid Nordpolen eller i Indien lemnade svarta frack, och i hvita benkläder. Plymouth är ganska vidsträckt och i vissa delar väl byggd; i andra åter ytterst oregelbunden, med tränga, krokiga och dåliga gator. Den vackraste gatan är »Union Street»; den är lång, rak, bred och macadamiserad, med snygga 2—5 våningshus. Framför nästan iivart och ett af dem äro små parterrer -med häckar af myrt, buxbom eller cypress, och derutom väl lagde trottoiier. Staden eger för öfrigt J!0,000 innevånare, två ypperliga hamnai, är station för en del af engelska flottan:4

BF.SA TII.L KINA.

men hvad som mest utmärker den, är dess »Breakwater» och Eddystones fyrbåk.

Breakwatern är ett 1 l/3 mil *) långt af huggen sten uppbyggdt värn, hvilket bryter de vågor, som eljest skulle intränga i hamnen och göra den osäker. Det började 1812 på ett några famnar djupt liggande grund och är nu efter otroligt arbete och med stor kostnad uppfördt och försedt med en lanternin. Eddystones båk är mera allmänt känd, och j;ig vill derföre blott återkalla i minnet, alt den 2:ne gånger blifvit af hafvet nedslagen och åter uppbyggd, samt att den nuvarande är 94 fot hög, byggd på en kal klippa, af i land huggen och sammanfogad granit. En berättelse säger, att älskaren till en af Devonshi-res skönheter, återvändande från fjerran land, med sitt

skepp stötte mot Eddystone i en af kanalens mörka nätter, och förlorade sitt lif dervid. Den sorgsna, trogna älskarinnan beslöt då att helga hela sitt lif åt saknaden, och Tesa åt den döde en varaktig minnesstod. Hon byggde då en båk och vårdade sjelf dess flamma. Se der uppkomsten af Eddystones båk! Då en symbol af ett bland stormar och död troget hjerta, ett sorgens Mausoleum — nu skeppares förtjusning när de komma öfver uppgående grunden — då vittne till mången rörande klagan — nu föranledande utrop, sådana som »Nord-Ost % Ost på kompassen!» och dylika.

Medan vi lågo i Plymouth inkommo några engelska krigsskepp, som varit ute på en profsegling för en veckas tid, och ankrade på redden. Manskapet utfick sin hyra, men officerarne vägrade dem permission att gå i land, ja till och med bortdref deras »Sweethearts», som i stort antal rott ut till dem. Denna ohöflighet mot könet förolämpade Plymouths sköna, så mycket mer; som de visste att soverigns funnos i de älskades fickor och väl kände att »Jack» ej ser på skillingen. De togo derföre en lysande hämnd; ty när om aftonen en del af officerarne kommo i land, blefvo de g nast omringade af de uppretade ama-

Så snart ej särskildt och uttryckligen några andra mil nämnas, så förstås med mil här öfverallt Engelska, hvaraf 6 ga på 1 Svensk.l'A HAFVET.

ä

zonerna, som i r.kligt mått begagnade så väl det vanliga qvinnovapnet, tungan, som äfven de ännu obehagligan.' kastvapen, hvarpå de höstliga gatorna öfverflödade. Oaktadt det egentligen icke var »fair play» *), måste Englands söner bruka vapnen mot Englands döttrar, och med svärd i hand bana sig väg till närmaste hotell. »John Bull» skrattade af hjertans grund ål saken.

Sedan vår superkarg, hr Fr. Rosenlind, kommit ned frän London, var allt redo för seglats. Lotsen kom om hord, ankaiet lättades, seglen vecklades ut och för en fri k bris styrde vi bort förbi Mount Edgecombes sköna park. Vi togo nu afsked af Europa för alt ej se det på år, vi lemnade dess häst och köld, för att gå den »eviga sommarn» till mötes, men vi lemnade med detsamma äfven lån^t bakom oss allt hvad hjertat har kärast, fosterland o< Ii gamla profvade vänner; och om vi blott dunkelt sågo Li-zards fyrar, så var kanske dimman i luften ej enda orsaken dertill.

Sjömannen har en egen fantasi att kalla Atlantiska Oceanen mellan Kap Lizard och Kap Vincent Spanska sjön. och under denna benämning har den fått ett elakt ryUt-för dess höga, obiindiga sjö. Äfven nu gjorde den skäl f ir sig, ehuru den efter d.; erfarnas yttranden var ovaniigt beskedlig. L. och ag, samt en till Kap utvandrande familj, bevisade vår underdånighet för Neptuni makt genoiu ifriga tributer, och till slut voro vi så matta att vi knappt kunde röra oss. M n då inlet är beständigt under solen, så hade denna vår ömkeliga och tillika löjliga hyllning eit öfvergång, och när vi sågo de solglänsta topparna af Madeira och Porto Santo, så voro våra sinnen lika lätta, som de deröfver ilande mo.nen, och vi tömde Madeiras skål i-ett glas Madeiravin, med full visshet att slippa återlemna) det ifrån oss. Inom kort upphörde alla ombrassningar at seglen, de stodo jemt fulla och bugtiga, solen gick upp » guld och ned i purpur, och stj rnorna gnistrade dubbelt så klara som i Norden — med få ord: vi voro inom vänd-

»Fair play», eller hvad vi kalla »lika mot lika», ligger så beständigt i Engelsmannens tanke, att jägarn t. o. m. påstår de(icke vara »fair play» alt skjuta fogel på sälet.

ägS*

Il frSfl

kretsen, i passaden. Resande hafva försökt att skildra dessa höjders skönheter och talat mer eller mindre poetiskt om dess klara himmel, berättat hur solen, hastigare och fullkomligare än någon advokat, gör svart till hvitt, natt till dag, och i förbifarten blandar färger, briljantare än de som lysa på något bondkistlock m. m.; men de hafva alla misslyckats, af det enkla skäl, att när Skaparn vill låta sin glans skina fram i något skönhetsunder, så förslår

ingen menskoförd färgsudd eller gåspenna att tata till en afbild: själen kan ej uppfatta, endast se och beundra, stum och full.

Passadvinden, sedd från* dess prosaiska, jag menar dess fysiska sida, är kanske eljest obekant för en del läsare, och måhända kunna några ord deröfver ega intresse. Vind i allmänhet är en del af vår atmosfer i rörelse, och denna rörelses förnämsta orsak är luftens förtunning af hetta. När luften förtunnas blir den specifikt lättare, och måste således stiga, hvarvid den mindre förtunnade, kallare luften rusar in i stället för att återställa den förlorade jemn-vigten, och bilda en ström i luften, som vi kalla vind. Man skiljer mellan Ständiga, Periodiska och Ombytliga vindar.

De ständiga, eller passadvindarna uppkomma af jordens rotation och luftens förtunning af solens hetta mellan vänd-kretsarna. Den kalla tjocka luften vid polerna rör sig naturligtvis långs åt jordytan för att intaga den heta, tunna luftens plats kring eqvatorn; men jordens rotation och den från polerna till eqvatorn gradvis tillvexande hastigheten af denna rörelse, tvinga dessa polarluftströmmar att afvika från deras meridianer på vägen till eqvatorn, och att slutligen antaga en sned riktning från Ost till Vest. Häraf uppkommer en Nordostvind i norra och en Sydostvind i södra hemissferen. Dessa vindar äro likväl ständiga endast i öppna Oceanen, både Atlantiska och Stilla, från 28° Nord till 28° Syd, och i Indiska hafvet blott emellan Mada-gascar och Nya Holland, från 10» till 28° Syd.

Periodiska vindar, eller de efter malayska ordet Mussin årstid), af alla europeiska nationer sä kallade monsuner, blåsa halfva året från en trakt och det andra halfåret från den motsatta. Denna vexling förorsakas deraf, att när under solens gång genom norra vändkrelsen de der belägnaVINDAD.

länder blifva starkt upphettade och luften öfver dem förtunnad, så inrusar från hafvet Irisk ny vind för att återställa jemnvigten, och ländernas ställning gör den sydvestlig eller sydostlig, hvarjemte den fuktighet vinden innehåller så småningom kondenseras till regn, och på samma tid som SV. och SO. monsunerna blåsa, inträffa regntiderna i dessa länder. När solen återvänder till södra vändkretsen, blifver af motsatta skäl lu|ten i norra vändkretsen kallare, i södra mera upphettad, och monsunen skiftar då till nordvest eller nordost, allt efter de olika trakterna; men denna monsun medför torr luft och vackrare väder för de södra länderna, emedan de då öfver dem blåsande vindar ej äro så laddade af fuktighet. SV. och SO. monsunerna råda från April till Oktober och NV. och NO. monsunerna från Oktober till April, hvar och en på sina respektiva ställen; dock bör anmärkas att vanligen omkring en månad åtgår innan den föregående monsunen blåst ut och den efterföljande rätt fått väldet.

Ombytliga vindar råda utom begge vändkretsarne från lat. 28° till polerna, ehuru vest och vestsydvest mest i norra och vest och vestnordvest mest i södra latituder. Till dessa höra landt- och s,övindar, eller sådana vindar, som regelmässigt hvarje dag blåsa från och till kuster och öar mellan vändkretsarna, och bero derpå att land är mera värmledande än vattnet, hvarutaf vid stränderna olika tem-peralur-grader uppkomma, hvilka förorsaka dessa dagliga vindombyten. Hvad lör öfrigt angår stormar, hvirivelvin-dar, orkaner, o. s. v., så äro de allmänt bekaiila och ega sin grund hufvudsakligast i elektricitet i förening med solens uppvärniningsförmåga.

Vi återgå nu från denna utflygt i vindarnas område till jorden igen och till skeppet, der det går för segel, svällande och fylliga som en skönhets barm, med skummets diamanter gnistrande kring bogen, och oändlighetens afbilder under och omkring sig. Lifvet på sjön är enformigt, ty hvarje dag är sig lik; man stiger upp med solen, då fartygets toi-lett konstlöst göres med några pyttsar vatten och levan-gen; man tager sig en promenad på halfdäck, tills stewar-dens stämma förkunnar att frukosten väntar; man samlas då i en trellig kajuta och gör ett godt mål, ty »sjöluftenSfl

söker», som landibon säger när han gått på roddarbåt mellan Riddarhusgränden och Röda bodarna. Efter frukosten dels pr.itjr man, under det nu utsträckta sol,seglet, dels läser, dels skrifver man, eller går man upp att se på folkets arbeten, kanske till och med upp i märsen, om en hval finns i grannskapet. Hur det är, så flyter

förmiddagen undan, kapten och styrmän komma upp på däck med hvar sin trekantiga machin, den de sinrikt nog kalla Sextant och Octant, hvarmed de titta på solen, och till slut finna sis föranlåtna att ropa »åtta glas!»*). Atta glas ropar rorsmannen, och ropet besvaras först med 4 dubbla slag på en klocka. Har det ej rökt och osat ur kabyssen förut, så gör det nu, och svettig och svart kommer kocken till vakthafvande styrman och b gär tillåtelse att »backa upp»; svaret blir alltid ja, så vida ej något arbete eller m növer är i fråga, och straxt derpå ljuder åter klockan, men i vida fröjdefullare ton r, och aj! aj! svaras i kojerna när kocken i förskansluckan sjunger: »Res upp alt skaffa, i Guds namn!» Nu blir det buller i skansen, alla storma ned, utom de så kallade »babianerna». Imedlertid är middagsräkningen verkställd, och har skeppet gjort sina 5 grader eller mer på dygnet, så säger kapten när han sätter af i kortet, med inre tillfredsställelse, men med en mine som vill synas trumpen: »Hon har ej gjort mer än så och så mycket detta dygn». Hon kallas hvarje lartyg a sjömän och sjelfva prins Carl kallades dagligen hon, till trots af både statskalender och grammatika. Det är roligt och tillika ärofullt för sjömannen att kunna säga: »I morgon vid den

*) Om skeppsbord indelas dygnet i 6 vakter, hvardera 4 timmar lång. Hvarje halftimma afmätes med ett sandglas, och rorsmannen ropar glasens antal, hvarefter de slås på en klocka för-ut. Vakterna från XII om middagen till IV och från IV till VIII sammanslås vanligen och kallas tvillingvakten, eller e. m. vakten, på det att de tvenne afdelningarne af manskapet styrbords- och bagbords-vakter, eller de så kallade »styr-och ba-bölingnrna» ej två dygn skola få samma vakter. Vakten från VIII till XII kallas nattvakt, från XII till IV på morgonen kallas hundvakt, från IV till VIII morgorivakt och från VIII till XII r. m. vakt. »Babian» är den tid då det ätes för-ut eller »skalTas».

och den tiden synes det och det stället,» och jag undrar icke öfver att Inn ser sjelfbelåten ut när på sagdan tid utkiken varskor: »Land!» dock må han dervid icke glömma hvem som lärt honom det.

Men imedlertid hafva kock och steward i en aldrig nog prisvärd lörening lagat i ordning kajutans mat och man samlas åter på den sednares vänliga uppmaning att njuta af d?nna verldens goda; ty »man får alltid god aptit dä man är ute och reser». Middagen tar ock en gång slut och sedan man anlitat kallekannans aromatiska innehåll, gör man återigen hvad man behagar, tills någon ropar: »kom och se hur vackert solen går ned!» och man skall vara bra ifrigt sysselsatt för alt ej följa uppmaningen, ty det är ej det gamla vanliga man ser, ulan del är något ständigt nytt, något vackrare än det man såg förra aftonen. Solen stupar ned, horisonten glänser några minuter i skiftande llammor, och inom kort hänger natlen stjernströdd öfver det brusande hafvet. Något som nordbon saknar härvid är dock skymning, d nna magiska halfdager under hvilken naturen liksom tvekar om den skall gå till hvila eller ej; af den finnes intet spår inom vändkretsarna, och när soleil varit gömd några få minuter nedom horisonten, är färgspelet slut, ocli natten är kommen. Men då är det rätt roligt att taga' sin plats mellan förstängstagen och se sig litet 1-kring; under sig ser man två lysande eldströmmar, dem skeppet kastar upp vid sin sänkning i vågen, framför sig ser man de bugtiga seglen och en hop af mystiska ändar, som hvark n tyckas ega början eller slut, och ofvan ser man det blå omätliga hvalfvet med sina glänsande konstellationer; då, för första gången på dagen, dröjer man kanske att lyssna till stewardens ord: »Théet är klart!».

Sa går en dag, och med Stridsberg kan man säga: »Den andren Tag gelit es ebenso». — Tycker du om ett lif, fridfullt och utan bekymmer, under en himmel der värmen ås för intet, der hvar dag är sig 1 k, men ända olik, så slig ombord, och lef inom tropikerna: men älskar du baler, konserter och theatrar, så blif hemma, afundas och alunda, och värm fingrarne ibland på kakelugnen, att de ej blifva fullt så kalla som hjertat.

På dessa höjder är det, som flygfiskarne hafva sitt hem, der ila de omkring, dels i, dels öfver vattnet i otaliga ska-

ror, för att kunna räcka till åt alla fiender de äga, Homter, Albacorer och Dolf>ner under vattnet, samt Albatrosser, Fregatt- och Tiopikfoglar ofvanför. Det är vackert all se en jagt på flygfisken af dess argaste fiende

Dolf>nen: med en fart från 10 till iO mil i timman ila lluckar af hundrade, ja tusende flygfiskar, ängsliga och rådvilla framför 5 à 4 sköna brokiga Dolfyner; ingen ansträngning synes pä dessa, men de äro stora, starka och skarpa i bogen, kapploppet varar ej länge, snart är flocken af dödsoffer upphunnen, med ett slarkt plankande springa flygfi karne upp ur vattnet, föras af vinden än hit, än dit, och i samma ögonblick de falla ned igen mötas de af döden i Dolfynens gap, hvilken, sedan h n ätit sig mätt, lekande går ikring skeppet, speglande sig i den blanka kopparn, och kanske sjelf i sin ordning faller ett offer för en ännu starkare än han sjelf, för fiskarens skarpa, snibba ljuster. — Dolfynen (Coryphaena hippuris) är en vicker fisk, ofvan stålblå, pä sidorna grönaktig, under skönt gul, öfverallt guldglänsande och beströdd med azurblå stjernor. Stundom får man äfven se dessa taga till flykten, och då kan man vara viss på att i grannskapet är ett af hafvets glupande vidunder, en af dessa 16—20 fots hajar, som äro mäktiga att svälja en menniska bel, och som knappast kunna förmå sig att vika undan för skeppet, hur snabbt det än går. Utanför Madagascar, under vårt inseglingsförsök till Nosbah, sågs en stor haj på omkring 20 fot eller mer*). Lodhif våren kastade ett tio skålpunds tungt lod rätt i hufvudet pä odjuret, men icke den minsta förändring visade sig i h. ns rörelser. Det är att vara lugn.

Lustigt dansade vi åstad, grad e fter grad passerades, vi sågo på ganska nära hall ön S:t Antonio, hv;.rs höga bergstoppar bryta molnen, och den 13 Januari 18i5 vid solnedgången hördes, till ungmäns och pojkars outsägliga förvåning, en stämma från gallionen preja skeppat: »Skepp olioy !» — »Hvarifrån kommer n;?» — »Från Stockholm.» »Hvart gäller resan?» — »Kina.» — »Hvad är skeppets namn?» — »Prins Carl.» — »Låt mig seedra papper.» — »Välan! Kom ombord», och verkligen nedsteg äfven från backen och frarn-

') Voigt, Lehrl). d. Zool. omtalar en Squ. maximus 29 '/, fot lång. ilen lian sjelf sett 1827.

vandrade till halfdäck en besynnerlig figur i röd mössa med treuddig köttgaffel på toppen och prydd med ett vörd-nadsvärdt skägg. När han framkommit till kaptenen sade han, efter utvexlade höflighetsbetygelser, alt han var kammarherre hos Neptunus, och af honom utsedd att taga kännedom om detta sknpp, som nu för första gången passerade linien och ännu icke var inre^istreradt i Neptuns lista. Han förkunnade äfven, att hafvets Drott nästa dag skulle infinna sig för att se hvilka ombord befintliga personer icke förut passerat linien, och sedan, om han dertill fann dem värdiga, upptaga dem bland sina hoftjenare. Efter snart erhållen och ännu fortare förtärd grogg, aflägsnade sig hr kammarherren samma väg han kommit. Läsaren inser att här är fråga om rakningen vid liniens passerande, och den försiggick äfven dagen ef. er med alla tillbörliga högtidligheter och ceremonier, sålunda: Recipientens ögon förbun-dos och klädet kring ögonen gjordes ännu mera ogenomskinligt, förmedelst en pytts vatten öfver hufvudet; derpå fördes han för-ut, sattes på en bräda, lagd öfver ett vattenkar, och intvålades med en komposition af diverse på däck uppletade saker och hvartill färgen var tagen ur skorstenen. När tvålningen var verkställd från hrlsen och allt uppåt, började barberaren att göra sin tjenst med en tra-krnf. hvars egg tycktes mera beräknid att taga bort både skinn och skägg, än att lemna det förstnämnda qvar befriadt från det sednare. När Neptun fann recipienten bra, gaf han det tillkänna och ordinerade tvättn ng. Pytts på pytts sköljdes öfver hufvudet, man kastades ned i det fulla vattenkaret och bindeln altojs, hvarpå imn såg sina kam-raier i olyckn svarta som negrerstå grinande ikring. Två fruntimmer i akterskansen sluppo naturligtvis rakningen, ty »der intet är att taga der hafver Kejsaren sjelf ing-^n rätt», men de fingo sin del af kalaset från skeppsspruhin, som heh tiden var i verksamhet. Att en mängd löjliga scener skulle förekomma, att en och annan blef rakad med särdeles kraft, faller af sig sjelf, ocli olycklig var den som försökte motstånd.

Skeppet gick imedlertid sin gilla gång framåt, och den 22 Januari voro vi på 20» sydlig latitud, 29° 49' vestlig longitud, rned andra ord utanför den lilla ön Trinidad. Denär vid pass 6 mil i omkrets och 1600 fot hög. Vid nordvestliga udden står en 800 fot hög klippa, vid basen skiljd från ön genom 5 famnar djupt vatten, men upptill förenad med den genom en hög stenbåge. Denna ö ligger ungelär 10 grader från närmaste land, midt uli oceanens aldrig hvilande vågor; en starkunderhafvisk eruption har bragt den i dagen, men huru har den så länge kunnat ega bestånd, och huru hafva de der befintliga getter ditkommit? ty de funnos der då den upptäcktes; hade ej detta varit förhållandet, så vore deras ditkomst ganska förklarlig, då man känner huru Portugiser och Spaniorer nästan

alltid släppa höns, får eller dylikt på de obebodda öar de passera, för att derigenom möjligen rädda lifvet på derstädes skeppsbrutne. Huru liten ön än är, så medförde den lugn, kastvindar och regnbyar, hvartill äfven solen bidrog, som vi just samma dag hade i Zenith. Vi gingo dock snart förbi och voro inom kort utom Södra Vändkretsen, hvarefter vi för en frisk sydvestbris styrde upp emot Goda Hoppsudden, eller som det vanligen kallas: Kap. Då vi förut haft omkring 77° Fahrenheit*), så började värmen nu att taga af, så att vi somliga dagar till och med blott hade 60°. Vinden svepte dugtigt kring »den stormiga udden», och sjön var hög till täflan med Tafelberget, hvilket vi d. 12 Febr. sågo stiga ur vågen. Den 14 lupo vi in i Tafelviken och ankrade.

KAPITLET II.

VISTANDET I K A 1».

Kapstaden"— Utflygter till Kondebosch, Consianlias, Kalkbay — Tafelberget — Svenskarna i Kap — Fiird till Slellanbosch. Vi Febr. —9 Mars 1845.

Vår ankringsplats i Tafelviken gaf oss en ganska vacker utsigt. Från »Green Point» med dess fyrtorn höjer

') För dem, som ej ega kännedom om Fahrenheitska thermome-terns förhållande till den hundragradiga Celsii, må nämnas, att Celsii gradtal fås om det uppgifna Fahrenheitsgradtal, minskadt med 32, multipliceras med %, efter formeln C—1/, (F—32). Vi använda alltid i efterföljande anteckningar Fahrenheitska beräkningen, emedan den iir noggrannare.

sig landet genom »Lions Hill, Rump och Head» till det storartade, på denna, nordliga sidan tvärbranta och jemna Tafelberget, hvilket lik en mörk våg hotar att krossande falla ned öfver den vid dess fot belägna staden. Vid bergets östra hörn står »The Devils Peak», spetsig och moln-böljd, och omkring dess fot slingar vägen mellan villor och parker. På motsatta sidan af viken ligger ett sandigt slättland och i fonden deraf synes fjerran gråblå mystiska berg, mm vid stranden lysa ännu liksom genom århundraden Hottentotters natteldar, och förlänar det eljest civiliserade landet ett utseende af vildhet.

Men låt oss företaga en liten tur in åt staden, för att se huru den är beskaffad.

När man landstiger är det på gamla verldens sydligaste udde flera tusende mil frän Sverige. Dat är en betydlig väg, och tänk! dessutom i Ilottentotternas, de vilda, raggiga Hottentotternas land; landstiger man med detta i tanken, så blir man vid första anblicken högst förvånad att se de breda, snörräta gatorna, de utmärkt snygga, ehuru låga husen, mängden af buiiker och hoteller, samt alt höra bullret och skramlet på gatorna; man är frestad al t tro sig vara i en europeisk stad, någonstädes i »the united Kingdom». Man märker dock snart söderns och värmans inflytande, man ser de platta taken, de stora halföppna fönstren med sina jalusier, de mångfärgade och lätt klädda figurer, som röra sig på gatorna; och på de stora, med 6—12 par oxar förspända vagnarne känner man igen Kap. Man ser der Araben med sin fina drägt, sin brokiga turban, och skägg efter råd och lägenhet. Man ser Kaffern i sin klädnad af en matta, kastad öfver axlarna, och ett stycke tyg kring med-jan — man ser Kinesen med sin spetsiga hatt och sina sneda ögon, alldeles likadan som han skyldrar på våra thé-brickor. Och går man ut vid solnedgången, för att promenera i »Government Garden» eller på exercisplatsen, så får man se den tjocke flegmatiske »Myn Heer» med sin ännu stadigare äkta hälft vandra, åtföljda af mer eller mindre talrikt ungherrskap af begge kören, hvilka på sin o-drägliga Kap-holländska snacka om diverse. Der ser man den engelske »gentlemannen» i sin eviga svarta frack taga några damer i hand, under det ett par kontorister ila

förbi, talande om hvad hvetet kostade per bushel på dagens marknad. En ung Martis son, »of the royal Paddy», pladdrar sin fadda rotvälska för ett par bleka damer, hvilka, ehuru smickrade af uppmärksamheten, dock ej anse

det fullkomligt »genteel and proper» att utan förkläde säll-skapa med en af de oöfvervinnerlige. Men på taflan af >-n engelsk sjöstad får man ej glömma »Jack», och »sail ohoi»! der kommer han, med hatten akterstagad, luggen nere öfver de ändock just icke klarseende ögonen, bussen lik en svulst i ena hörnet af munnen och händerna i byxfickorna, kryssande slag lör slag genom folkhopen. De unga damerna påskynda sina steg — Jack låter sig intet bekomma. — En herre säger: »gå er väg, ni är drucken» — Jack flyttar om bussen, eller på sin höjd går öfver stag, för att än en gång möta sin man — några dussin neterungar samla sig kring Jack, kasta skämda fikon, vin-drufvor och sådant på honom; Jack valkar bussen, knyter handen, vänder om så tvärt han kan, gör ett djerf utfall mot den närmast stående, under något sinnrikt utrop, och reser merendels på näsan under pojk.trnes skratt och glåpord på alla kände och okända språk. Korteligen, Kap är likt Europa, blott litet varmare, litet brokigare.

Skulle någon hafva lust att veta något om stadens inrättningar och märkvärdigheter, så får jag redan pa förhand underrätta, att de ej äro alt förakta. Kapstaden, koloniens Melropolis, är bygd vid foten af Tafelberget, som förut nämndes, och på sluttningen deraf; den är högst regelmessig med paralella gator, skärande hvarandra i räta vinklar. Den är fördelad i 12 distrikter, »Wards», hvart och ttt handhaft af sin »Wardmaster». Invånarnes an'al är skattadt (troligen för lågt) I ill 22,800. Staden är lör-svarad af ett starkt befästadt kastell och fyra batterier. Barackerna äro stora, väl bygda och kunna rymma 4000 man infanteri och 1000 man kavalleri, och dessutom finnas flera andra vackra publika byggnader. — Börsen är enkel, men smakfull, och ligger vid ena ändan af den vidsträckta exercisplatsen. Den innehåller, jemte andra rum, ett stort rum för tidningsläsning, der blad af hvarje politisk tendens fredligt ligga bredvid hvarandra, samlade från alla verldens trakter. Andra rum innehålla ett äfvenMARKNAD.

i naturhistoriskt hänseende väl försedt bibliothek, pä 50,000 volymer, tillgängliga för alla. Fem prydliga kyrkor finnas, tre nya äro under byggnad, och dessutom äro fyra kapel-ler öppna för de obetydligare religionssekterna. Flera skolor finnas, men det förr utmärkta »South Alrican College» räknar nu blott 12 lärjungar, och i dess museum finnas högst fà exemplar af något värde, ehuru en samling, gjord endast inom koloniens gränser af en kunnig person, skulle vara af ofantligt intresse. — Men något, som förtjenar ett helt annat vitsord, är en stor botanisk trädgård, anlagd af och tillhörig baron C. von Ludvig. Den är utmärkt, ty den innehåller allt hvad kolonien, Indien, Mauritius m. 11. platser, frambringa vackert eller sällsynt, allt ordnadt och smakfullt. Men icke nog dermed: den är öppen för alla. som af den vänlige eg .ren fått ett inträdeskort, och »hvarje vetenskapsman får inträdeskort vid hvilken tid som helst, samt tillåtes att samla specimina», hvarvid egaren med utmärkt artighet och generositet leder och går tillhanda.

Hvarje vecka hållas publika auktioner på platsen utanför börsen, der, under bar himmel, i närvaro af en stot-folkmassa, allting försäljes, från den sönderslagna buteljen och fönsterbågen, till tullblodshästar och det färdiggjorda huset. Interessantare likväl är att vara med vid de dagligen inträffande marknaderna på den vid stadens sydostliga hörn belägna s. k. ilarkelplace. På den stora, af murar omhägnade platsen, samlas bittida om morgonen, ja till och med under natten, resvagnar från fjerran och när med sin hottentottfamil och sina landtmannaprodukter. Dit strömmar då på morgonen, innan det blir varmt, allehanda folk: dit kommer köpmannen och tjenstebjonet, den rikaste och den fattigaste; hvarje nation, hvarje språk, hvarje färg eger der sin representant, från den sotsvarta mozambique-negern till den krithvila engelskan, och torget framställer en ordentlig k irneval, ty drägterna äro för brokiga att vid första åsynen antagas för alldagliga.

Ej långt från torget ligger en vacker, vidlyftig byggnad, Sommerset hospital, fritt från stadens ångor och uppfriskadt af hafsvindar.

Tre banker finnas i Kapstaden, med en fond af 230,000Sfl

f, och derhos en mängd i merkantilt och industrielt hänseende nyttiga associationer till ett antal af öfver sextio.

I staden finnas nio boktryckerier, 6 bokhandlare och 7 tidningar.

När slafskepp af engelska kryssare uppbringas vid Afrikas Ostkust, så föras de oftast till Kap, slafvarna landsättas och befrias, fartyget seglas på grund och spillrorna säljas. Slafvarna taga emedlertid merendels tjenst inom staden eller kolonien, der de njuta mycken frihet, och det svåraste man kan skrämma dem med, är att hota dem med hem-skickning till deras land igen; denna hemsändning är egentligen enligt siat-akten de respektive nationernas skyldighet, men försummas af hvarjehanda skäl. Då slafveriet afskaffades, gaf England till sina kolonier 20 millioner £ såsom skadeersättning. I Kapkolonien funnos 58,427 slafvar; kolonien fick 1,247,401 £ och slafvarnas värde ansågs vara 2,842,224 f. Det är af dessa skäl man ser en sådan mängd negrer öfverallt i och omkring staden, der midt på dagen nästan endast färgade personer synas till. Omnibusar och diligenser gå alltid morgon- eller aftonstunderna, och både åkande och dragande befinna sig bäst dervid.

Men vi hafva nu sett oss om i d<n trefliga staden och kunna prisa oss lyckliga att hafva undsluppit det förfärliga damm, som vid hvarje il yr upp fr.<n gatorna och gör att man ej kan se tvärsöfver dem, knapp öppna ögonen. Låtom oss nu göra en liten utflygt åt landet närmast Kapstaden.

Yi ombord på Prins Carl fingo ett ypperligt tillfälle dertill, ty vår med rätta allmänt aktade landsman, herr konsul Letterstedt, sände sin egen vagn för att hemta oss först till sitt landsställe, Mariasburg, och sedan till Constantia.

En frisk och solig morgon gingo vi i land, tågade upp till hr Le terstedts präktiga àngqvarn, funno der vagnen i ordning, hoppade i och klatshl bar det af utur staden och långsåt foten af Devils Peak. Flere små samlingar af hus mötte vi genast utanför staden, och observatorium, der Herschel upptäckte månmenniskorna, ligger ej långt ifrån vägen. De små landtgårdarna, omgifne af häckar och trädgårdar, och den oupphörliga rörelsen af omnibusar och andra vagnar, gifver taflan täckhet, omvexling och lif. SnartBONDEBOSCH.

inkommer man i byn Rondebosch, och då är man fullkomligt/ute på landet bland buskar och träd. Vid början af byn är en barnskola, d"rpå kommer en kyrka, och vägg om vägg med den är ett värdshus, det s. k. »Liesbeck Cot-t.age», en vidsträckt samling af byggnader, der, Irån Indiens heta, förderfliga klimat, återkommande militärer och embetsmän hafva ett behagligt och älskadt tillhåll. Nu ser man till höger och venster, så fort man hinner vända sig. nätta, sm;>k ulla villor, med sina höga fönster och sina verandor, klädda med rankor; man ser Rustemburg, Sans-Soucie, Feldbausen, The Grove — byggnader i olika stilar, med namn från alla spiåk, hvar och en efter sina egares smak och råd, än stort, praktfullt med parker och alléer, än mindre, anspråkslösare, men icke derföre mindre trefligt. Men vi hade ett mål för vår resa, och efter att hafva passerat en mängd hus och läst ett dussin handtverkarskyltar. svängde vi upp till ett par prydliga jerngrindar, som genom macbineri öppnade sig sjelfva, foro genom en trädgård, der, till höger och venster, på kalljord vinkade mot oss blommor, dem vi med möda uppdraga i våra varmhus hemma, och efter några små vändningar stadnar vagnen på Mariasburg, under ekar, högre och lummigare än tre af våra största, fast kanske e, hälften så gamla som en af dem *).

»H ertligt välkommen!» helsar oss på gammal ärlig svenska ställets fryntlige ägare, och utan krus och komplimenter kan man se att ban menar' hvad han säger. Under gladt glam intogo vi en skön frukost, vid hvilken smultron och mjölk hade vida mer afgång än drufvorna. Snart «u I to vi åter i vagnen; den rullade förbi Claremont, upp mot Wynberg, Lulvudnederlagsplatsen för Indiens invalider, med samma nälta villor, samma leende trädgårdar som Rondebosch. Tolf mil från Kapstaden ligger det verldsbekanta Constantia på en sakta, mot ösler sluttande sandmark, med utsigt öfver Tafelberget, Hottentotts-Hollandsbergen, Mui-

') Eken gror ovanligt hastigt i Kapkolonien, och Gouvernemenl-gardens vackra, utmärkt yppiga ekar äro planterade i mannaminne. Veden är dock dålig i jemförelse med vår och oduglig till skeppsvirke.Sfl

senberg, False B.iy, o. s. v. Constantias äro tre och vi besökte dem alla. 1) Sebastians Hög-Constantia (tillhör S. van Renen), der en smakfull byggnad är rest, försedd med alla europeiska och indiska beqvämligheter, och der frem-lingen alltid är välkommen, såväl hos egaren som hans familj. 2) Groot (stor) Constantia (Cloete), den äldsta platsen för drufvans odling, och hvarifrån den är utplanterad till de begge andra; här är äfven väl byggt och

fremlingen är alltid välkommen. 3) Lilla Constantia (Colyn) är romantiskt vackert; höga, skuggrika träd stå rundt ikring det luftiga huset, och i trädgården spira blommor, vackra och sällsynta, från alla verldens kanter.

Den gästfrihet, för hvilken de holländska-afrikanska kolonisterna äro ryktbara, visar sig, ehuru ständigt anlitadt, alltid densamma hos de respektive egarena af Constantias, och det oaktadt deras viner alltid pröivas!

Efter en färd på några timmar, återkommo vi till Ron-debosch, besngo en präktig vattenqvarn, byggd af hr Lei-terstedt, gingo omkring i hans trädgård, omskapad till en sådan från en ödemark, med bananas, drufvor och lager, springvatten och guldfiskar m. m. Efter denna lilla förmiddagsmotion, smakade middagen väl; i sherry och claret tömdes en mängd skålar; både de som kunde och icke kunde sjöngo, efter engelskt bruk, när de kallades på, och vi dröjde länge qvar vid bordet under muntert prat, sedan damerna redan aflägsnat sig. Derefter samlades man åter i förmaket, der några valsslag satte kronan på verket — »och så hade den dagen en ända».

När vi reste ut till Rondebosch, medtog jag insektshåf, bössa, o. s. v., hvarföre jag äfven stadnade qvar när de öfriga herrarne från skeppet återforo till staden och ombord. Från den 25 Februari till den 7 Mars var jag ute på Rondebosch och på naturhistoriska ströftåg i trakter deromkring. Förmiddagarne egnade sig bäst dertill, såsom svalast, och de tillbragtes med vandringar bland fält. och backar. På e. m. conserverades förmiddagens skörd, hvartill stundom äfven en del af natten åtgick, och aftnarne förflöto glada och angenäma med konsul Letterstedt och hans älskvärda familj. Under tiden var jag äfven nere vidKalk-bay och Simonstovvn. Denna stad är obetydlig, endast vig-SVENSKAR I KAP.

tig såsom station för koloniens flotta, 8 krigsskepp, och för der belägna 2:ne hvalfiskerier. Vid Kaikbay, i ett konsul Letterstedt tillhörigt hus, bor en gammal svensk, vid namn Cederberg, såra rik, med en talrik familj, och hvars 75:e födelsedag just inföll under min dervaro. Herr Cederberg hade varit med i Ostindiska kompagniets tid, och derifrån daterade sig hans stora förmögenhet. Han hade en viss svårighet att uttrycka sig på svenska och inblandade en hel hop holländska ord i hvad han sade. Jemte honom finnas i Kap tvenne äldre svenskar, herrar Spolander och Borgström. Hr Spolander är 7o år gammal och har varit 82 år i Kap. Hr Borgström är från Götheborgs län, en fri och öppen, gästvänlig man, med talrik, vacker och hygglig familj. Ha"n eger inom Kapstaden ett stort anseende, som bevises deraf, att han är en af de 12 »Wardmasters». Konsul Letterstedt har äfven mycket anseende, och nyss innan vi kommit var ban »Chairmnn» vid. ett möte, angående »Stampduties», en plats, hvartill fordras insigter, allvar och ett obegränsadt förtroende.

Vid Kaikbay jagade jag ostördt, ströfvade omkring på sandslätterna och besteg Muisenberg. Men det sàg mig så obetydligt ut emot Tafelbcrget, att jag beslöt äfven gå upp på det sednare, och när jag kom tillbaka till Kapstaden, föreslog jag herrarne ombord att göra sällskap. Kapi enen, doktor Malmberg, L. och jag rustade oss en afton i ordning att marschera dit upp, åtföljde af andre styrman och en af jungmännen; vi sufvo i staden öfver natten till kl. 2 på morgonen, då L., som domedagens tupp, gol oss upp ur vår söta hvila, och vi, eller en hastig loilett, satte oss i marsch. Vår kapt n och doktor tyckte snart, att ung-dum och visdom icke borde följas åt, och stadnade derföre helt beskedligt nedanför berget, straxt utanför staden, der de hvilade tills dagen inbröt och sedan, skrattande åt vår äfventyrareanda, lugnt intogo sin frukost. Vi andra fortsatte imedlertid vàr väg. Det \ar temmeligen mörkt och L. skulle vara lots, emedan han vari1 uppe en gång förut, men loisen hade gått för bittida från mästaren. Vi följde honom likväl, fast med minskadt förtroende: allt värre blef vägen: vi gingo öfver stenar, stora som hus, med taggiga mimo.or och andra dylik» växter emellan. Det varSfl

ingen af oss, som ej i mörkret misstog sig om säkert fotfäste och gjorde mer eller mindre våldsamma kullerbyttor; säkert är att min portör sedermera genom djupa märken visade huru ban mer än en gäng tjenat min rygg som sköld. Denna halsbrytande färd beröfvade oss det lilla üt"rstående förtroendet för lotsen, och hvar och en blef lots på sitt håll; vi tågade ut för att söka rätt på vägen och kommunicerade genom rop med hvarandra. Etter en stunds sökande fanns vägen, vi samlades och gingo åter oförtrutet till verket. På halfva vägen gjorde vi halt vid en der

befintlig källa, från hvilka vattenledningar finnas till nästan hvarje hus i staden, ja ända ner till hamnen, der skeppen kostnads ritt vid sjelfva bron få hemta godt vatten. Vi slogo oss, som sagdt var, ned derstädes, drucko litet vin och vatten, antiinde en brännare, hvilken sågs ända ned till skeppet genom den mörka natten, och derefter började först det rätta uppstigandet. Vi hade nu att gå åtminstone ett par tusen fot, så lodrätt upp, som det är möjligt att gå, och rätt ofta måste vi hjelpa oss åstad med händerna. In-sektshåfven var mig en god hjelp, ty den begagnades med fördel såsom käpp, och vi passagerare eller s. k. »landtkrab-bor» måste hjelpa sjömännen att bära deras bagage; ty huru ledigt de än må gå upp och taga in bovenbram-läsegel, så duga de dock ej att gä i berg; de äro då liksom fisken på land, ur sitt element. Det gick imedlertid för sig och straxt efter dagningen voro vi uppe 5,300 fot öfver hafsytan. Dimmor och moln hängde kring oss på bergstoppen och kölden eller rättare fukten var stark. Vi började fiukta att, som ofta lär vara händelsen, ingenting skulle blifva att se, men när solen bröt fram, skingrades dimmorna och vi lade oss ned på bergskanten, för att betrakta den herrliga utsigten. Vi voro väl ganska högt »till väders», som det heter om skeppsbord, men dock ej så högt, att vi ej kunde urskilja föremålen. Tafelviken, beströdd af fartyg, Pinguin-ön, Kapstaden, Lion-Hill lågo under våra fötter, Devils-Peak stod molnhöljd och hotande till höger om oss, och som en förgylld ram låg hafvet, omfattande hela taflan och glittrande i solglansen. Vid utsigten öfver allt detta intogs frukosten med serdeles smak. Vi vandrade sedan fram och tillbaka på det stora »bordet» deruppe, ofta kringsvepta af

de kalla, duggande molnen. Vegetationen var ganska rik, en mängd blommor, synnerligast orchidéer och succulenta vexter prydde hvarenda bäcks slingrande bräddar och ofta på hundra stegs afstånd syntes den präktiga Disa grandill ora lysa bland det böljande gräset. Men nedomkring berget var det höst, drufvorna hade en tid varit mogna, träd och gräs började vissna, så mycket de kunna göra det i detta lyckliga klimat; men icke så på bergets topp; der var full vår, full grönska, allt friskt och herrligt. Sjelfva berget består af horisontela sandstenslager och dess topp visar tydliga fåror, löpande i sydost och nordvest, alldeles i samma riktning som ännu i dag vågorna rulla der nedanför.

Sedan vi nästan hela dagen gått deruppe och spekulerat begåfvo vi oss omkring kl. 4 på nervägen, men som vi ansågo det alldeles för simpelt att gå ned samma väg vi kommit upp, så beslöto vi att finna en ny utför bergets SO. sida, och den vi valde hade troligen aldrig menniskofot förut beträdt. Den ledde utför lodräta branter, genom snår af taggiga buskar, på botten af en hal t upptorkad rännil, och när vi efter 4 timmars vandring befunno oss vid New-land, milda Gudar! hur vi sågo ut. Kläder, ansigte och händer sönderrifna, och hela kroppen öiversmord af smuts och blod. Vi tittade inom hos konsul Letterstedt i ett ärende, och larfvade sedan åstad till staden der jag försäkrar det ej dröjde länge förr än vi voro slutne i sömnens armar. Men dagen efter voro vedermödorna glömda och vi skrattade rätt godt åt hvarandras trasiga fysioguo-mier.

Men snart blef skeppet färdigt att gå, och jag återkallades från min långa utflygt. Som hastigast fick jag dock tillfälle att göra en liten tärd till Stellenbosch, en by belägen några och 50 mil från kapstaden. Vägen dit, som förut var till hälften en sandgraf, är nu under omläggning af »Convicts», *) och blifver ypperlig, åtminstone för att döma elter det redan fullbordade. Det utgör likväl blott en li-

') Convicts äro gröfre förbrytare, som frän det land der förbrytelsen skett antingen för lifstid eller på vissa ur utskickas till andra land, att derstädes under uppsigt utföra allmänna arbeten. Det är denna idé Englands kolonier hafva att tacka för sina ypperliga vägar, gator och fästningsverk.Sfl

ten del, och det var öfvermåttan plågsamt att rida i solhettan fram genom sanden, dels för det uppyrande fina stoftet, dels för solstrålarnas reflektion och sandens upphettning. De engelska hästarna äro så inr dna att de icke känna något medium mellan skridt och gallopp, och und r det sednare kunna de uthärda ofantliga sträckor. Detta gjorde att vägen mellan Kap och Stellanbosch tillryggalades på 5 timmar.

Stellanbosch är en liten trefl g by, pittoreskt nog belägen mellan höga bärg; nästan öfverallt, men serdeles kr ng

det stora torget stå lummiga, stolta ekar, och en vacker allé förer utifrån byn bortåt Svellendam. Genom st den flyter en bäck i tusen bugter och klimatet är så tempereradt att hettan ej är stark under sommaren, och kölden icke. stark under vintern. Byn har 250 hus, 60 badar och 2200 invånare, en kyrka, två kapeller, samt en skola, hållen af de Rhenska missionärerna lör omkring 500 färgade barn. Folket är vänligt, lifsmedel billiga, stället helsosamt och vjckert, med ett ord det är ett litet paradis, dock efter beskrifning ej det enda uti Kap-kolonien. Efter en dags bortovaro återvände jag till Kap, farväl togs af de der gjorda bekantskaperna, och en liten sexa intogs i land. Den 9 Mars hade vi ett kärt besök om bord af vår utmärkte landsman naturalisten Wahlberg, just nedkommen från Saldanha-Bay, som förtäljde oss några af sina äfventyr. När han gått i land lättades ankaret och för en frisk kultje lemnade vi det glada, gästfria, trefliga Kap.

KAPITLET III. KAPKOLONIEN OCH NATALIA.

Dess rikedom och historia — Divisioner, namn och beskrifning — Guano — Congo-grottorna— Natalia — Vexler och djur.

Denna öfverskrift är i sig sjelf djerf af en som blott besökt få ställen i detta vidlyftiga distrikt, och jag får derföre öppet förklara, att hvad som ej särskildt angår de ställen, jag haft tillfälle besöka, jr dels hemtadt ur Cape-Alma-

nach för 1844, dels inhemtadt genom samtal med i ämnet hemmastadde personer, och bör således ega mer än ett ögonvittnes trovärdighet, dä det till det mesta är taget ur officiella rapporter. Allt är kort, ytligt, blotta utkast, men jag har trott att äfven fragmenter öfver intressanta saker kunna vara intressanta, och Kap är ett intressant land.

Lörd Wellington säger om kolonien: »För en sjömakt, likt England, är denna koloni en ovärderlig juvel», c ch detta yttrande synes fullkomligt sant, till och med om man blott tar en hastig öfverblick af hvad kolonien har att bjuda på. Den äger råämnena till allt hvad dess innevånare behöfva, den ligger lik ett stort värdshus straxt vid den stora stråkvägen till Ostind en, Australien, och det i vår tid at dubbel vigt blifna Kina. Alla i allmänhet och hvar och en i synnerhet är välkomm n dit. I ingen af dess hamnar betalas några afgifter, (Port Natal gtr härvid ett undantag; men man hoppas med skäl, att denna stad äfven skall snart komma på samma fot med den öfriga kolonien), och lifsmedel och föririskningar, så nödvändiga efter en lång resa, äro i öfverflöd att tillgå för billiga priser. Lägg härtill att ännu i sekler ofantliga sträckor af bördigt och odelbart land finnas att tillgå, cch att slätter och berg hvimla af vildt, allt öppet, allt tillgängligt for d< n driftiga invandraren, så kan man ju icke mer önska eller begära. England kan ännu en bra lång tid finna plats der för sin öfverflödiga befolkning.

Dessutom måste vi äfven betrakta kolonien i dess verldshistoriska b tydelse, och inse då ganska lätt dess vigtiga plats såsom en hufvudlänk i den stora kedja af kolonier, som England slagit kring verlden, såsom vårdtornet för dess vakt öfver östern, och såsom en utgångspunkt för alla operationer mot och för de nyuppsprungna samhällen, som der jäsa i sin begynnelses oro. Genom den mängd at missionärer, som med lätthet från Kap-kolonien invandra till Afrikas vilda stammar och så gradvis söderifrån nalkas æquatorn, samt genom den lätthet, hvarmed Europas inrättningar från stam till stam sprida sig inåt, har redan kolonien börjat, och fortfar i ständig progression, att vara den conductor, hvarigenom civilisationens gnistor slå ut cch antända de:i mest håidnackade och lägsla meuniskoracen, ochhvarigenom vi kunna hoppas att en gång få se äfven denna del af gamla verlden och Chams mörka barn, belysta af bildningens sol, mera lysande än den hvaraf de, vilda och okunniga, brännas och svartna.

Kap-kolonien och Natalia innefattar allt land af Afrika söder om 26° S. latitud, till följe af öfverenskommelser mellan engelsmännen och höfdingarna för några infödingstam-mar år 1845. Detta land är genomlupet af flere bergsträckningar; två gå paralella igenom dess södra del och andra korssa dem. I den inre nordligare trakten finnas stora, okända och snart sagdt omätliga sandslätter, genom-ströfvade blott af strutsen och andra sanden älskande djur, men sällan eller aldrig besökta af menniskor. Genom dem löpa dock en del grenar till Orange-floden, och långs med dem finnes grönska, mindre hetta, och der gå stråkvägarna upp till missionerna bland

Koranas cch ßetschu-anas vilda stammar. Utom gränsfloden, Orange-river, flyta en mängd smärre floder fram från alla berg, såsom Gam-tos, Guaritz, Breed-river, Great-Fish-river, Ölifant-river m. 11. Floderna uti Kap-kolonien flyta i allmänhet genom sand, hvilket gör att de blifva breda, men icke djupa, de. gifva bevattning, men tillåta ingen segling. Dessa berg och floder göra landet högst omvexlande till sitt utseende, och då på somliga ställen snön knapt smälter och innevånarne stundom måste utvandra för köld, så är på andra ställen sommaren evig och stundom hettan odräglig. Emellan dessa ytterligheter finnas dock alla mellanlänkarne, och man kan i allmänhet säga klimatet vara tempereradt.

Koloniens historia är i korthet föl ande: den grundades af Holländarne 1652 och bestod då endast af sjelfva Kapstaden, hvarifrån sedan så småningom utflyttningar gjordes till Paarl, Stelbnbosch och flera närliggande platser. Kolonien tillvexte under tidern;s längd och Hollands Ostindiska kompagni visste att draga sig till nytta det förträffliga läget. Kap blef snart mellanlänken för handeln mellan Europa och Hollands Ostindiska besittningar. Då vaknade Englands uppmärksamhet, och 1795 intogs den blomstrande kolonien af James Craig, som blef dess förste engelske guvernör. 1802 återgafs den ädelmodigt i Amiens, men förlorades likväl icke ur sigte, utan togs 1806 af

Britterna, till hvilka den 1815 för alltid afträddes. Holländarne plåga i allmänhet sina kolonier, och till och med de, som i själ och hjerta hata inkräktarena, medgifva derföre att Kapkolonien under Britternas välde gått och går framåt, och hvar man på hela jorden än må komma der Britten satt sin fot under medvetande af att der vara herre, skall man finna att rikedom samlas genom handel och rörelse, och att nolentes volentes folken skola framåt och länderna blomstra; han inger och förstår att uppkalla e-nergi, hvar den, till och med oanad, slumrat för sekler. *) Natalia, så nyligen förenad med Kapkolonien, är hufvudsakligen af samma beskaffenhet; men ännu hafva ej landt-mätarne upptagit den, och den är ej ännu fördelad i divisioner.

Kapkoloniens sista indelning var följande: ..Den fördelas först i två stora afdelningar, Vestra och Östra provinserna, den förra den äldre, den sednare den nyare delen af kolonien. Dessa stora provinser sönderfalla vidare i divisioner, hvardera styrda af sin särskilda styrelse. Öfver alla står guvernören och »the Council» i Kapstaden. Den Östra provinsen styres af en Lieutenant Governor, som residerar i Grahams-lown. Denna provins innefattar: Al-bany, GraafT-Reinet, Sommerset, Colesberg, Cradock och Uitenhage-divisionerna. Vestra provinsen innefattar: Kap, Stellanbosch, Worcester, Clanwilliam, Svellendam, George och Beaufort-divisionerna. Vi vilja säga några få ord om hvarje af dem med afseende på deras storlek och naturbeskaffenhet, men förutskicka såsom en allmän öfversigt den anmärkningen, alt koloniens hufvudsakligaste exporter äro: säd, vin, ull, alla af boskapsskötsel härledda produkter, aloe, elfenben, fisk, tran samt mjöl, som i mängd utskeppas till Mauritius. Hästarne äro bäst i Clanwilliam och Svellendam. Vinet odlas mest i Kap, Stellanbosch och Svellendam; boskapsskötseln är i bästa flor i Clanwilliam, Beaufort, Albany, Sommerset och Cradock, och fårskötseln utgör Uitenhages ära, samt tillhör hufvudsakligen den östra

•) Som fortsättning på denna historik kan tilläggas hvad sednaste underrättelser förmäla, att på koloniens norra gränser Kaffrerna nu inbrutit och med eld och brand härja och ödelägga landet; de arma innevånarne strida och vika beträngda undan.

provinsen. Innevånarne äro omkring 170,000 på 120,000 eug. qvadratmil.

Om Kapstaden är förut tillräckligt ordadt, äfvensom oin hela distriktet; dock må nämnas att detta räknar 13,152 innevånare på 5584 eng. qvadratmil och att till det distriktet hörer den på sednare tider märkvärdig blifna Saldanha-bay. Den är belägen i divisionens norra del, är skyddad från alla vindar och eger rik tillgång på vatten och förfriskningar; men hvad som särdeles gör den vigtig är den på Malagas-öarne upptäckta Gu,mon. Delta ämne består hufvudsakligast af sjöfoglars exkrementer och finnes på sina ställen samladt i ofantliga massor.

Långs kusten af Peru och i allmänhet Sydamerikas vestkust hade man länge vetat att infödingarne hemtade ett utmärkt godt gödningsämne, som fanns der i stor mängd upphopadt på öar af vulkaniskt ursprung. Flera skepp gingo ut och hemtade deraf, och när Europėen fått se ämnet på nära håll, så förklarade vetenskapen att det måste linnas på flera ställen. Vi hafva sett en lista på 80 särskilta platser, der man dels med visshet vet det finnas, dels af analogien sluter att det finnes. I allmänhet kan man antaga, att Guano af god beskaffenhet finnes på alla öar af vulkanisk natur mellan 28° Nord och 28° Syd lat.; i högre latituder eller långt utom tropikerna finnes den visserligen äfven, men dess beskaffenhet är der sämre. Ett ställe der Guano mycket hemtades var Ichaboe, en ö på 14° 47' Vest longitud och 26° 24' Syd lat. Men vid den tiden vi voro i Kap mlupo en mängd skepp och inalles 150 väntades fran Ichaboe, emedan Guanon der började blifva lös och oduglig. Till nästan alla dessa skepp sålde nu guvernementet guano på Malagas-öarne älf sterling per ton, och som nästan alla guanoskepp äro svåra fartyg, så var det en ganska vacker inkomst. Det mesta skeppas till England, och skeppningen var så liflig vid Ichaboe, att England måste hålla ett krigsskepp der för att slita mellan skeppen uppkomna tvister och förhindra bataljer; så kommer det förmodligen väl äfven att blifva i Saldanha-bay.

Slellanbosch division har 15,600 invånare på 2280 qvadratmil. Den har sitt namn af en gammal holländsk guvernör van Stell och hans hustru, Bosch. Om dess hufCEDER.

27

vudstad af samma namn ärredan förut t al., dt; och dessutom finnas tvenne små städer, eller som de kallas »Villages», byar, nemligen Drakenstein och Paarl, begge kända för sina goda viner. Oranger gro rikt kring det förra och hela divisionen frambringar korn, frukter och vin, hvilka lätt afsättas i Kapstaden.

IForeMtør-divisionen har 8800 invånare och är 20,000 qvadratmil. Den innehåller alla möjliga slag af jordmän, hvadan somliga delar företrädesvis egna sig för fårskötsel, andra för åkerbruk o. s. v. Koloniens största heta källa finnes här i Biand-Valley; den har en oföränderlig hetta af 140° F.ibr. Från vissa delar af divi.ionen måste inne-byggarne flytta bort till slätterna »Karoos» under vintr.n. emedan deras sommarhem då för en längre tid betäckes af snö. En af dessa delar är mycket isolerad och fattig, sällan besökt af främlingar, hvadan folket är på en mycket låg punkt så väl i moral som hyfsning, ja, de flesta kunna hvarken läsa eller skrifva. Två byar finnas i divisionen. Worcester och Tulbagh, den förra med 150, den sednare med 28 hus, begge obetydliga, samt ulan handel och industri.

Clanwilliam-divisionen med 9700 invånare på 22,111 qvadratmil, frambringar säd, får, hästar och boskapskreatur. Clanwilliams by har en stark (färgad) befolkning, i stor brist af religion, och den inom divisionen verkande missionsföreningen är verkligen af behofvet påkallad. Här odlas tobak, och en egen industri drifves med hattar, som göras af strutsull, eller det fina under strutsens fjädrar befintliga dunet. På ett efter detsamma benämdt berg gror den stolta Cedern, och berget jemte kringliggande trakt lär bilda en bland verldens vackraste vuer. Oliphant-Öo-den, som genomstryker divisionen, har ej långt från sitt utlopp låga stränder, hvilka, då floden öfversvämmar, blifva så bördiga, att de, besådda, gifva minst 100:de kornet, oftast mer. Det är Södra Afrikas Nil.

Sue/ienrfam-divisionen är till folknumret den största af alla divisionerna med 20,081 invånare på 7616 qvadratmil. Klimatet är pi det bela sundt, ehuru på sina ställen ombytligt. Hästarna äro i allmänhet ypperliga. Säd, frukter af alla slag, såpa, aloe, smör, talg äro de förnämstaBESÅ TILL KINA.

produkter. Vinet är ej af god beskaffenhet. Byn Swel-lendam har 100 privata hus och i divisionen finnas 5 kyrkor, 6 kapeller samt 4 publika skolor. Två hamnar afsätta produkterna, nemligen Port d'Urban och Beaufort, af hvilka den sednare lofvar att snart blifva en af koloniens mer besökta. Genom en från Kapstaden gående postvagn, som äfven passerar Caledon, står Svellendam i förbindelse med hufvudstaden, och en annan postvagn går från Svellendam till Grahams-town, hufvudstaden i den östra provinsen. Derifrån går posten ännu ganska långsamt upp till Port Natal, men det första, som efter föreningen påtänktes, var en lättad kommunikation, och med engelsmännens kända förmåga i detta fall kan man hoppas en snar fullbordan af förbindelsen mellan koloniens yttersta ändar. Två varma källor finnas i divisionen och äro ifrigt besökta badorter. Tre andra dylika finnas

dessutom, men som de äro betydligt hetare, så begagnas de icke. Svellendam har, liksom Kap, sina dagliga marknader, och ett der befintligt läsrum innehåller så väl Kapkoloniens som en stor del af Englands tidningar.

George-divisionen har 11,542 invånare på 4052 qvadratmil. Dess hufvudprodukter äro ull, säd, aloe och boskap. Georgetown är belägen 4 mil från kusten, straxt invid ett berg på utkanten af en skön skog, i en utmärkt vacker trakt, och i allmänhet äro i denna division så många ombyten på natur, att ingen trakt i hela kolonien kan förliknas dervid. Öfverflöd finnes på vatten, sköna blommor och buskar spira öfverallt, frukter mogna, så väl tropiska som från kallare klimater, och jagten är utmärkt, ty allt finnes från Honningsfogeln till Strutsen, från Haren till Elefanten. Tre hamnar finnas i divisionen, neml.: Mos-sel-bay, Knysna-river och Plettemberg-bay, och från dem utföras säd, tobak, ull m. m. I norra delen af denna division, i Zwarteberg, finnes ett af verldens skönaste under, ännu ej och kanske aldrig fullkomligt undersökt. Der finnes nemligen en rad af grottor, som, enligt hvad man har skäl att förmoda, sträcka sig genom den hela, öfver 100 mil långa bergskedjan. De äro ej som vanliga underjordiska grottor, små, låga, utan af de redan besökta äro somliga ända till 70 fot höga och 6 à 800 fot långa, betäcktaGRAHAMS-TOWK.

af stalaktiter, gnistrande vid fackelskenet som lika många diamanter. Svårigheten att framtränga deruti ligger i den der nere herrskande grufliga hetta. Besökande, som sett grottorna på Elefantine och Eleora m. fl., förklara dem vara blott lekverk mot dessa grottor i Congo.

Beaufort-divisionen med 6,612 innevånare på 13,030 qvadratmil, (d. v. s. ungefär y2 person på qvadratmilen!). Produkterna äro hufvudsakligen säd, får, getter och hornboskap, jemte en ej obetydlig del vin. Staden Beaufort har 80 hus.

Albany-divisionen, med 15,451 innevånare och 2,498 qvadratmil, är i den nordliga delen vild och bergig, i den s) d-liga jemn och bördig, i somliga delar buskig och kuperad. I sydliga trakten äro 1000:detals acres färdiga för plogen, och landet blir allt mer och iner bebodt med farmer och tillvexande byar, samt har en hamn, som snart skall blifva sätet för vidsträcktare handel, nemligen Port-Frances. En mängd missionäretablissementer finnas i denna division. Grahamstown är hufvudorten; den är belägen på sluttningen af ett berg vid en trång bugtande bergsdal och erbjuder en bland Södra Afrikas stoltaste och vildaste utsigter. Den är mycket vidsträckt i anseende till dc breda gatorna, hvika tillåta kanske ännu ett par generationer att utan stadens utvidgning der slå ned sina bopålar; den har 750 hus och 6000 innevånare, en bank med 40,000 i fond ett bibliothek på 5000 volymer, samt en mängd kyrkor och ka-peller. Der är sätet för löjtnant-guvernören öfver östra provinsen, och der är den di hörande militärstyrka fcrlagd. N. O. från staden leder en 40 mil lång militärväg till Port-Beaufort. Detta var under sista Kafferkriget endast en militärpost, men har nu uppvext till divisionens andra stad, med en utmärkt skön belägenhet på en halfö uti Kat-river. Få mil derifrån är et! nybygge af hottentotter med 5,100 innnevånare, hvaraf blott 86 hvita. Öfver hela distriktet framskrider kulturen med stora steg; kaffrernas härjningar nedslogo först industrien, men den har återtagit sig upp, och för mannen med drift och arbetsförmåga är kanske ingen del af kolonien bättre än denna. Af djur bar man beräknat att divisionen eger 324,000 får. 51,000 hornboskap, 75,000 getter, 45,000 Capfår och 4000 hästar. AfSfl

vilda finnas elefanter, rhinoeeros, hippopotamus, buffel, lejon, tiger, varg, zebra, med liera i oändlighet. Alla möjliga nyttiga trädslag gro här, ek och furu tre gånger fortare än i norden. Orange, citron, fikon, plommon m. m. bära god och ymnig frukt. Ar 1845 utfördes 1,265,980 L:bs ull. Landtbruket utgör hufvudnäringen och blott 1000 familjer anses idka manufakturer.

Graa/f-Reinet-division eger 7,675 inv. på 8000 qvadratmil. Detta är den första division Holländarne intogo i östra provinsen; förut ströfvade der endast Bushmän, som lefde på hvad deras förgiftade pilar fällde, samt på myrors och gräshoppors larver. Då vandrade kolonisterna från vestern in med sina hjordar, började här och der slå sig ned och uppodlade en och annan bit. De funno de vilda stammarne boende i klyftor och hålor, flyende för

de hvita ansigtena, men röfvande. dem när och så ofta de kunde. Då började en strid, ej blott för torfvan utan för existensen, på lif och död. Kolonisterna hade lemnat sina förra boningsplatser, sålt ut allt utom sina hjordar, och här valt nya betesmarker, nya hem. Bushmännen funno att främlingarna inkräktade deras jagtmarker, deras uråldriga jord, »fädrens grafvar», som nordamerikanarn skulle hafva uttryckt sig; de beslöto att kämpa derför. Mord och röfveri hörde till ordningen för dagen; men till slut måste de svarta flockarna vika för de hvita främlingarna, skuggan för ljuset, divisionen lades till kolonien och benämndes efter guvernören Graaff, och hans hustru Reinet. Under striden gjordes flera försök.,att vinna de svarta stammarna, såsom t. ex. att får samlades genom sammanskott och sändes till deras »kraals» eller byar; men då de väl voro uppätna, började kriget igen. Många hafva blifvit dödade, andra hafva tagit tjenst hos kolonisterna, och genom blandning med andra stammar tinnas snart knapt någon qvar af dessa de hvitas bittraste fiender. Staden Graaff-Reinet är vackert belägen under höga imposanta berg, gatorna äro breda, raka, skärande hvarandra i räta vinklar, planterade med citronträd på sidorna, samt med häckar af accasia och Ceylonros. Den kallas »diamanten i öknen», i anseende till de nakna bergen kring denna lustgård. Den har 280 hus och 2,300 innevånare. Oaktadt jordens bördighet är åkerbruket ännu ej i flor,SPRINGBOCKAR.

men sedan införseln af merino- och engelska får har fårskötseln bra tagit upp sig. Jaglen är god, stundom för god, såsom t. ex. för några år sedan, då otaliga flockar af spring-bockar i anseende till torkan i det inre Afrika derifrån in-bröto i divisionen i sådan mängd, att de helt och hållet ödelade betesmarkerna. De veko ej för eldar; antalet var så stort att 5—4 personer med bössor kunde inom några timmar skjuta 100 st. och vanliga priset var från 6 pence till 1 shilling. En mängd dödades, men nya friska flockar ersatte snart de slagne.

Sommerse<-divisionen har 7,096 innevånare på 9000 qvadratmil. Staden af samma namn är obetydlig, men vacker. Produktionen består utaf får, getter och boskap.

Co/esèerj-divisionen (9,108 inv. på en areal af 11,654 qvadratmil) producerar får, getter och hästar. Hufvudstaden, som ligger i en trång bergsdal vid foten af en hög klippa, var till en början anlagd i religionsafsigter, har 100 hus och 500 innevånare.

Oadoc/c-division (innevånare 8,100, qvadratmil 5,168), frambringar mycken boskap och får, så att t. ex. en enda slagtare årligen sänder till Kap 2000 oxar och 40,000 får. Hufvudstaden ligger vid den förut omtalta Great-fish-river och har betydlig rörelse. Vid den der quartaliter inträffande nattvardsgång samlas innevånarna äfven från 100 mil aflägsna farmer, och genom den då tillströmmande massan blir i staden en riktig karnaval. Både kalla och varma helsokällor finnas i grannskapet. En by finnes i divisionen vid namn Haslope Hill med 550 innevånare. Den högre delen af denna division är sydliga gränsen för Gnu, som, ehuru ej utmärkt talrik, dock till ett temligt antal finnes der. Lejon äro ganska vanliga gäster, men tillika respekterade.

Uilenhaøe-division har 11,291 invånare, 8960 qvadratmil ^se härom vidare nästa kapitel).

Ar 1825 afträddes det stycke land, som ligger mellan D lagoa och N Malvikarne till England af en chef för Sulas-stammen, och 1824 grundade en löjtnant Farewell den nuvarande lilla staden Urban. Först på sednare tider eller 1844 afträddes den mellan Kapkolonien och Natalviken liggande kusten; så att nu bela sträckan är oafbruten Eng-Sfl

lands. Denna kust är steril och oländig, med ingen enda större vik; flera floder ega der sitt utlopp, hvilka bildas på de paralellt med kusten gående bergen, men de äro alla koita, följaktligen grunda, och dessutom ega de alla vid utloppen sandrellar, och äro sålunda för segelfart odugliga. Längre in är landet fruktbart och vackert samt rikt på vilda djur, men hittills nästan endast bebodt af vilda stammar. Omkring 30 mil från Urban ligger den af Holländarne anlagda staden Peter-Morits-Burg, hvilken är Nata-lias hufvudort,) vackert belägen, helsosam och väl byggd. När engelsmännen fingo besittning af landet, voro redan en mängd Holländare ditflyttade, och hade börjat odla jorden. En förordning utfärdades då, att alla dessa skulle betala en viss afgift för deras grund, såsom

köpesumma; men de tyckte detta obilligt, och efter åtskilliga utan afseende lemnade protestationer, började de holländska bönderna *) ett ordentligt krig mot engelska trupperna. Dessa voro underlägsna, förskansade sig i ett läger straxt bredvid Urban, och voro der instängda en lång tid samt bragte till en hög nöd. Slutligen kom undsättning från Kap, belägringen upphäfdes, och bönderna slöto fred med anföraren, major Smith, hvarigenom de fingo frihet att vandra inåt landet, och de qvarblifvande lofvade att betala skatt. Våren 18-JS var den tid de skulle vandra bort, och när vi voro i Port Natal, försiggingo dagligen undansäljningar för de tillstundande flyttningarna. De ämna nu vandra till Orange-flodens gre {+-+} nar och der ånyo börja odlings-arbetet, midt ibland de vilda stammarna. Som bela denna koloni hufvudsakligast är bebodd af vilda stammar, så må åtminstone några ord nämnas om dem. De sydafrikanska vildarne sönderfalla i två afdelningar, med afseende på deras språk, nemligen Kaffrer och Hottentotter, och de hafva äfven valt olika platser, de förra östern, de sednare vestern. Af Kaffrerna bo Kusas, Sulas, Tambukis och Mambukis från söder till norr, längs åt ostkusten och Betschuanerna ströfva i det inre och nordligare af Kafferlandet kring Orange-flodens källor. Damba-

Bfinderna äro nästan alla utmärkta skyttar, och visade en engelsman under belägringen sitt hufvud ofvan befästningarna, så bade ban strait en kula deri.VEXTER.

ra?, s|ora ocli lilla Namaquas, Gonakas, Koranas och Busch-männen, eller tillsammans Hottentotterna, ströfva på de norra gränsorna af Kapkolonien, och åt vestkusten ända till 20° sydlig latitud. Alla dnssa stammar äro vilda, krigiska, men synnerligast den sistnämnda, som förut är omtaladt; de lefva hufvudsakligast af sin jagt, och deras odlingar bestå blott i litet korn. Innan vi lemna Kapkolonien så kunde det måhända icke vara utan sitt intresse att kasta en blick på dess naturalster. Koppar, bly och jern är funnet, ja! till och med silfver, hvilket Kafferstammarne förstå att med skicklighet bearbeta. — I botaniskt afseende utgör Kapkolonien ett land för sig sjel, och det har i detta afseende blifvit jernfördt med van Diemens land. Genom stora, oöfverkomliga sandslätter är den södra udden afskild från det öfriga Afrika, och hafvet omkring hindrar förbindelsen med andra land. Det är genomkorsadt af berg och floder, eger högslätter (karroos), 3 till 4000 fot höga dalar, såsom de i Tulbagh och Graaff-Reinet, bland Afrikas största och märkvärdigaste, och dessutom en vidsträckt hafs-kust. De omtaldta karroos eller högslätterna äro om sommaren förfärliga ödemarker, utan ett grönt strå, men under regntiden betäckas de af den herrligaste gräsmatta och betas af millioner djur. Denna ombytlighet och mångfald i markens beskaffinbet åstadkommer äfven mångfald i växtligheten. I Kap frodas nästan alla våra europeiska träd, både frukttäd och andra. Ek, bok, fur finnas allmänt; cedern har gjort ett språng från Mindre Asien ned till Kap, och har der funnit sig ett nytt Libanon, ty på det gamla lära blott få ännu finnas qvar. Leucadendron skakar sina silfverhvita blad öfver de gråa klyftorna, Colophonia står inbäddad af tusentals slingerväxter, ett stöd för vekheten, Grewia bergar sig mot vintren genom sin ludna drägt och är derföre alltid grön. Men koloniens blommor äro utmärktare och egnare. Ericeæ träffas öfverallt och ega der sitt egentliga stamhåll; ja, slägtet Erica har ensamt öfver 400 arter. Irideæ finnas der, praktfulla och bländande, på bergstopparna och i dalarna. — .iioearter stå saftiga och gröna med sina stolta blomvippor gungande öfver den glödande sanden och Stapeliæ finnas i mängd i deras sällskap. Af Pelargonierm, dessa än praktfulla, än välluktande träd-RESA TII.L KINA.

gårdsväxter, finnas omkring 300 arter vildt växande, och der de finnas gifva de både genom skönhet och vällukt tillkänna sin närvaro redan på afstånd. Mesembryanlhemum räknar äfven 500 arter med hvita, gula, röda, violetta blommor och en mängd brokiga blandningar *). Af särskilda slägter och arter må nämnas Disa, den bananas-artade Slrelilzia med sina gula kalkar och blå blommor, Ixia, Aristea, Wachendorfia, Dilalris, Helichrysum, den kamfer-luktande Tarchonanthus, Tullbaghia, Erica halicacaba med purpurröda blommor så stora som ekollon, rödaktiga qvistar och hvitluddiga grenar, Sparmannia och Berzelia, de välluktande Slrulhiola, den purpurblommiga Polygala Myr-lifolia, den honungsdaggande Melianllius, rodnande öfver sin fruktsamhet, och utom dessa en mängd vackra och egna vexter.

Kring dessa vexter sväfva äfven de skönaste fåglar näst Colibrin, de likaledes af honung lefvande Cinyris, hvilka i Kap hafva sitt hufvudsakligaste tillhåll. En mängd andra egna fåglar finnas älven, bland hvilka blott i

förbigående må nämnas de mest kända, men tillika egnaste, den med ormarne kämpande Sekretären och den öknen beboende, vidunderliga och gigantiska Strutsen.

Men Strutsen är ej ensam i sina ströftåg öfver de omätliga fälten: kring honom ila de snabba och nätta, de oupphinneliga Antiloperna och Gazellerna; Buffeln, i raseri, kastar der upp jorden med sina starka, mördande horn. Giraffen galopperar from och fredlig bland brokiga Zebror och Quaggor, under det Rhinoceros inlåter sig i kamp på lif och död med djurens jätte, Elefanten, och Flodhästen vältrar sig i de grunda flodernas gyttja. Detta är ljussidan; och på skuggsidan stå Lejon, Tiger och Panther samt den krossande Python, för att hålla jemvigten, troget hjelp-ta i förstörelsearbete}, af sin uslare följeslagare, den allt slukande Hyänan.

") Kap är jemte van Diemens land egentliga hemlandet för Pro-teaceerna, som ymnigt bekläda de nakna bergväggarne med sin konstiga matta.33

KAPITLET IV.

FRÅN KAP TILL MOZAMIilK.

A'tjoavik och Port Elizabeth — Utflygt †ill Uiienhaee — Porl Natal —

Mozamhik — Cabeceiias — En haj. 9 Mars—1 Maj 1845.

Vi stucko som knappast näsan utom Green Point vid Kap förrän hög sjö mötte oss och en styf kultje tvang andra refvet i märsseglet. L. och jag gåfvo naturligtvis inom koj oå ett öfvertygande sätt våra af skilsmässan från kap-vänn. a sorgsna hjertan luft öfver bastingeringen. Vinden blef Ujck snart beskedligare, eller som sjömännen säga: »den blåste halsen af sig», och jag till och med vågade kasta ut min håf, hvilken likväl med halfva den påstuckna ändan blef borta!

Längs södra och sydöstra kusten af kapkolonien sträcker sig den namnkunniga Agulhas-banken: den liar lått sitt namn af de derpå befintliga syl-lika snäckor (hufvudsakligast Cleodora pyramidais), dem portugiserna genast fästade sin uppmärksamhet vid. Långs kanten af denna bank går en stark ström, från 20 till JtO mil i dygnet, fördelaktig för dem, som skola hem från Indien, men ofördelaktig för oss, som skulle skära den, för att komma upp till Port Elizabeth. Efter några dagars sträfvanden lyckades vi dock, och ankrade i Algoa vik den 17 Mars.

Di tta är ett klassiskt ställe, oaktadt dess nakenhet och döfvande bränningar Bartholomeus Diaz var utgången att uppsöka en sydlig passage till Indien, detta medeltidens förlofvade land. Från Kap Volta seglade han först sydligt, sedan ostligt; han passerade Goda Hoppsudden ulan att blifva den varse, och landade slutligen i Mosil-Bay. Derifrån fortsattes återresan och landstigning gjordes på en liten stenig ö, under fåfänga förfrågningar efter Indien. Då vägrade hans folk att gå längre och han måste vika. Han uppreste nu med egen hand den 14 September 1486 pä ön ett kors, och pä denna ö, der förut endast56

skälhundar vältrat och hafsfoglar skriat, knäföllo nu kristna, och höjde sånger och böner mot himmelen. På hemvägen först upptäcktes »Cabo das tormentas»; men denna ö, der Diaz uppreste korset, är belägen i Algoa-Bay. År 1669 tror man att holländarne för första gången besökte stället, men först 1783 fastades uppmärksamheten derpå. Ett engelska-ostindiska kompaniets skepp ankrade der och landade med vederbörligt tillstånd omkring 100 skörbjuggspa-tienter. Ej förr än 40 dygn efter kom underrättelse om denna händelse till det 530 mil derifrån belägna Swellen-dam. En engelsk officer, som der hyrt sig en oxvagn, slog som en bomb ner bland Kaps slumrande auktoriteter och det hittills varande terra incogDita fick sin egen styrelse, »att förekomma främmande makters koloniserande vid Baya Delagoa.» År 1799 intogs Port Elizabeth af engelsmännen och 1813 blef det med det öfriga af kolonien afträdt till dem. År 1820 utflyttade dit 1020 män, 607 qvinnor och 2052 b irn, och Sir Donkin uppreste en der ännu befintlig stenpyiamid till minne af sin hustru, efter hvars förnamn staden är nämnd. Der funnos då blott 53 invånare i 5 à 4 hus, nu är det 4000 i 430 hus. Staden är dock illa bygd, husen liksom kastade hit och dit, och osnygghet råder i hög grad. Oaktadt der finnas en kyrka och 5 kapell, så är moraliteten bland de svarta ganska dålig; superi och slagsmål höra till ordningen för dagen, och här liksom bland

andra nationer är qvinnan i sitt förfall värre än mannen.

Efter ett par dagars vistande i hamnen afgjordes att något lilet skulle lossas, och jag begaf mig följaktligen i land med bössa och portör. Detta var dock lättare sagdt än gjordt, ty vid stranden går svår bränning, och en oför-sigtig styrman vänder ögonblickligen upp och ned på båten. Bäst är att gå i en af de till stället hörande pråmar, eller så kallade »Surfboats», ty dessa taga en helbregda helt nära stranden, der en mängd negrer stå färdiga att för ett par pence bära ens värda personlighet upp på det torra.

De nämda negrerae, hufvudsakligen af Fingoes eller Fingulernas stam, äro utmärkt väl växta, samt starka och viga. De komma ned från Kafferlandet, taga tjenst hos någon hvit, få till en början några skynken att kläda sig med,UITENHAGE.

men förtjena sedan penningar nog att köpa sig några oxar eller en hustru, hvilkendera lyxen de då hafva mesta smaken för. De visa sig eljest med föga annan drägt än den naturen dem förlänat, somliga hafva skynken kring lifvet, andra aflagda och utslitna röda un formsjackor; kring händer, hals och ben, samt i hår och öron bruka de dels pärlband, dels flera slags metallringar, dels strutsfjädrar, och lärer det olika ämnet och den olika formen för dessa prydnader utmärka skiljda stammar.

Så snart jag kommit i land, begaf jag mig med en engelsk sjökapten ut att jaga. Vi ströfvade kring staden och fingo några smärre foglar, hvilka gåfvo mig sysselsättning för natten. Morgonen derpå begaf jag mig på väg till det 20 mil bort belägna Uitenhage, hufvudorten i den likaledes benämnda divisionen. Vägen ledde öfver stora odlingsbara fält, nu endast begagnade till bete för får och getter, hvaraf stora flockar öfverallt funnos. Der och hvar stodo stora oxvagnar med deras egare uti dem och dragare omkring, begge parterna ätande och hvilande; de flesta voro lastade med ull, några med säd. Ull frambringas mycket i denna division, och under de ännu fortfarande starka regnen hade en bonde förlorat 200 får, hvilket kan gifva ett begrepp om fårens antal. En och annan ryttare sprängde fram i galopp på kolonisternas vanliga säit, och de hade den dagen verkligen skäl derlill; ty regn började fram på dagen allt mer att fukta marken och smattra kring öronen. En bland dem var mig bekant från Port Elizabeth; han var son af en dansk, Hoeck, men som kallade sig Hugh, emedan engelsmännen ej kunna uttala hans rätta namn. Han red länge samtalande med mig och lofvade att i Uitenhage berätta min ankomst för en Mr. Brehm, apotekare derstädes, hvars bekantskap jag gjort nere vid »Bayen», som det heter. Verkan af denna helsning visade sig äfven, ty, efter åtskilliga lifsfaror för arga tjurar, efter att hafva nödgats gifva en dylik ett skott i nosen, samt efter att hafva på spetsiga stenar genomvadat den 80—100 fot breda Zwart-koppströmmen, möttes jag af en svart tjenare, som, sedan ban frågat och fått veta mitt namn, lemnade mig den häst han red och intog min plats under portören. Nu var jag inom några ögonblick i Hr Brehms hus, der jag mycket

gästfritt emottogs af honom och hans söner, och qvarblef |ifver natten; men. de foglar jag skjutit voro bortskämda> hvarenda en, af värma och regnl Dagen efter regnade det som oai himmelens fönster varit öppnade på vid; gafvel, och <om jag ej hade permission längre till kl, 5. på e. m., <å måste jag efter fåfäng väntan på upphållsvädpr, sätta mig i en vagn, och låta gå allt hvad axlarna höllo, hvarvid utom andra känslor äfven gamla minnen af Skånes o-förgätliga rapphönor väcktes på ett högst lifligt siitt. När jag kom till Bayen, voro herrarne från skeppet qvarhållna i land af vinden. Yi tröstade oss så godt vi kunde, och T» och jag gingo ut, på jagt,, men fingo intet, ty i anseende till regnet klickade våra bössor alldeles herrligt.

Påskdagen fortfor det att blåsa lika starkt, hvadan det beslut fattades, att rida till Uitenhage och jag engagerades som vägvisare. Ungefär vid middagstiden började färden. L. hade aldrig bestigit ett sådant odjur som en häst, hvarföre det icke var utan sin rolighet att till en början se honom kryssa sin väg fram; men snart voro vi utom staden och då började galoppen. Yi voro på vägen inne i en by med namnet Bethelsdorff, tillhörande Londons missions-sällskap, och der omkring 400 svarta njuta undervisning. Vi redo fram genom riktiga skogar af stapelier

och mimosor och ankommo efter 3 timmars ridt till Uitenhage. E-huru något trötta voro vi på aftonen ute att bese den lilla staden. Den har 500 hus och 2000 invånare, en kyrka och derjemte kapell. -GatOina äro ofantligt breda och skära hvarandra, i räta vinklar; husen äro långt spridda från hvarandra, hvart och ett med sin vidsträckta, men smaklösa och illa skötta trädgård. Stadens belägenhet är ganska vacker,, i en dal mellan höga berg på 5 sidor och buskvexta kullar på den fjerde. Sex mil derifrån uppspringer en källa, spm genom rör ledes ned till staden och. aldrig tryter vat t«n, och i allmänhet äro kapkoloniens städer väl vattnade. Här, liksom nästan öfverallt, gro söderns och nordens frukter bredvid, hvarandra, pisang och ek, fikon och kirsbär-Morgonen derpå, sedan vi besökt Brehm, och en daoisk vid namn Weilback (slägt till skeppsbyggmästaren Weilback, Prins Carls byggare), samt intagit frukost, begåfvo vi ossPÖBT NATAL.

ned till Bayen, det- vi snart gingo ombord, och dagen efter gåfvo oss till sjös.

Vind och ström voro oss mycket emot; vi voro en gång helt nära Port Natal, men måste gå ut igen till sjös, och först den 6 April fingo vi åter sigte af stället, dit vi ämnade oss, det förut nämnda Port Natal. Lots kom ut att taga oss in, hvarvid vi fyra gånger skrapade med botten på en i inloppet befindtlig sandrefvel, och när vi kommo iti i hamnen, stodo vi på grund vid hvarje lågt vatten. Så snart vi väl voro till ankars, fingo Vi straxt besök af Urbans skäggiga sprättar, hvilka kommo att betrakta det första svenska och på samma gång det största skepp som varit inne i hamnen. En fransk naturforskare, Mr. Campion. som kände och varit tillsammans med Hr Wahlberg, kom äfven ombord. Han stod just på resande fot hem till sitt land igen.

Utsigten från skeppet var ganska vacker, ja till och med romantisk. I söder sträcker sig en skogkrönt bergsudde, som hög och tvärbrant stupar ned i hafvet, och hvars vestliga fortsättning utgör bottnen af viken: öster, straxt bredvid oss, är en sträckning af sandkullar och bland dem 7 à 8 små hus, nästan skylda af den rikaste vegetation jag ännu sett. Öfver dessa låga kullar framglänser hafvet, der det skummande bryter sig på grunden med aldrig tystnande dån. Vid den nordliga stranden framtittar bland träden den lilla uppvexande staden Urban, och vester utbreder sig den djupa viken, öfversållad af skogkröнта, leende holmar.

Intet försåldes der, och derföre blef det blott 'tillfälle till en dags utflygt. Kaptenen, doktor Malmberg botaniserande, L. jagande och jag fångande insekter, begåfvo oss upp till Urban. Vägen var till en del ganska vacker, så länge som den gick genom den herrliga, af slingervexter sam-manväfda skogen; men bort emot sjelfva staden blef den sandig och ulan skugga. Denna s. k. stad består af 70 hus med 200 hvita och 200 svarta invånare, af hvilka de sednare tjena de förre, for den oerhördt billiga lönen af Bnat och en filt om året. Vi voro inne i eh hydda, der några af dessa kaffrer bodde; de hade just ett litet nöje för sig. som bestod deruti, alt de bildade en krets kring hyddansSfl

insidor, satte sig, som vanligt, på hälarna, och uppstämde, under anförande af en musikant, en monoton snörflande sång, afbruten af gälla hvisseldrillar. Instrumentet, hvarpå direktören spelade, bestod af en urhålkad kalebass, fastsatt vid en trädbåge, på hvars sträng takten knäpptes. Detta oljud fortsattes till dess amatörerna voro öfverhöljda af svett och hade visst icke ändå slutats, om vi ej gått vår väg. Straxt bredvid staden är beläget det förr omtalta lägret, der engelsmännen voro instängde.

Sedan vi hos agenten ätit middag, begåfvo vi oss ned till hamnen, och voro straxt derefter under segel. De togos in, sattes till, brassades i minuten, men rätt som det var kändes stöt på stöt, masterna darrade och folket kastades från sina platser, rodret hoppade upp en half fot, och snart låg löskölen akter ut. Knappt var det gjordt förr än skeppet stod fast och långsamt vände sidan mot vinden och bränningarne. Då gällde detl »bramseglen loss!» kommenderas det, de falla, skotas hem, skeppet sliter sig löst från refveln, skjuter upp i vinden, och kastar ännu en gång skummet från bogen, ute på det fria gungande haf.

Nu styrde vi lör Alozambik för en dubbelrefvad märss-segelskultje. Vinden mojnade dock snart af, och på ett par dagar kommo vi blott några få mil. Under tiden fångades en vacker haj (Squ. Carcharias) ehuru helt liten, 2 V2

aln lång. Dolphyner höggos flera med ljustret, och grampus (Delph. Orca) syntes på afstånd hvälfva sin digra lekamen Ibland vågorna. Ändtligen den 20 April inlupo vi i Mo-zambiks präktiga hamn, der vi befunno oss i sällskap med ett engelskt skepp, som stött på i Mozambiks-kanalen, 10 portugisiska briggar, hvaraf en örlogsman, samt en hel mängd arabiska barker.

Under en veckas tid lemnades mig bevis på det der rådande osunda klimatet, ty jag var så länge qvarhållen om bord utan att kunna uträtta något.

Den 26 April på aftonen, just vid solnedgången, hade några af jungmännen smugit sig öfver bord ned på kettin-gen för att bada. Så snart det märktes, kallades de upp, och alla utom en kommo genast. Denna var ett temligt långt stycke från skeppet, och just då han skulle vända om dit, gaf han till ett ångestrop och började häftiga rö-

relser i vattnet. Vi sågo honom tydligt vältra om med en stor haj, och när kampen slutat, skrek han under det han sam mot skeppet: »En haj tog benet af mig!» Andra styrman hade i detsamma hunnit till honom i båten, men fick honom liflös ombord; ty hajen hade aftagit benet ända upp under höften, ungefär 4 tum från lårbenshufvudet. Han var och blef död, och begrofs dagen derpå, hvarvid öfver hälften af besättningen följde honom till hans hvilorum bland vaggande palmer.

En dag kom en båt långs sidan, bemannad med negrer, för att föra de af oss, som önskade det, tvärlöfver viken till Cabeceiras, ett landtställe, tillhörigt signor Nobre, en köpman i Mozambik. Doktor M., L. och jag begåfvo oss åstad, ledsagade af en svart herre såsom värd och tolk. Vid andra stranden kunde båten, i anseende till det låga vattnet, ej taga oss ända intill land, utan en hop negrer buro oss 3 à 400 alnar i palankiner, samt nedsatte oss bokstafligen »i palmernas skugga», d. v. s. den lilla som fins, tydén är i allmänhet dålig, och jag undrar ej på, att flyttfåglarna ledsna på den, när »solen skiner hett». Den bränd* äfven nu förfärligt, och innan vi hunno taga de få hundra stegen upp från stranden till Nobre's villa, voro vi alldeles genonavåta af svett. Såsom ett exempel på den värme der rådde, och hvilken jag ej kan bestämma i gradtal (i hamnen i skuggan var den 79 gr. Fahrenheit), må nämnas, att då jag skjutit fyra fåglar vid en liten utvandring, och efter hemkomsten genast, så fort som möjligt, konserverade demT var den sista förderfvad innan de andra voro färdiga.

Straxt efter det vi hade ätit middag, tågade vi mangrannt ut till ett annat bomullsplantage, tillhörigt samme egare. De andra följde raka, breda vägen, men mig lockade sångarskarors röster och blommorna; jag fick ett par negrer med mig och vandrade in bland träden. Vegetationen var ganska rik, ehuru på sina ställen sanden var blottad,' der och hvar stod en negerkoja, utanför hvilken ett och annat dussin barn solade sina svarta, nakna kroppar. Först när solen gick ned, hann jag upp vännerna, hvilka imedlertid gått och filosoferat ibland bomullsbuskarne. Det var likväl nu för sent ech för mörkt till vidare betraktelser, ty natten har i dessa länder ganska brådtom att med sin svart*

hand sopa bort hvarje spår af dag, och sedan vi tändt våra »cigarros», lade vi oss i palankinerna och negrerna satte sig i lunk med sina dyrbara bördor. Afståndet emellan de tvenne plantagerna var omkring 3 mil, men hela tiden färdades våra bärare i oafbruten lunk och utan att andas tungt. Det var en rätt pittoresk färd: negrerna talade hela tiden på ett för oss obegripligt språk; stundom möttes en svart, hvars tysta, framglidande form i mörkret knappt kunde urskiljas, men hvar» gnistrande ögon tillkännagåfvo lifvet och hvars bugning och klingande »buena noche!» sade, att det var en menniska. Stjernorna glindrade skarpt och nära, som alltid mellan tropikerna, nattvinden susade i topparna bland kokospalmerna, eller pladdrade i mimosa-buskarna, och gnistrande framflögo eldflugorna, uppjagade af negrernas steg och prat.

Under natten hördes ett starkt tjut, än åt ett, än åt ett annat håll; men som jag förmodade det vara hundar, så brydde jag mig ej vidare derom; men dagen derpå, när jag kom ut, fick saken ett annat utseende, ty spår syntes af

tigrar, som under natten vandrat kring huset och hållit den omtalta serenaden.

Under denna morgonpromenad besöktes flera plantager, ehuru öfverhufvud taget bomullen ej odlas till någon betydlig mängd. För första gången sågs här, hvad som sedan i Bombay ofta var tillfälle att se, nemligen insamlandet af kokos-vin. Det sker på det sätt, att en inskärning göres i trädet, Cocos nucifera, tätt under kronan eller blad-samlingen i toppen, och framför hålet (ästbindes en ihålig kokosnöt. Dagligen uppgår nu en person på de, i trädets bark uthuggna trappstegen, hemtar den fyllda flaskan och ditsätter en ny. Under regntiden är vinet sämst. En mängd kokos-olja göres der äfven, hvilken uteslutande, nyttjas till lampor.

Den 1 Maj togo vi farväl af Mozambjk, och medan skeppet. för en frisk kultje vaggar tvärs öfver kanalen, så låtom ossr med några ytterligare ord ihågkomma den plats vi nyss lemnat.

Staden Mozambik är belägen på en ö af samma namn och försvarad af en väl anlagd, men nupiera förfallen fästning. Enligt Balbi skall den ega 10,000 innevånare, menMOZAMBIK.

detta tål nog betydlig nedprutning, ty af hvita finnas blott omkring hundrade. Staden eger en guvernör, som tillika styr Portugals öfriga ost-afrikanska besittningar, Sofala, Qui-lamene m. fl. Förut fanns der äfvenledes en biskop, men den afskaffades på samma gång sam slafhandeln! nu finnas blott 3 lägre prester, som lyda under erkebiskopen i Goa. Staden var fordom ganska vacker, men dels sedan dess förnämsta handel, slafhandeln, upphört, dels genom, de 5 till 4 gånger hvarje år inträffande jordbäfningarne, i förening med det osunda klimatet, som drifvit en del af innevånarne till det inne i viken på fasta landet belägna Mezuril, hafva de flesta byggnader blifvit lemnade vind för våg och förfallit. De bland innevånarne, som drifva största handeln, byteshandeln med Ostindien och Arabien, äro Banianerna, hvilka finnas der till en sådan mängd, att en särskild gata efter dem kallas. »Rua dos Banianes». De äro hufvudsakligast från Demaun, en plats, belägen mellan Surat och Bombay. Utom dem ser man folk från alla österlanden i sina nationaldrägter, och tullhuset erbjuder om dagarne en bror kig och intressant anblick. Husen i staden, äro af sten, med undantag af några negerhyttor af bambu, klädda med palmblad; gatorna äro temligen breda och väl underhållna. Förnämsta handelsartiklarne äro elfenben, bippopatamus-tänder och rhinoceroshorn. Ambra säljes der äfven. Co-lomborot afsattes ock, hufvudsakligast i September månad, samt på förutgången reqvisition; den måste nemligen hemr tas inifrån landet, der den skäres i stycken och torkas. Frukter af alla slag finnas i öfverflöd: kokos,. pisang, oranger, och kronan af alla, ananas.

KAPITLET V.

FRÅN MOZAMBIK TILL MUSKAT.

Bemhaluka — Zanzibar — Imamcn och hans damer — Chapany — Gräs: hoppor - Aden — Besök i messen — Muskat — Vandrande skräddare. 1 Maj—9 Ju i 1843.

Den t Maj gingo vi ut från Mozambik, men med den rådande friska brisen var det omöjligt för det sjösjuka par-
Sfl

tiet ombord att bibehålla den indruckna mergen. Redan den 2 fingo vi sigte af Madagascar, men af inträffande stiltje och ström hindrades vi att gå in derstädes, och ankrade utanför, på det vi ej skulle drifva bort igen. Förmiddagen den 4 var likaledes lugn, så att vi qvarblefvo till ankars och fiskade en hel hop, men då mot middagen vinden sprang upp, lättades ankaret och vi gledo så småningom in i ßem-batuka-viken. Enligt Horsburghs direktion, kort och utsagor, skulle vi nu ligga midt framför Bembatuka stad, och efter uppsättandet af förstärkt och beväpnad vakt, gingo vi till kojs, i hopp att nästa dag på morgonen få syn på den omnämnde platsen. Så blef dock ej förhållandet, ty hvarken hus eller lefvande varelser syntes till, med undantag af en glada, som sköts i det den flög öfver skeppet. Det beslöts att rekognoscera, hvadan andre styrman med 6 man sändes ut; som »sarfven i hvar lek» var jag naturligtvis med, jemte mitt »våde mecum», bössan, portören och håf-ven. Vi gingo in åt viken och höllo oss tätt under land. Ingen stad syntes, ej ett hus, ingen menniska. Vi försökte att gå i land på flera ställen, för att kunna äta vår middag i skuggan, men det var omöjligt, i anseende till en stranden öfverallt betäckande gyttja, från 1 till 5 fot djup. Flera af ebben blottade bankar voro betäckta af ostron, hvilka,

ehuru små, voro ganska välsmakande och hvaraf laddning intogs såväl för tillfället som för framtidens behöfver. Jag sköt ett par ardea (Aigrettes) på stranden, och så väl för att få dem, som för att se om ej andra djur eller växter vore att tillgå, begaf jag mig i land. Jag vandrade omkring 50 steg i varm gyttja, men längre kunde jag ej komma, ty både döda och lefvande rör, samt mellan dem en massa af slingervexter, tillstängde såväl utsigt som genomgång. Af den ännu fortgående lika djupa gyttjan, samt åtskilliga vattenpussar och qvarlemnadt sjögräs, syntes att hela rörskogen vid flodtid stod i vatten *). Som in-

*) Likadana äro Sikiangs stränder nedom Kanton, och vattnets färg är densamma, som i Bembatuka. Förmodligen utfalla i Bembatukavikens inre okända del någon, kanske några floder, hvilket gör denna starka gyttjebildning. Flera öar syntes vara bildade på samma sätt.maschunghä.

tet var att göra till skeppets eller zoologiens bästa, vände vi om; kl. 4 återkommo vi, efter 10 timmars färd.

Straxt före oss hade en af 50 man, med spjut, svärd och musköter, bemannad båt lagt långs sidan, och salt ombord hennes majestät Ranavola Manjokas hamnembetsmän öfver Bembatuka vik och hamnar, nemligen hamnmästaren And-kiamamonjy; guvernörens sekreterare och förtrogne, Kaza-fimanaro; chefen för fästningens garnison, och en fjerde figur, hvilken såg ut som en doktor, men sedan befanns vara en civil embetsmän. Efter att de lått underrättelse om skeppet, förnämligast med afseende på dess beväpning, omtalade de för oss, att Bembatuka stad för några år sedan af en fiendtlig siam blifvit förstörd, och att invånarne flyttat till en by, Maschunghä, då den gamla staden naturligtvis snart försvann, såsom byggd af bambu och palmblad. Guvernören af detta distrikt bor nu i Maschunghä*), och han hade lemnat den befallning att inbjuda skeppet dit. Herrarne talade engelska och drucko punsch med serdeles smak, voro ganska animerade och aflägsnade sig, utmärkt belåtna med några spirituösa presenter.

Nästa dag på morgonen gingo vi tidigt till ankars belt tätt under Maschunghä, dit en lots tog oss. Denne var en infödd malagasch, men som farit med engelsmän och amerikanare, färdats på ångfartyg och vagnar, som således varit med i stora verlden och kunde berätta en hel hop nytt för sina landsmän. Han sade sig äfven hafva gjort så; »men»,

tillade han, »de vilja ej tro mig, och göra så---» hvarpå

han gapade fruktansvärdt. Vi sade honom, att då hans land var mäktigt och ägde tillgång på allting, så vore det ju lätt att äfven der få ångbåtar och dylika inrättningar. »Ja», svarade han, »det är sannt, men guvernementet har ingenting här» — hvarpå han pekade på pannan. Slutligen frågades han, hvarföre han återvände hem, oaktadt han såg sitt lands underlägsenhet. »Hemmet, det ljufva hemmet», svarade ban, med början till en engelsk sång.

Skeppets superkarg gick i land för att tala vid guvernören, till hvilken bref medhades och för att försöka om nå-

") Engelsmännen stafva Majungha; ofvan är stafvadt efter svenskt uttal.Sfl

got stod att göra. Efter att hafva passerat en mängd vakter och efter många omständigheter blef herr R. införd till guvernören Andkiamaros, der en mängd personer voro församlade. Guvernören var klädd uti engelsk uniform, med sjöoflicers-epåletter, galonerade benkläder, gul väst och ur, med stora, hängande berlocker; han hade en trekantig hatt, hvilken på det svarta hufvudet lär hafva tagit sig innerligen väl ut. De andra närvarande voro äfven uniformerade, men mindre elegant, och skor, stöflor och bara fötter omvexlade.

Guvernören underrättade sig om skeppets hemland, ärende o. s. v., lät sin sekreterare uppläsa rekommendations-brefvet. tog i allt en svära vigtig min på sig och bjöd, sedan han fullgjort sina embetsåligganden, sällskapet pä champagne, hvilket serverades på europeiskt vis, och de super-kargen åtföljande matroserna fingo konjak och vatten, hvarefter besöket slutades. Sekreteraren och kommendanten voro på eftermiddagen ombord hos oss och försökte åter vår punsch, som tycktes smaka dem förträfiligt.

Staden Maschunghä är belägen på 46° 20' sydl. lat. på Madagascars vestra kust, erbjuder en för alla vindar säker ankarplats och kan besökas af de mest djupgående fartyg. De som mest drifva handel derpå, äro dels infödingar fi ån afrikanska kusten, dels araber och amerikanare. Af denna sednare nation fanns en, som i åtta år vistats der och handlat med infödingarne.

Staden är för öfrigt bebodd af infödingar, araber, bania-ner ocfh i allmänhet de östra nationerna; men illa byggd, ty de flesta husen äro af bambu och blott 5 till 4 af sten. En fästning finns der ock med kanoner, men af dåligare beskaffenhet; hvaremot de gevär vi sågo, voro ganska goda, af engelsk tillverkning. I förbigående må nämnas, att af soldaterna hvar och en hade både gevär och spjut.

Rörelsen har i Maschunghä, liksom öfverallt på Madagaskar, under sednare tidet aftagit, och öns historia är en kort dram, värdig ätt omtalas. 1 början af detta århundrade var den förnämsta stammen på ön, Hovas eller O vas, styrd af en vis och tapper konung, Radama. Stammen är i sig sjelf tapper oc.h oförskräckt, och med en sådan konung i spetsen för sig, underkufvade den snart hela ön el-MADAGASKAR.

ler ålminstooe större delen. Sedan det yar gjordt, förbjöd ban slafhandeln, kallade engelsmän och fransmän från Mau-ritius och Europa till sitt land att bygga samt anlägga skolor och fabriker. Två missionärer, Grilfis och Jones, kommo dit; hufvudstaden Tananarivo förskönades med byggnader; väganläggningar började s; arméen excerceradesochför-seddes med gevär; engelska språket lärdes i skolor; Hovas-språket skrefs, och biblen, öfversatt på detta språk, var färdig att på ön tryckas; allt gick framåt med förvånande hastighet; rörelsen tilltog, emedan alla öns hamnar öppnades för handeln och gjordes fria. Men midt under loppet af sina sträfvanden lör civilisationen förgafs Radama, 27 år gammal, 1828, af sin gemål Ranavola Manjoka, som, sedan hon mprdat alla Radamas slägtingar — inalles skola genom henne och hennes embetsmän, sedan 1828, blifvit afdaga-tagne 50,000 (säger femtiotusende) menniskor — gifte sig med sin medhjelpare, en ung neger. Hvad som förut blomstrade, förvissnade nu, hamnarna tillstängdes eller belades med stora umgälder, bildningens framsteg hämmades genom hennes despotism och misstroende, och folket har äter börjat nedsjunka i ett nytt tillstånd af vildhet. De tala likväl ännu med djup vördnad om sina fordna lärare visa ett stort begär att likna europeerna, och en impuls Iràn ofvan, samt allvarsamma försök i religiös och bildande afsigt skulle troligen snart förmå att åter lyfta Hovas ech på fredlig väg åt civilisationen återeröfra Madagaskars sköna, blomstraiide ö.

Engelsmän oeh fransmän hafva i förening börjat strida i Tamatave mot de infödde. Orsaken är, att drottningen förklarat det alla fremlingar, som funnos på ön, skulle inregistreras som malagasher, d. v. s. blifva slafvar. I första anfallet bltfvo de tillbakaslagne med en förlust af 71 döda och sårade, hvaraf ä officerare. Hvarthän denna strid leder, är naturligtvis omöjligt att gissa; kanhända fremlingar-na kunna vinna fotfäste, men aldrig leder den till landets underkufvande, ty malagasherna äro ett tappert, chevalereskt folk och tillåta aldrig något besittningstagande. De visade sig deremot, under Radamas tid, alls icke emot att umgås med fremlingar, emottogo lätt lärdomar, söka ännu i dag att tillegna sig fremling.irnas bruk ocb nyttiga inrättningar,48

gå vidt som den despotiska drottningen det tillåter. Hennes död eller dödande emotses med spänd väntan, emedan man dermed hoppas en ny æra i Madagaskars historia*).

Den 7 Maj lemnade vi Bembatuka, för att gå till Nos Beh, der en fransk koloni fanns. Af ett eller annat skäl kunde ej denna plats blifva funnen, oaktadt der letades ett par dagar. Nå ja I Vi gingo derifrån upp mot Zanzibar. Den körde vi förbi, och efter ett fruktlöst försök att gå in norra vägen till Zanzibars hamn, slogo vi oss ned mot sydost-monsunen och lupo in den södra vägen, men ej förr än den 23 Maj. ütanför hade vi talat med en amerikansk hvalfiskare, som, enligt uppgift, varit ute 27 månader och skulle komma in direkte. När vi omtalade detta i Zanzibar, förklarades han vara lik »den flygande holländarn»**), ty han var redan förut ofta rapporterad, men hade ej inkommit.

Zanzibars hamn är utmärkt god, och utom kungens krigsskepp (till antalet 8, ganska stora, en del på 56 kanoner),

befunno sig der 3 engelska och 2 amerikanska fartyg, samt en mängd araber, såväl från Muskat, som från Afrikanska kusten. Straxt vi kommit till ankars, infann sig en arab ombord, amiralen på flottan, hvilken gjorde sitt inträde med den helsning, att han var sänd af ställets furste, Immamen Seid Mohamed Ibn Seid Schurruf, för att å hans vägnar önska oss välkomna, och för att tillika säga oss, att Imamen med största nöje skulle gå våra önskningar till mötes. Han var ganska vänlig och språksam, och åtföljdes i land af su-perkargen.

Dagen efter syntes morgonen lofva vackert väder, hvarföre jag gjorde mig redo och begaf mig i land. Jag vandrade in åt ön, ledsagad af en pojke, som talade engelska

') Fransmännen äro slagna; hvarje fremling utdrifves eller mördas, hvadan engelsmän och fransmän rusta sig till nya expeditioner.

*) »Der fliegende Hollander» — »the flying Dutchman» — eller allt hvad den då på olika språk nämnes, är ett ar sjömän stundom, sedt trollskepp. Historierna äro många derom, men i allmänhet säger man att det är en holländare, som i öfvermod för lyckliga resor förklarat sig alltid skola segla fördevind, och derföre fått i straff att aldrig komma i hamn.HAREM.

och som kallades »Mister Bnllhead», jemte 6—8 af hans vänner, hvilka med slort nöje apporterade hvad jag sköt och gåfvo anvisning på villebråd. Vi vandrade kring ända till qvällen, då jag återgick ombord, efter ett besök hos a-miralen, Hassan Ben Ibrahim, som med yttersta artighet emottog mig och bjöd mig scherbet ocb kaffe. (Kaffet intages af araberna sjelfva ytterst hett, samt utan socker och grädde; men de fleste hafva den artigheten, att hålla dessa artiklar fremlingen tillhanda.) Att jag blef något blöt under dagens lopp, blir högst förklarligt, då jag omnämner att under den tid vi voro i Zanzibar, stormregnade det nästan oupphörligt.

En dag kom en båt långs sidan med S man uti; en af dem kom ombord och förkunnade sig vara sänd från Ima-men med presenter till det fremmande skeppet, som nu för första gången visade sitt lands flagga i hans höghets hamn. Presenterna bestodo i 2 getter och en otalig mängd oranger och bananas.

Då ingenting kunde uträttas i fria luften i anseende till regnet, fördrefs imedlertid den långsamt smygande liden på bästa sätt inomhus och ombord, såsom bevis på hvilket må nämnas, att skeppskompaniet var i land på middag hos en engelsk köpman Peters, ombord på middag hos en engelsk kapten Walkers, och såg dessa herrar ombord på Prins Carl till dito.

En dag gick slupen i land för att hemta vatten, och i hopp att det någorlunda hyggliga vädret skulle fortfara, medföljde jag; men knappt hade vi satt af från skeppet och satt till segel, förr än regnet började strömma ned igen. »En jägare i våtväder är en styggelse», som bekant är, och jag var just i denna stygga belägenhet. Vattenhemtnings-platsen var imedlertid straxt bredvid Imamens lustslott, Mtoni, och då jag ej kunde göra något nyttigt, begaf jag mig upp att se på detta. Utanför var en trädgård, och genom den nalkades jag slottet. Händelsevis kastar jag ögonen upp mot ett fönster i byggnadens ena ända, tycker mig se ett fruntimmer der, gissar naturligtvis att hon hörer till seraljen, (detta bekräftades sedan genom samtal med en slaf, som förstod franska), ocb går följaktligen närmare; men genast stänges tyvärr luckan för fönstret. Min nyfi-

kenhet, en gång väckt, måste stillas, och genom några sidogångar smög jag en annan väg tätt under fönstret Luckan öppnades då så sakta igen af en ung skön flicka, som spejande blickade ut för att se om den besynnerliga fremlin-gen syntes till. I stället för att se, blef hon sedd, och jag kunde ostördt betrakta den brunetta skönheten, der hon stod med den röda bindeln kring pannan, fängslande det svarta utslagna håret, och i den rödrutiga tuniken, som lemnade de runda axlarna bara. Hastigt får hon sigte pä ilen nyfikne betraktaren, och sträcker armarne för att stänga oin sig igen; men för alt pröfva den beryktade österländska förmågan af teckentydning, steg jag fram, lade handen på hjertat och blickade upp till henne så gudsnådeligt som möjligt. Delta syntes mig

ganska fint gjordt; men så syntes det ej henne, ty hon log, vinkade bort mig med handen och, hvad värre var, stängde luckan. Kanhända är det ej passande att göra dylika tecken i oljetröja och sydvest. »Hvad vet jag», säger Orvar Odd. Straxt efter kom styrman upp ur slupen, der han fann det vått och enformigt. Vi vandrade nu tillsammans fram mot slottet. Det är beläget tält invid stranden, så att vågorna plaska mot trädgårdsmuren; från dess fönster kan man se staden Zanzibar och skeppen i hamnen, samt nordliga ändan af ön med dess rika grönska. Sjelfva byggnaden är temligen vidlyftig, med borggård, och genom den går en vattenledning; men den är utan smak, med palmtak, och det enda som utmärker den, är en balkong och ett soltak, bygdt öfver en del af sjelfva det flata slottstaket: en plats för seraljens damer att bevandra i aflonsvalkan. Imamens seralj lär vara ganska väl försedd, man säger befolkad af 60 skönheter, hvaraf likväl hälften, de äldre, vistas i staden och den andra hälften, de yngre, ute på Mtoni för alt ej inledas i sqvaller och andra odygder, hvartill staden lättare si[lfver tillfälle. Men imedlertid besago vi slottet och gingo in i dess portal, i hopp att få några frågor om slottet m. u. besvarade. Imamen stod vid fönstret, helsade på oss vänligt och nedsände till oss sin son med några frukter. Vattnet var fyldt och vi gingo ombord.

Som hvarje sjöman känner, blir aldrig ett skepp i ord-mng så att intet finnes derpå att göra, och af detta jemteCHAPANY.

en del andra skäl kunde jag ej få tillfälle begagna skrapan de få vackra ögonblick som beviljades oss. En dag begaf jag mig likväl à la Robinson till en obebodd ö, Chapany. belägen ungefär 5 mil från hamnen. Lik den nyssnämde namnkunnige mannen sökte jag mig en säker plats mellan tvenne korallklippor, nedlade der mitt mat- och vattenförrki, och gick, sedan detta var i ordning och julien återsänd, ut åt ön. Detta var likväl lättare sagdt än gjordt, ty den plats der jag landstigit var vid högt vatten af öfverhängande ku-rallklippor och taggiga buskar afstängd ifrån den öfriga ön. Hela ön var beklädd med dessa taggiga buskar, sammanbundna med en mossa af slingervexter, så täta och sn starka, att man på dem kunde uppstiga ända till buskarna? toppar; men föll man ned bland dem, så hade man en ganska liflig och träffande föreställning om de gamles straff att varda kastad på spjut. Denna lilla ö, ett par mil i omkrets, men med rik tillgång på vatten ocli gräs, hvimlar af två arter gazell, hvilket är så mycket besynnerligare, som den är belägen 5 mil från närmaste land, och är en ur hafvet uppvext korallö; gazellerna äro ej planterade dit, ty ingen äter dem i anseende till deras moskuslukt, och ingen jagar dem, utan de måste hafva simmat dit, hvilket för ett sådant djur är en betydlig sträcka. Det var roligt att på stranden se deras språng och rörelser, så viga och så graciösa, ehuru de aldrig tilläto mig komma sig närmare der än 100—ISO steg. Ibland buskarna kunde jag ofta på en gång stöta upp flera och 5 lyckades det mig att fälla, i det de med pilens snabbhet hoppade fram bland busktopparna. Efter att fram och tillbaka hafva korsat ön och lastad med spolia opima, återvände jag till min korallhytta och njöt der med tillfredsställelse af det goda, stewarden från skeppet medsändt, samt af svalka och torrka, sä mycket mera saknade som hela dagen omvexlat med regn och solsken. På ön voro flera sjömän begrafna och i ett träd lästes det svenska n .mnet M. Alrot. Vid solnedgången kom båten och hemtade mig om bord, der natten tillbrag-tes med konserverandet af det skjutna.

Slutligen kom afseglingsdagen, och på den gjordes en afskeds- och tacksägelseuppvaktning hos imamen. Man infördes i ett stort rum eller förmak, der en hel hop folk66

var församladt, bland andra amiralen, hvilken skulle införa fremlingarna. Der hade äfven tofflorna blifvit lemnade af de i inre audiensrummet ingångne. I detta befann sig ima-men sittande långt fram i fonden, med 2 af sina söner vid sidorna och två skrifvare vid fötterna, samt kring väggarna rikets dignitärer. Alla reste sig vid presentationen, hand skakades med imamen, och ban komplimenterade och kom-plimenterades. Han hade ringa kännedom om Sverige och han alldeles förvånades, när ban fick höra antalet af vår krigsflotta, (nb. kanonjollarna inberäknade.) Han trakterade med vin och var utmärkt vänlig. Bade han och hans söner se bra ut, liksom i allmänhet alla bättre araber. Såsom yngre bodde ban i Muskat i Arabien, men har i anseende till der nödvändig prakt och den besvärliga mängd af fremlingar, som årligen ditströmma, lemna| åt sin son att regera der, och sjelf

dragit sig undan statsbeslyren. Oaktadt denna rädsla för besväret med fremlingar är han mycket vän af europeer och hans hamnar äro öppna för deras skepp, liksom han gerna ser att de slå sig ned uti hans länder, och han är af alla berömd för sin välvilja mot dem. Som bevis på huru han af de civiliserade makterna anses må nämnas, att i Zanzibar finnas engelsk, fransk och amerikansk konsul.

Straxt efter besöket hos honom lättades ankaret och vi seglade så sakta långs kusten förbi Mtoni och bort från den vackra vänliga ön.

Men ännu några ord om den: Ön Zanzibar eller Zan-guebar, som den ock kallas, är omkring 60 mil lång och 20 mil bred och beräknas ega 00,000 innevånare. Dessa äro muhamedaner och af hufvudsakligast 5 klasser, araber, sowilys och negrer, de sistnämnde slafvar. De äro af ett fredligt sinnelag och gå obeväpnade, utom de som höra till imamens här, hvaraf stadens garnison utgör 200 man. Ön har ett trefligt utseende, öfver allt lätt kuperad, krönt af kokosträd, och med en mängd sockerplantager. Allt gror här och följaktligen frambringar ön alla Indiens specerier. Slafhandeln drefs der fordom ganska lifligt, men genom eng dsmännens inflytande har den betydligt aftagit. Staden, kallad af infödingarna Schangani, är obetydlig med 4—S000 innevånare; gatorna äro ganska trånga, husen illa byggda,

se ut som de voro på förfall, hvilket fästningen i sjelfva verket är, ty de flesta kanonerna ligga uppradade framför fästningens murar. Att gatorna voro orena under vår der-varo får till en viss grad tillskrifvas det ständiga regnandet, men det syntes af omisskänneliga tecken vara deras alldagliga utseende. Straxt innanför staden vidtaga Kokosskogarne, och bland dem sprida mangoträden sin svala täta skugga öfver lefvandes och dödas boningar, öfver hyttor och begrafningsplatsen Vattenrika dammar och källor finnas öfverallt. Bredvid Mtoni är ett varf, der fartyg byggas af byggmästare från Bombay. På ön finnas få vilda djur, intet rofdjur (med undantag af en liten canisart), men bland tama må anmärkas arabens oskiljaktiga vänner, hans följeslagare från vaggan till grafven, genom öknen och i lustgården, den ihärdiga, tåliga kamelen, och den oroliga, vindsnabba hästen. Af det sednare slaget eger imamen ensam 58, alla utmärkt vackra, samt en mängd åsnor och mulor. På getter och hornboskap finnes rikedom, men af de sednare måste man alltid köpa en hel, och då de ej straxt kunna användas, skämmas de bort, hvadan en kötträtt faller dervarande ungkarlar temmeligen dyr. Getter sågos till den enorma höjden af öfver 2 alnar. Hamnen är ypperlig och tillåter skepp af hvarje storlek att inlöpa. Utförseln beslår i socker, gummier och kryddor, hvaremot, oaktadt den stora fruktbarheten, likväl i anseende till den starka befolkningen, ris måste införas från en närbelägen under imamen lydande ö, Pemba.

Vi begåfvo oss, som sades, från det lilla vackra Zanzibar, för att gå till Aden. Vind och väder voro oss i början gynsamma, ända tills vi kommo upp under Kap Gar-dafui, men då fingo vi en »påkürare», som gjorde att vi för en »slör» måste »länsa» under stormsegel. Med denna fart gingo vi snart rund det höga tvärbranta Kap Gardafui, eller rättare »Ras Jard Afun». och blefvo derinom öfver-fallna af en dödande stiltje för jemt 14 dagar. Under liden höggos en mängd dolfyner, men intet stadnade i min håf. Solen stod brännande nästan rätt öfver våra hufvuden och en vacker dag fingo vi till och med ett litet begrepp om en af de egyptiska landsplågorna; otaliga skaror af gula och röda gräshoppor kommo nemligen flygande från arabi-68

ska kusten ut till oss oeh slogo ned i tåg och tackel till en så oerhörd mängd, att sedan alla våra småkräk, grisarne och en svart passagerare *) inberäknade, samtligen ätit sig mätta derpå, de ändå pyttstals kastades öfver bord. Ett par dagar plågade de oss, synnerligast L., som för dem hade en snart sagdt panisk förskräckelse och beväpnad med min insektstång förgäfves försökte hålla de hoppande och flygande odjuren ifrån lifvet.

Slutligen den 21 Juni fingo vi sigte på Adens udde och inlupo på aftonen i dess präktiga hamn, der 5 stora engelska ostindiska kompagniets ångfregatter, en örlogsskonare och 5 engelska skepp redan före oss befunno sig. Ett illamående höll mig om bord ett par dagar, men den 25 hängde jag mig på en åsna, lick en svart pojke med en stor knölpåk efter och begaf mig sålunda, samt i kaptens sällskap upp till den 5 mil från ankarplatsen belägna

staden. Det var grufligt hett, den varmaste midsommar jag någonsin upplefvat, 98° Fahr. i skuggan under den svalaste tiden af dagen **), och dessutom var jag tillräckligt trött af mitt illamående, så att jag knappt kunde röra mig. Vid solnedgången gingo L. och jag ut, och ned till den ostliga stranden, derifrån vi besågo några fästningsverk, dem Adens äldre egare, turkarne, uppbyggt, och dem engelsmännen otroligt nog intagit. De äro nemlign belägna på en snart sagdt obestiglig klippa och beherrska så väl stadens redd som staden sjelf och kunna med fördel beskjuta alla skansar, som mot dem anläggas på kringliggande berg.

På aftonen sedan middagen var »instufvad» suto vi svenskar vid ett glas vin och cigarrer och språkade om hem och vänner och om den betydelse denna dag eger i hem-

') Denne svarte, en döpt Ætiopier, hade varit engelske konsulns i Zanzibar betjent och medföljde oss till Aden. Då vår super-karg i Z. skulle gå om bord, kom engelska konsuln ned, ropade den svarte och sade: »Du skall gå om bord och följa med!» Ehuru han visserligen med filosofen kunde säga: »om-nia mea mecum porto», så var det likväl bra fort han kom ut på sin resa.

") Mellan staden och hamnen var en så betydlig skillnad uti temperaturen, att då i den förra var öfver 100° var det om bord omkring 90° Fahr.ADEW.

mel; vi blefvo väl störda af en eldsvåda, men blott för ett ögonblick, ty huru brännbara än husen äro, såsom byggda af bambu och palmblad, så är likväl elden lätt släckt, emedan en stark karl på minuten kastar hela huset i en hög, der det brinner upp som en annan brasa. L. och jag ströfvade ut och sågo arabernas danshus och rökrum, men bra danslustig skulle man vara för att dansa i den då rådande hettan, öfver 100° Fabr. De slogo imedlertid trumma på det rysligaste, mest öronsprängande sätt, sjöngo, dansade, drucko och rökte. För öfrigt voro polisbetjenter öfver allt till hands, ett företräde den engelska polisen eger framföre åtminstone vår. Polisbetjenterna ega en drägt olik folkets vanliga, nemligen blå benkläder, blå tröja med svart skinnbälte om lifvet och gul turban; hvarjemte de i handen hafva en något öfver en aln lång käpp af tungt träd, smalare in- än ut-åt, och med en rem att linda om armen. Denna klädsel är gemensam för polisen i den del af engelsk-ostindiska besittningarna jag sett. Rundt kring staden på alla bergsklippor sitta lurande en mängd vederstyggliga gamar (V. Percnopterus), med skarpa blickar sökande hvad de uppsluka må. Så obehagliga de än äro till utseende och handtverk, så nyttiga äro de äfven, ty en mängd åsnor, kameler och getter dö dagligen och qvarlemnas alltid på stället der de dö; genast infinna sig de làngsynta afdra-garne, och innan djuren hinna öfvergå till förvandling är allt beställdt med dem. Hvilken osund luft skulle ej i motsatt fall finnas der och huru många sjukdomar 1

Hela vägen till staden, bela engelska området, ja till till och med några mil inåt landet, saknar alla tecken till vegetation. Två buskar hade soldaterna planterat vid det s. k. lägret («the camp»), 3 à 4 små träd funnos vid Ba-nianernas begrafningsplats5, men för öfrigt är allt torr, brännhet sand, eller stela nakna klippor. En och annan vilsekommen gräshoppa surrar förbi vandraren, måsen och tärnan skrika öfver viken och gamen thronar på sina otillgängliga klippspetsar, men ingen sångfogel upplifvar ödsligheten med sin röst, och de inom tropikerna så vanliga, skönt färgade honungsfoglarna funnos ej att lysa upp taflan. Intet var att göra; jag återvände ombord.

De stackars officerare, som äro stationerade der, hafva70

ingen umgängeskrets, inga förlustelser utom att dricka, duellera och slå vad. Detta är dock enformigt i längden, och för ombytes skull uppsöka de alla främlingar, som anlända dit. Den så kallade Ofverlands-posten anlöper Aden en gång i månaden, så att der är temmeligen god tillgång på främmande. De gjorde äfven oss den äran af ett besök*), besågo skeppet, smakade på vår punsch och inbjödo oss till deras »Äless». Med »the Mess» förstås den inom hvarje officers-korps gemensamma tafleln, närmast motsvarande den i Sverge under möten gemensamma spisningen, fast i en pompösare och dyrare skala. Bjudningen mottogs, och doktorn, L. och jag begåfvo oss dit. »Tillin» eller »Lunch», ett mål klockan omkring 1, intogs med sitt tillbehör af vin och öl, och först klockan 7 spisades middagen. Denna innehöll naturligtvis alla Indiens rätter, Mullagatavni-soppa, Kurrier o.

s. v. serverades på det briljantaste ur silfverfat och skålar, vid ett väl upplyst, af glas skimrande bord, hvaröfver en stor f|äktare af tvg i träram beständigt var i rörelse. Vin och öl förtärdes i stora qvantiteter, och det var roligt se värdarne tömma glas pa glas. Man måste äfven medgifva, att under Indiens heta himmel är det en stor njutning att få sig ett äkta godt glas öl med is uti; men tager man flera buteljer efter

') En löjtnant B—th »of the Honor. East India Comps Navp förklarade mig helt öppet, att detta besök skulle gjorts redan förr, om de vetat vi kunde tala engelska. I allmänhet tyckas herrar engelsmän knappt veta alt någon annan kommunikation eger rum mellan England uch Sverge, än en motsva-rig den mellan England och Spetsbergen eller någon annan okänd och vild ödemark. En resebeskrifvare (namnet är glömdt), hvilken snarare skildrar ett fantasi-land, än Sverge, beskrifver en svensk frukost sålunda: l:o tar man sig en sup, 2:o äter man fläsk, kött, ost m. m., hvarpå öl och the drickes — en blandning, hvaråt engelsmannen aldrig nog kan skratta. I allmänhet är det ej vardt att försöka öfvertyga honom om osanningen af denna och dylika uppgifter. Ganska aktningsvärda och för öfrigt i sitt fack skickliga personer hafva med säkerhet påstått sig veta, alt vårt regeringssätt är despotiska — Fredrika Bremers romaner äro öfversatta på engelska, och om de ej göra något annat godt, så böra de åtminstone gifva ett begrepp om vart husliga lif.ADEN.

hvarandra, så händer hvad som hände elt par af våra värda vänner värdar i 94:de regementets mess, att man ej kan bära det, utan med sin intagna last nödgas stadna qvar under bordet. Allt var likt en vanlig engelsk middag, skålar druckos, tal och svar afgåfvos, sånger sjöngos.

Aden är beläget på 12° 45' N. L. 45° 9' O. Long., på södra ändan af Arabien. Hela Adens udde är af vulkaniskt ursprung, och staden är belägen midt i botten af en krater, frän hvars skyhöga kanter brännande pustar nedvälta och stundom resa thermometern till 120° Fahr. Om uddens vegetation är förut taladt, och dess ringhet är lätt förklarad, då man besinnar att regn äro ytterst sällsynta, och ingen egentlig regntid finnes. — Seapoys, eller Indiens svarta soldater, som komma från Hindostans träsk och sumpmarker, som pröfvat och bestått Nankins köld, klaga öfver Adens klimat, blifva sjuka, dö.] ett sådant klimat, ett bland de ohelsosammaste på jorden, på denna lilla fläck (5—6 qv. mil) af tvärbranta berg, beklädda med murar, späckade af hundradetals kanoner, försvarade al 1600 krigare, bo flera tusen menniskor, som för en dålig föda bero af några ströfvande arabers lynne för dagen och deras småfurstars strid, som till dryck få hjelpa sig med halfsalt, ljumt vatten — allt emedan Ostindiska kompaniet ansett platsen tjenlig för uppläggandet af de kol, som åtgå för dess mellan Suez och Bombay gåendp postångfartyg. — Skulle man just finna sig böjd för politiskt kannstöperi, så behöfves väl ingen siareförmåga att uppvisa äfven andra skäl för engelsmännens besättande af Aden, det af dem sjelfva både för belägenhet och utseende s. k. »Gibraltar of the Red Sea». Man kunde t. ex. säga: England vill göra sin handel på Röda hafvet säker och oinskränkt tills vidare. England vet att kamelen lätt vandrar 100 mil längre än till Mocka, synnerligast då föraren på hemvägen kan låta honom höra klangen af ruppis, och det tror att Aden skall blifva en lättare försäljningsort för Arabien» kaffe och gummier, likasom den är vida beqvämare för af-hemtning: hvem vet hvilken bit möjligen kan locka Englands aptit, om ock när en gång turkiska riket fullkomligt blir en ruin — Arabien är ju vägg om vägg med Hin-dostan o. s. v.72

Från landningsplatsen vid Bunder Tuweji till staden är lagd en utmärkt god, 3 mil läng väg, der man färdas genom en 100 fot hög genomgång, uthuggen i berget, med en bygd hvalfbåge öfver sig, sammanbindande de på ömse sidor lagda befästningarna. Öfver 200 kanoner äro redan planterade kring höjderna, och antalet ökas jemt. På hvarje bergstopp står en vakt, kanoner och gevär äro skarplad-dade, och under de mörka höstnätterna väntas araberna *). För ett år sedan gjorde nemligen araberna ett litet gästbesök hos engelsmännen, som skedde på följande sätt: Araberna nalkades, till ett antal af 50,000 (?), tyst till ett par hundra alnars afstånd, kastade sig då på sina hästar och störtade i fullt galopp, under ett gräsligt »Allah Hu», öfver den enda der då befintliga befästningen, Turkiska Vallen. Posterna drogo sig undan, larmsignaler gåfvos, trupperna voro inom 10 minuter ute från staden, och araberna nu mellan två eldar och på för kavalleriet oländig mark fingo obarmhertigt mycket

stryk.

Nedanför ofvannämnde utsprängning ligger lägret och staden. Den består hufvudsakligast af de förut beskrifna hyttorna, oregelbundet hopade om hvarandra. En del grå stenhus finnas, nästan uteslutande tillhörande judar, hvilkas hos oss så tydliga och lätt kända drag äfven här nere igenfinnas, säkerligen nu desamma, som under Mosis och Arons tid. De Persier, som från Koromandel-kusten flyttat till Aden, hafva börjat uppbygga sina bodar af sten, och på guvernementets i Bombay (hvarunder Aden lyder) befallning få numera ej andra än stenhus byggas, och gatorna skola läggas raka och breda, hvartill en god början redan är gjord. Innevånarne äro folk af allehanda tungomål, men arabiska och engelska förstås af de flesta. De äro vänliga och villiga, n. b. för betalning, och hvarthelst engelsmannen kommer, gör han allting dyrt.

Den 28 Juni begåfvo vi oss ut från Aden, för en frisk kultje, och seglade mest hela tiden i sigte af land, tills vi

') Åtminstone säger Haines så, kommendanten pä stället; men de, som hade att utkämpa den fruktade striden, togo saken lugnt och talade i stället om »Much ado aboul nothing», »göra sig vigtig» o. s. v.MCSKAT.

den 6 Juli ankrade i Muskat. Landet, vi passerade, var än högt oeh bergigt, än lågt och sandigt, och högst få fläckar visade någon vextlighet. Vattnet var under ett par af dessa dagar starkt färgadt, men skenet under natten var ej ovanligt starkt, ehuru, enligt uppgifter, vattnet i dessa trakter stundom lär fosforescera till den grad, att man på bogsprötet kan tydligt läsa tidningar vid skenet deraf.

Muskat, beläget 25° 38' N. L. och 58» 41' O. Long., är hufvudstaden i Imamatet Muskat och Oman, en af Arabiens mäktigaste stater, en bland de få, som motstodo Ve-chabiterna. Under denna Imam lyder äfven ön Zanzibar, som förut nämndes, och derjemte en del af Moghistan i Kerman samt öarna Kischm och Ormus. Oaktadt dess nordliga läge, är likväl Muskat grufligt hett och ansedt att vara den helaste sjöhamn i verlden. Under dagarna stod väl en liten bris in i Viken, men så obetydlig, att den knappast kändes på den blottade kroppen, och under natten dog äfven den ut; då först kom deri riktiga plågan. Man kunde ej sofva och ej röra sig för hetta, utan måste sitta halfva natten stilla på ett ställe, för att ändtligen, uttröttad, tumla ned till någr.i timmars svetibad under en tung slummer; och till allt detta må läggas ett högst oangenämt pius af flugor och musquiter. Om bord arbetades intet, och mig var det omöjligt att göra något, då ingen fremling utan lmamens pass och eskort kan våga sig utom stadens murar. Hamnen var för öfrigt omgifven af tvärbranta, ödsliga berg, dem ingen utom getterna kunde bestiga, på andra vägar än de smala gångstigar, som ledde upp till fästningarna på topparna. Stadens hus äro nästan uteslutande byggda af sten, hvitrappade och 2 å 5 våningar höga. Gatorna äro mycket trånga, 2—4 alnar breda, merändels öfvertäckta af mattor på bambustänger, för att åstadkomma svalka. Detta är i synnerhet förhållandet öfver bazarerna. Dessa bazarer, som vi nu för första gången sågo i sin rätta skepnad, äro långa gator, på begge sidor omgifna af bod vid bod, alla af samma slag; så t. ex. finnes en bazar för frukter, en för sötsaker, en för väfnader, en för postlin o. s. v., och oaktadt den myckna rörelsen, så tyckes dock en sträng ordning råda; men prat, skrik och buller äio döfvande. En otalig massa af Banianer ombesörja den74

yttre (utrikes) handeln och dela med Judarna vexelrörel-sen. Invånarnes antal ar, enligt Balbi, uppskattadt till 60,000, men detta synes äfven vid en hastig öfverblick vara väl mycket, och efter dervarande personers uppgifter synes detta antal minst kunna nedsättas till 40,000. Väl voro bazarerna vidlyftiga, och jag räknade ej mindre än 84 klädesbodar i en af dem, hvilket är ganska betydligt; men man får ej låta sig bedraga af de packade och rörliga gatorna, ty då i Österländerna icke gifves något husligt lif, så tränger sig alla ut på gatorna att röra sig, köpslå och prata, och man får ej af mängden på gatorna sluta sig till ett motsvarande antal inom hus. Dessutom stiger hela rikets befolkning blott till 1,500,000, hvadan hufvudstadens befolkning då skulle utgöra 21,6 af det hela, hvilket synes orimligt hos ett vandrande folk såsom Araberna. De invånare som funnos, vare de då huru många som helst, voro i allmänhet vackra och väl vexta, åtminstone på karlarnes sida. Att de qvinnor som sågos öfverhufvud taget hade stor anledning att för sin fulhets skull dölja sina anleten med slöjan, eger troligen sin förklaring deraf,

att de unga och vackra höllos inneständga, och endast vid stadsporten inåt landet till, der mera frihet herrskade i tänkesätten, kunde man få se landsens döttrar hålla, hvad man i en svensk landsort kallar »kaffeturer», under lika mycket prat, som trots någonstädes hemma hos oss. Det var ej utan sin löjlighet att se dem rusa ut, en med slöja, en annan ulan, en tredje med kaffekoppen, en fjerde med »kibuken» (pipan), alla först noga betraktande fremlingen, och sedan enstämmigt utbristande i prat, det mest ohejdade och lifliga. Förmodligen gjorde dessa arabiska kaffesystrar då sina anmärkningar, lika visa och djupsinniga, som våra. En mängd af stadens innevånare ledo af ögonsjukdomar, och vi kände nästan alla om bord stickningar i ögonen, oaktadt vår korta dervaro.

Som menniskor från alla verldens trakter äro församlade i denna den Persiska vikens förnämsta handelsstad, så träffade jag händelsevis på en kaldeisk kristen. Bäst jag gick fram igenom en af bazarerna, kom en hvitklädd Perser och rörde sakta vid min hand; jag vände mig till honom, hvarpå han tilltalade mig (med ett korstecken) på arabi-VANDRANDE JUDEN.

ska; jag förstod honom ej. Han vecklade upp sin ena ärm och visade mig på sin arm inbrända en Mariabild och ett crucifix; han höjde 5 finger till himlen, knäppte hop händerna o. s. v., och då förstod jag hans mening. Han visade mig betyg på latin, franska och engelska, att ban var kristen, och då händelsevis en Arab, som förstod engelska, gick förbi, bjöd mig Vincent, så var hans kristna namn, upp till sig på scherbeth, och var i alla afseenden högst vänlig. Jag lick sedan höra, att en dag, då folket var i land, han gått till dem, gifvit dem litet penningar och visat livar de kunde få köpa frukt.

Men det är ej så underligt att finna en Kaldé här nere; underligare är väl att träfla »ein Damen-Kleider-Macher von Herlin»! hvilken lycka äfven blef oss beskärd. En ung Jude, en fruntimmersskräddare, hade från Berlin vandrat ut på sin profession, och genom Ryssland öfver Petersburg och Moskva kommit till Constantinopel. När han varit der och lärt sig turkiska, tyckte han sig gerna kunna besöka det förlofvade landet, då han ändå var så nära, och hur han gick, så kom denna Jerusalems skräddare, den nya upplagan af Jerusalems skomakare, genom Syrien, Egv pten och Arabien till Muskat, efter att hafva blifvit plundiad af sträfvande Araber. Som i allmänhet Muhamedanerne ej tillåta alt mått tages af deras damer, så lär ban ei hafva gjort någon lycka i dessa nejder, utan begaf sig från Muskat på ètt af Imamens skepp till Calcutta, för att försöka sin lycka der.

Hamnen och staden äro omgifna af befästningar, hvilka nu likväl äro på f- rfail. De äro uppbyggda af Portugiserna, hvilka från 1508—1658 innehade Muskat. De miste det derigenom, alt guvetnörn förförde dottren till en rik Banian, hvilken åter inkallade araberna, öppnade i hemlighet portarne och lät portugiserna springa öfver klingan. Från dessa fästningar, hvilka till en del äro bestyckade, samt från kringliggande berg, affyrades en stor salut då nymånen syntes. I hamnen låg ett s. k. »Countrv-ship», eller ett skepp bemannadt med inföd ngar i Hindostan. En hop andra skepp funnos der äfven, för det mesta tillhöriga Imamen. Som förut nämndes, bor denne i Zanzibar, och sonen regerar i Muskat, och han liksom fadren

gaf oss i present getter och frukter, hvarvid Dadeln för första gången kom frisk och färsk till vår undersökning.

Efter att i 5:ne dagar haft ganska hett om öronen, begåfvo vi oss d. 9 Juli utur Muskats hamn.

KAPITLET VI.

BOMBAY.

Ormarna pä Bombay Bank — Klelantagrotlor — Utfärder till Mazagon och Elefanla — Sergeanten pa ön — EnBrahmin — Bombays märkvärdigheter. 17 Juli—11 Aug. 1845.

Det var verkligen med stor glädje vi lemnade Muskat, tv hvart vi än begåfvo oss, skulle vi der alltid befinna oss bättre, åtminstone icke plågas al en sådan dödande värme. Vinden var till en början laber, och i öppningen af

viken utkommo flera båtar med bref, och derjemte kom efter solnedgången en båt med en man ombord, hvilken såsom passagerare skulle gå med ett engelskt »Country ship» till Calcutta. Han steg helt lugn ombord hos oss och helsade samt gaf ordres om sina sakers upptagande; men gjorde de mest bedröfliga miner, då han kom under fund med sitt misstag. Han gick sin väg, men mörkret gjorde, alt han ej fann rätt på skeppet, dit han skulle, hvilket vi fingo höra, då vi dagen efter med en frisk bris seglade förbi detsamma. Önskligt är blott, att de arma menniskorna ej drefvo ut till sjös, ty då träffade de säkert illa ut, emedan vi fingo en ypperlig vind, som med sjungande fart tog oss ned till Bombay.

Långt ut i hafvet, mer än 180 mil derifrån, sträcker sig den märkvärdiga Bombay sandbank, hvilken för den sjöfarande utgör ett godt och säkert kännetecken vid anlöpan-det af denna hamn; säkra lodskott fås, och vattnet antager en annan ljusare färg, och allt emellan synas svartfläckiga ormar ringla fram på vattenytan. Dessa höra till de s. k. Pelamiderna och äro giftiga, och exempel lära finnas, att de i svår sjögång blifvit kastade upp i rösten, ja t. o. m. genom klysen (hålen i bogen för ankartåg eller ketting)ELEFANTA.

65

kommit inombords. Jag såg dem aldrig höja eller sänka sig i vattnet, utan blott i vanlig omslingring med ansträngda rörelser glida fram på vattenytan.

Sedan vi ett par dagar seglat fram bland dem i en tjock molnig luft och under regnskurar, inlupo vi den 17 Juli i Bombays hamn, der en mängd skepp lågo och der äfven ett par andra svenskar varit före oss, ehuru för tillfället ingen annan fanns der än vi.

Eiter ett par dagars vistande i hamnen begåfvo vi oss samtliga kajut-invånare, på vår superkargs inbjudning, till den lilla ön Elefanta, för att se der befintliga grottor m. m. Vi foro uti en stor däckad båt, en s. k. »bunder-bål», hvilket äfven på det högsta var af nöden, ty det regnade ganska betydligt. Åtta af besättningen voro med, samt andre styrman, herr Jansson. Han och jag hade medtagit bössor, men jagten vill jag ej tala om, ty af krut och hällregn (som blott är ett annat namn för vatten) vet hvar och en hvad följden blir. Vid landstigningsplatsen var det lång-grundt, sä att vi, liksom i Mosambik, måste låta bära oss på våra båtkarlars ryggar, och ehuru vi sedan väl i en mening kunde säga, att vi voro på last land, ja till och med bergfast, så kan det likväl icke sägas, att vi voro pä det torra, ty regnet hade upplöst marken, så att den var i högsta grad slipprig och smutsen steg upp till fotknölarne. Vi sträfvade imedlertid uppför den ganska branta bergskullen, på hvars topp ett litet hus syntes mellan träden och der en f. d. sergeant bodde, åt hvilken uppsigten öfver ön och grottorna var anförtrodd och som till sitt biträde hade en »Seapoy» eller soldat. Vi fingo sergeanten med oss och vadade in i grottorna, der vattnet i yttre delen stod qvartersdjupt; längre in var dock temligen torrt: hufvudgrottan, till hvilken man kommer öfver en synbart konstgjord, kilformig plan, är omkring 120 fot i qvadrat, med 20 fots höjd, samt hvilar på 16 regelmessigt huggna och rikt utsirade pelare, hvilka stå på fyra rader, alla med lika afstånd sins emellan och väggarna. På hela väggarna synas spår af uthuggna bilder, men blott på sydliga eller bottenväggen finnas figurerna qvar, ehuru långt ifrån orubbade, ty både tiden och oförnuftiga besökande hafva frätt på stenen. Denna bottenvägg har uti midten, i en nisch.78 ItESA TILL KINA.

en kolossal bild med 5 hufvuden, den indiske Trimurti, Brahma, Wisehnu och Schiwa, med den öfre delen fullt fristående, den undre delen fast vid väggen. Bilderna äro från fötterna till hjessoma utsirade på det kostligaste, till framställande af sina rika drägter, samt ega sina respektiva, öfverallt igenfunna attributer. På begge sidor om denna nisch är bottenväggen öfverfylld af figurer i halfupphöjdt arbete, dels menniskobilder i flera olika drägter af flera nationer, förmodligen verkställande vallfaiter och processioner, dels djurbilder, synnerligast den heliga kon och elefanten, dels sammansatta af begge, såsom menniskor med ele-fanthufvuden, ja t il och med en Androgyn, hvilken bild just genom den verkligen fina sammansättningen af de, begge könen egendomliga, formerna i mitt tycke var bland de mest fulländade. Den anmärkning må likväl här göras, a t dä jag här talar om fulländad, så kan naturligtvis ej en gång en tanka uppstiga om n gon fulländning i verklig skön mening, ty något sådant hafva ej Indiens eder Österns tempel tillsammantagna att bjuda på, utan blott i jemförelse med de öfriga bilderna i grottan. Hela Indien är mystikens och vidunderlighetens, »de firemålslösa drömmarnes» hemland; i

pagodernas byggnad förherrska vissa hemliga tal och hvarje båge och utsprång eger sin betydelse; under jorden hvä|fva sig grottorna med sina vederstyggliga gestalter, sjelfva bilder af det heliga trädet, Ficus latifolia, omkring dem; hjeltarne strida, i deras sagor, i himmel, på jord och i afgrund, och regenterna styra i evighet. Allt är oproportioneradt i deras sköna konst, inom deras häfder och verldsåsigt; allt är ovisst, dunkelt, nedtryckt i deras gudalära; derföre hafva templen en obestämd, töcknig form, och ehuru hvarje tum är mätt, så mätes det hela ej af skönhetens måttstock; derföre lägger sig en tyngd öfver sinnet när man stiger in i de mörka hvalfven, mellan deras dystra skuggor; man finner det omöjligt att bedja der under hopp; det måste blott kunna vara under fruktan och med tryckande ängslan.

Jemte denna stora grotta finnas flera sidogrottor och smårum; bland andra stöter på vestra sidan en fyrkantig kammare intill stora grottan Vestra ingången dertill bevakas af tvenne kolossala menniskoligurer, men en annan in-

gång finnes äfven åt norr. Detta rum är alldeles mörkt och deruti finnes blott en stor kullrig sten, men det oaktadt eger denna kammare en stor mängd besökande under vallfartstiderna, hvilka inträffa årligen i Mars. Saken är den, att denna sten, hur obetydlig den än ser ut, lik A-laddins rostiga lampa, eger en stor kraft; den bibringar eller bibehåller fruktsamhet, och för denna goda egenskap helsas den af alla qvinliga pilgrimer, och en efter annan färdas de öfver honom »ventre à terre». På ön finnas flera grottor, hvaraf vi besökte tvenne under denna dagsfärd, och jag sedan vid en annan dervaro besökte en, underhållen af én Par>i, men väl tillbommad; dock äro alla hvarandra öfverhufvud taget så lika i form, bilder och förfall, att da nian sett en, har man sett alla. Alla äro ej i lika anseende, och nästan endast i den stora ser man bilderna målade af de andäktige med rödt, som bruket är vid böner, ehuru de vallfärdande regelmessigt vandra till alla, från den ena till den andra, under bedjande.

Utom all den märkvärdighet dessa grottor ega för sitt religiösa anseende och sin skulptur, hafva de äfven fått en viss betydelse, genom den frågan: äro de helt och hållet gjorda genom kønst? eller har äfven naturen bidragit dertill genom att göra början? Att konstens hand fört mejsel och hammare samt ej heller försummat cirkel och lineal, derpå visar hvarje tum spår i de stora grottorna. Men om vi återvända till den första grottan och derifrån gå vesterut, så komma vi förbi den omtalta kammaren till ett rum, hvars tak instörtat med derpå befintlig jord, grus och buskar. Älven denna grotta är arbetad, hvaraf tydliga spår synas i halfförstörda bilder kring väggarna; men i sydvestliga hörnet af denna synes tätt invid golfvet bland nedramlade block en 5 till 4 alnar hög nedgång till ännu en grotta. Denna nedgång visar inga spär af trappa, som annars alltid förefinnas i de andra grottorna under dylika förhållanden; den är ej vinkelrät, icke ens släthuggen, och visar ej ringaste spår af arbete, likasom den sitter oregelbundet i förhållande till den vägg, hvari den öppnar sig. Den grotta, som finnes der innanföre, håller beständigt vatten, som infödingarne tro, genom en källa, och detta vatten är iskallt, hvilket gjorde, att vid ett försök till nedsti-66

gande deri, benen efter några ögonblick nästan vägrade att göra sin tjenst och drefvo till återtåg. Der inne var totalt mörker, utoin några få steg från ingången, och oaktadt fackelskenets starka reflektion i vattnet på grottans botten, tror jag ej att föremålen voro tydliga på 10 alnars afstånd. Att källåder finnes derinne är bra troligt, men en mängd vatten silas under regniga årstiden ned genom taket, och droppar hördes jemt falla från hvalfvet. Så vidt som det var möjligt att se och känna dernere, märktes intet spår af menniskoarbete; takets höjd och form samt väggarnas krökningar voro alla sa oregelbundna, och allt utseende stod så i disharmoni med de öfriga grottorna, att vi äro fast öfvertygade om denna grottas naturliga uppkomst. Men hvarföre kunna icke de andra grottorna äfven ega samma uppkomst? Jo! vi anse ganska troligt så väl dessa grottors naturliga bildning som de flestas i Indien, ty de gigantiska arbeten, som skulle fordrats till alla dessa underjordiska palatsers bildande, är helt och hållet oförenligt med den der allmänt rådande maklighet och lättja; och figurerna uti dem, somliga kolossala, andra bredvid dem så små, somliga fristående, andra i nischer, några i upphöjdt arbete, kunna visserligen förklaras med den indiska fantasiens nyckfullhet, men måhända äfven lättare med den enkla

anmärkning att grottans ursprungliga oregelbundenhet gjort dessa oregelbundna huggningar lättare än först planering samt sedan bilders uthuggande på regelmässiga afstånd och med iakttagande af proportioner. Hvad angår det regelbundna afståndet hos pelarna i Elefantas grotta, så är det den hufvudsakligaste invändningen mot en naturlig förklaring, och något annat svar kan ej gifvas, än att vi ej veta huru stora väggar som äro undanhuggne, och att dylika lusus naturæ stundom förekomma. Sjelfva folksagan tycks tala för denna naturliga uppkomst, då dun säger att grottan är gjord på en natt, (d. v. s. öppnad, upptäckt,) af en man som kom gående öfver vattnet.

På dessa betraktelser behöfdes en styrkedryck, som äfven intogs hos sergeanten, hvarefter kosan ställdes snedt öfver ön för att se på den i svart sten uthuggne elefant, hvaraf ön har sitt namn. Färden gick genom risfält, hålvägar och på botten af bäckar, och när vi kommo fram tillmazagon.

destinationsorten, så befanns hela herrligheten bestå i en stenhög, som ej visade något tecken af hvad den varit, ty portugisernas målskjutningar och stenkastningar hafva hjelpt tiden ganska kraftigt; stenen var lös och grofkornig. Vår långa vandring gaf oss imedlertid apetit, och den middag af kall mat som vi intogo i båten smakade förträffligt. Vi kommo först på aftonen om bord igen.

Efter återkomsten begaf jag mig ut på Bombayön, till en by som hette Mazagon, ungefär 5 mil från Bombay stad, för att idka skytteri och dylika idrotter. Samma lycka, som hade följt mig uti Port-Elizabeth och Zanzibar, förföljde mig äfven här, nemligen att ingen enda dag gick förbi utan regn, och ej nog dermed, utan det var just midt i plaskande regntid, hvilket vill säga mycket, ty regnhöjden är i medeltal årligen i Bombay = JS7 eng. tum. Till detta kan läggas att mellan regnskurarna sken solen skarpt, så att den torkade de våta kläderna på kroppen, hvilket lät känna sig genom åtskilliga förkylningar. Kring Mazagon voro en del plantager af ris, socker, dadel och toddyträd; men der var ingen jagt, utan först långt bort, ty i sjelfva byn fick man ej skjuta, och derföre lågade jag äfven åstad och kring nästan hela ön genom Sjuri, Matunga, Pareli, Nogaun och liera, alla små byar. Öfverallt var det sig likt, skönt och tyst, varmt och vekligt. Hela f.n är beströdd af Bani;iners och Parsiers landtgårdar, ganska prydliga på långt håll, men dåliga hus på nära håll, (åtminstone i allmänhet), omgifna af fattiga och smaklösa trädgårdstäppor, så .-itt om de fordna Parsierna ej bättre förstått sig på trädgårdsskötseln, än de närvarande, så var verkligen Zoroasters påbud om trädgårdsanläggningar af högsta nöden påkalladt. Samma vexler funnos kring hvarje parterr, samma cirklar voro beskrifna, samma fasoner följda öfverallt. Den köpman skeppet var adresseradt till var en Parsi till nationen och han egde, liksom de fleste andra, en villa ute på landsbygden, som be öktes; man körde in genomen präktig portal upp till ett fult hus af ett ruskigt utseende, genom en parterr nä-tan utan vester. Inom hus fanns en mängd målningar, ritningar, cameer och konstsaker, (förnämligast kinesiska), men allt uppstäldt utan smak och ordning, blandadt om hvartannat, valdt utan urskiljning. En gammal82

kines, en nunna och en bayadère sutto tillsammans i ett rum och Napoleon stod med korslagda armar, stirrande hvarje ankommande i ansigtet från trappan. Han kunde ej vara ställd i förstugan för att smickra engelsmännen, ty Wellington hade äfven fått sin plats der, ehuru till venster och som sig borde med hatten i hand. För öfrigt funnos på ön så väl en massa Hinduer som portugisiska kristna, ett slags brungult mellanting mellan Europé och Hindu, hvilka af både de förre och sednare anses med särdeles förakt, ehuru många af dem ärorika; dock om Bombayöns och Indiens folk mera framdeles.

Dessa vandringar fram- och tillbaka hade sina små obehag, ty utom i Magazon fanns intet värdsbus eller publikt ställe på hela ön; min ledsagare såsom Hindu kunde ej gå in i ett porlugishus, nej icke en gång sitta ni d i dess grannskap, ännu mindre lörtära något der; Parsis och Hinduer låta ej Europeer äta i sitt sällskap, så att jag fick vara fastande hela dagen och om jag af natten blifvit öfverraskad ute, så hade jag fatt slagit mig ned på jorden med smuts till hufvudgärd och regn till täcke och lakan. Som rörelserna följaktligen funnos svåra, så återvände jag ombord lör att försöka min lycka på annat håll, der kostnaderna voro mindre och vinsten säkrare.

Nästa dag hade jag en Dingi (båt) långs sidan, hvilken tog mig ut till Elefanta; resan verkställdes i sydvest, läder-rock och botforer, hvilken lät ta, lediga och för klimatet passande drägt jag under fem dagars vistande på Elefanta dagligen bar under mina vandringar eller rättare vadningar kring ön. Som förut nämdt är, bodde på ön eu sergeant. som å guvern mentets i Bombay vägnar hade upp-sigten öfver den, och sotn deriöre i högtidlig stil kallade sig »Konung af Elefanta»; i hans hus eller den konungsliga borgen iick jag sia mig ned. Han var gift med en qvinna från kusten, dotter af en engelsman och en hindu-qvinna; hon tuggade betle galant och rökte »hukahn» med smak, samt visste att med ledighet underhålla en konversation på engelska, portugisiska, pali och hindustani. »Den älskade drottningen», som sergeanten kallade henne, tällade lör öfrigt i proportioner med de omtalta i grottorne befintliga uthuggna elefanterna, men var vänlig och tjenst-EN TIGER.

nktig, så snart hennes beqvämlighet ej dervid i någon väsendtlig mån stördes. Derhos fanns i huset en ung hindu-qvinna, som vid sitt svartbruna skinande bröst bar ett litet hvitt barn, ännu' blott några veckor gammalt. Hennes man, en europeisk soldat, hade dött för en kort tid sedan, och som en trofast stridsbroder hade sergeanten upptagit hans efterlemnade enka och barn i sitt hus att försörjas. En portugis, Emanuel, halfsvart, slug men pratsam, passade upp och kokade mat, samt var som man säger ett husråd. Sällskapet var således hvad man på sätt och vis kan kalla blandadt, och samlingen blir fullkomlig dà dertill lägges en stor orakad Brahmin, som några dagar vistades på ön för att bedja i grottorna. Denna blandning af nationer gaf samlingen något pikant, synnerligast då hvar och en alltid hade till hands sin lilla historia att döda den under regnets entoniga smattrande på tak och buskar högst långsamt smygande tiden.

Men utanför vid sjelfva knutarna af huset spelades im> dlertid en dram, hvars lösning det blef mig förunnadt att se, och som kanske kan ega sitt intresse äfven helt enkelt berättad.

En alton just då vi druckit thé, kom en infödd qvinna in och satte sig vid dörren och då hon efter en stunds förlopp sågs och tillspordes om sitt ärende, sade hon att hon letade efter en bortkommen ko, hvilken hon säkert trodde hafva tagit sin tillflykt i grottorna. Hon fick derföre en fackla lör att vid dess sken återfinna den vilsekomna och begaf sig in i grottorna, men kom om några ögonblick tillbaka med andan i halsen, ropande »Kita! Kita!» d. ä. Tiger! Tiger! En sådan hade verkligen på ön borttagit ett par lår eller något dylikt, och det blef en allmän uppståndelse. På beskrifning kunde jag finna att det var en Guepard (F. Jubata) således en bland de minst farliga tigerarter, men imedlertid beredde vi oss på bästa sätt. Sergeanten laddade seapoyens gevär och påsatte bajonetten, jag lade kulor i min dubbelbössa, seapoyen tog en stor klubba, och Emanuel, eller »Gud med oss», gick med en famns lång ocb qvarters tjock läclda emellan sergeanten och mig; så ströfvade vi åstad med de mest blodiga föresatser, hvilka dock ej realiserades, ty tigern vi-84

sade sig ej, utan vid vårt lysande antåg mumlade han till uppbrott och några ramlande stenars buller sade oss att intet mera var att finna. Ett slags ersättning för vårt anslags misslyckande hade åtminstone jag uti den vackra, men hemska scenen af grottans fackelbelysning, genom hvilken de uthuggne bilderna, likt andar från en vidunderlig förgången verld, hotande och mörka blickade ned på pygme-erna vid deras fötter.

Den tiger vi varit inne efter var till den grad rädd för infödingarna, att de med käppar kunde jaga honom bort från sina hus och förfölja honom långs stranden, men ehuru sergeanten och jag Hera nätter lurade i hans väg, fingo vi ej syn på honom. Det var den enda som fanns på ön och han är ej född der, utan har simmat dit från en närbelägen ö, för ungefär l/2 år sedan, och troligen blir ej hans lif långt, ty hans skinn betalas med 30 ruppier af jagtsällskapet i Bombay. Det är äfven högst ovanligt att på sjelfva Bombay-ön se tigrar och de komma endast dit från ön Salsette, der de skola finnas temmeligen allmänt. Så hade för ett par år sedan en stor kungstiger simmat öfver och en vacker dag öfverraskat infödingarna med några rifna bulliar; allt hvad lif hade och som kunde föra bössa och spjut, båge och yxa, kom genast i rörelse till fot och häst, och en ordentlig skallgång anställdes öfver hela ön. Tigern drefs från sitt gömsle, hundarna jagade honom öfver fälten och jägrarna galopperade efter, skickande kula på kula, hvarpå han tröttad och sårad tog sin tillflykt bland timmer af ett under byggnad stående

fartyg, der han efter en svår kamp fälldes, och till åminnelse hvaraf lärtyget uppnämndes »Kungstigern».

Men tillbaka till Elefanta igen. Den omnämnda qvinnan förmälde sig ej våga gå hem till sin man utan kon, och hon fick derföre tillåtelse att stanna i sergeantens hus öfver natten; der betedde hon sig högst oroligt, väckte alla flera gånger pä de mest originella sätt, för att få eld på sina »cherruts» (cigarrer), dem hon beständigt rökte, och om morgonen var hon borta. Efter några dagar inställde hon sig åter och genom hennes bekännelser samt genom förfrågningar på ön kom följande bedröfliga historia i dagen.

Qvinnan var född på en annan ö af rika föräldrar,EN HINDU-BOMAN.

hvilka, efter loflig österländsk vana henne oåtspord, bortgift henne för ett hällt år sedan till en på Elefanta boende femton års yngling; hon var då sjelf 12 år (jag sätter med flit ut hans år med bokstäfver att intet misstag skall ske och för att påpeka hur tidigt passionerna börja sitt spel bland dessa folk, samt hur snart menniskorna här äro utvecklade och börja handla). Denne pojke hade gift sig med henne endast för att åtkomma hennes hemgift, och betydliga egendom i dyrbarheter och boskap, samt med full föresats att sedan plåga henne till döds. Han hade nemligen fått lust till starka drycker och låg till följe af derigenom iråkad skuld i händerna på en Parsi, som på ön arrenderade toddyskörden. Denne biträdde honom med goda råd och anvisningar, och följande dem hade han inrättat och följt ett riktigt system uti att plåga den arma varelse föräldrarnas tanklöshet kastat i hans händer, och från detta system, som hufvudsakligast grundade sig på kraften af stryk och svält, afvek han blott vid högtidliga tillfällen, men då på det mnst infernaliska sätt. Så hade hon en afton hemtat vatten åt honom, men då det ej var honom i lag, slog han det öfver henne och befallte henne hemta nytt. Det stackars barnet, uttröttadt och förtärdt, sade att hon ej orkade, och att hon var rädd för mörkret: lydnad är hinduqvinnans första skyldighet, och han blef derföre högst uppbragt öfver hennes vägran, samt lofvade att gifva henne skäl till jemmer. Han drog derpå ett snöre genom de för prydnaders bärar.de i öron och näsa befintliga hålen och band henne med detta, hvarefter ban i flera särskilda omgångar brände bål och sår långs åt hela hennes ben, och kastade henne sedan med en vattenkruka i handen ut i den mörka, regniga natten. Förtviflad flydde hon bland buskarna (the Jungel) och hade när jag såg henne i 5:ne runda månader lefvat på de frukter ocb rötter hon der kunnat sammansöka och uppgräfva, döljande sig om dagen och gående nära husen om nätterna af rädsla. Hon var förfärligt aftärd, höljd i trasor och såren ännu oläkta. Svaren på frågorna om det lif hon fört, och de plågor bon utstått, voro enkla och sanna, mon derigenom ännu mera rysliga. Hennes man hade imedlertid börjat spana efter henne, (detta var orsaken hvarföre hon flytt86

till sergeanten) och kommit öfverens med Parsien att efter hennes tillrättafinnande skulle hon i en båt föras ut i sundet och dränkas lik en hund. Detta vackra besluts utförande har dock blifvit förekommet och uslingen har fått sitt väl förtjenta straff; men qvinnan har mist sin kast, ty hon har ätit europeiskt bröd och solvit i europeiskt hus, samt är derigenom blottställd för ännu mera och fortsatt nöd, och hon mister egendom och arfsrätt.

Den ofvannämnde Brahminen fordrar äfven några flera ord. Andra gången jag var på Elefanta kom ban dit med två rika Banianer, på hvar siua 2—5 lack*) af ruppier, för att under en månad å deras vägnar bedja i grottorna och säga deras tillkommande öden. Han var en högväxt, stark och vacker karl, med aldrig skuret skägg, aldrig klippt hår, en Brahmas Nazir, som aldrig i sin lefnad förtärt något som haft lif. Han hade sitt hem 340 mil från Bombay norr åt på kusten, och skulle snart återvända dit; men likväl ej förr än han fått en europé med sig, åt hvilken han ville gifva fri resa samt 400 ruppi månadtligen under dess vistande der. Orsaken till detta anbud var, att hans son visade arga tänkesätt mot sin stjufmoder, ville mörda henne och hennes bsrn, för att dymedelst ensam få arfvet. Européen skulle nu utgifvas såsom en brittiska regeringens ombud, hvilket kommit att försvara Brahminen. Denne prest var för öfrigt munter och glad, och tycktes alls icke höra till det bedröfliga slaget af sjelfmördande botgörare, på hvilkas späkningar och plågningar vi ega så många beskrifningar. Han förstod blott några få engelska ord; men genom min värdinna samtalade jag stundom med honom, ocb en afton, då jag gjort några kortkonster, förklarade han i full förtjusning, att jag hade en djefvul i kroppen på mig, och han lofvade att spå

mina blifvande öden, hvartill han kände sig färdig snart, ty magen hade redan börjat värka. Denna värk må för öfrigt ha haft ett öfvernaturligt ursprung, såsom då Elihu säger till Job: »min ande ängslas i minom buk, så jag måste tala»; men mig synes den ock ega en ganska naturlig förklaring i de djupa och vida grytor, fulla af ris, som efter hvarandra inpackades deri. Hans spådoms-

konst bestod uti en under sömn i grottorna drömd eller, som det hette, »af Gudarne meddelad» regel för läsandet af en hop tecken, i rader och rutor uppskrifna på ett långt papper. Bland dessa tecken funnos äfven uppritade en del konstellationer, och deraf tar jag för gifvet att astrologi ingick uti hans spådomskonst, om icke utgjorde grundvalen dertill; ty det var omöjligt att göra början eller slut af hans förklaringar. Han var ganska trägen i detta bedjande i templet, dit han ingick barfota, blott med ett skynke om medjan, och tillbragte hela dagen med frammumlandet af böner samt rödmålandet af vissa bilder och vissa bilders delar.

Jag gick ombord, med en förkylning, till Elefanta igen (när jag blef bra) med L., var der några dagar, återvände ånyo ombord med en feber, som lät mig yra ett par dagar. Under tiden hade ett par af herrarne från skeppet varit ute på landet hos den köpman skeppet var adresseradt till, en Parsi, Pestonjee vid namn, och der blifvit på möjligast bästa sätt emottagne och undfägnade, såväl med lina europeiska viner, som med Asiens och Indiens läckerheter. Hela villan var på det präktigaste upplyst af vasljus i glaskupor, som allmänt bruket är, en mängd dyrbarheter voro uppställda öfverallt till allmänt beskådande och pligtskyldigaste beundrande, och att kröna verket, dansade en Bajader för sällskapet vid ljudet af den gräsligaste musik.

Den 11 Augusti gingo vi ut. från Bombay hamn, der vår kapten börjat blifva sjuk, och gledo så sakteliga fram under kusten. Men Bombay är ej en plats att lemna så kort och godt, den bör ännu omtalas litet nogare. Det tros hafva fått sitt namn af portugisiska ordet Bombaim, som betyder god hamn, ehuru det äfven gifvas de, som säga att namnet urspringer från Muenbadavi, namnet på öns förnämsta Pagod. Vare dermed huru som helst, Portugiserna togo det 1530 och såsom infantinnan Catharinas brudgåfva gafs det jemte Maleine och Salsette 1661 åt Carl II af England; men der rådde så många oroligheter mellan de nya och gamla herrarne, att ej någon guvernör ditkom förrän 1666. Regeringen ansåg sig likväl ännu ega så liten fördel af ön, att den 1668 afstods åt Ostindiska Kompaniet, hvilket väl förstod att draga all möjlig nytta deraf, och då88

Surat, i anseende till strider med dess beherskare, öfver-gafs, flyttades styrelsen till Bombay 1687. Stadens handel var då så att säga i siri linda, och inkomsterna belöpte sig blott till ett par tusende pund. Strider uppstodo imedler-I id med det andra på kusten handlande (det gamla) kompaniet, och kapare grasserade obehindrade, tills efter freden 1702 gemensam sak gjordes mot främlingarne och handeln lick luft och sjelfständighet, samt utan afbrott tillväxte under Bengalens och Madras' oroligheter, hvari Bombay icke deltog. Handeln led väl litet afbräck under Napoleon! iska krigen och affärerna voro litet på obestånd; men freden kom, allt blomstrade på nytt, och 1842—45 steg värdet af import och export till 23 millioner pund. Importen består hufvudsakligast i manufakturvaror, hvilka uti Indien ega en stor afsättning, och exporten utgöres af opium, bomull, sandeträd, peppar, kaffe, gummier, droger, perlor, hajfenor (en kinesiskt-orientalisk läckerhet), o. s. v., största delen ditförd af arabiska och andra infödingskepp från länderna kring Röda hafvet och Persiska viken. Bombay guverne-ment är 39,458 qvadratmil och eger 6,261,346 inbyggare; (från Bombay Almanach).

Staden Bombay är vid pass en mil lång och l/2 mil bred, hvarvid dock blott räknas staden inom grafvarna, ty en lika stor infödingstad är belägen straxt utanför och på andra sidan af den s. k. esplanaden. Husen i staden äro luftiga och kommoda, men ega intet fördelaktigt yttre och stå i detta fall fullkomligt i harmoni med de alltid snuskiga gatorna. De större bland dessa äro macadamiserade och vattnas regelmässigt 1 à 2 gånger dagligen under heta årstiden ; nu gjordes detta öfverflödigt genom det ständiga regnet, och detta i förening med en mängd utkastade frukter, skal och annat afskräde gjorde hvarje promenad inom staden högst vämjelig. Inga lyktor

finnas, utan »Polis-månsken» får begagnas under den mörka delen af året. Bodarne innehålla allt hvad man kan önska sig af europeiska och indiska varor, men äro blott små kyffen, och handelsmännen förstå ej att locka till sig köpare genom varornas smakfulla utställning. Deras redlighet är just icke heller af det ömtåligaste slaget, ehuru de i sina bedrägerier måste erkänna kineserna såsom sina herrar. Under den nordliga monsu-BOMBAY.

nen ditkomma handelsagenter från Deccan, Concan, Scinde, Manvar, Multan, Kabul, Persien, Arabien, Lahore och Mellersta Asien, och antalet af dessa blott för kort tid staden besökande främlingar skattas till årligen 80 à 70,000. De ständiga invånarne belupo sig efter 1840 års census till 500,000 och utgöras af Europêer af alla nationer, Hinduer af alla kaster, Mahomedaner från alla länder, der Islam råder, Parsier omkring 18,000, hvaraf mer än en tredjedel prester, Judar, Armenianer, Malayer, Kineser m. fl., ja nästan alla jordens nationer hafva der sina representanter, åtminstone i blandningar.

För allt detta folk och thy åtföljande handel, äro naturligtvis en mängd inrättningar gjorda, bland hvilka några må nämnas. Ett präktigt hospital är af en Parsi byggdt för Europêer, hvarjemte ännu ett annat hospital finnes, hvilka begge varit ganska starkt anlitade straxt fore vår ankomst; ty i anseende till den starka torkan och vattubri-sten hade en svår Cholera grasserat öfver ön och bortryckt en mängd menniskor. Ett dårhus finnes, hvilket lärer vara ganska klokt inrättadt. Ett observatorium stod vid öns södra ända, och der hållas offentliga föreläsningar i kemi och naturalhistoria under en del af året. Tiden var nu ej inne för dem, och skall man döma trädet efter frukten, så synas de ej kunna vara af mycket värde, ty den i »Townhall» befintliga naturhistoriska samling var skral och gaf ej en gång ett aflägset begrepp om traktens Fauna, till hvars kännedom likväl ett jagtsällskap borde kunna bidraga. Ert undervisningsanstalt finnes för infödda barn utom staden bredvid Esplanaden, der lärjungarne njuta af den friska sjöbrisen och tillika »på fristunderna hafva tillräckligt utrymme för sina kroppsrörelser», som en annons i en tidning uttryckte sig. Men denna Esplanad, som nu flera gånger är omnämnd och som ständigt ligger Bombay-bon i hågen och i munnen såsom ett non pius ultra af promenadplats, hvad är den då väl för ett underverk? Jo, ett naket fält, 1 mil långt, % mil bredt med ett par vägar på, slutande, på ena sidan vid Bombay-staden, på en annan vid Inföding-staden, på den tredje vid hafvet och på den fjerde vid Kolaba, ett ställe, der ofantliga byggnader äro uppresta för bomullsinpackning och der en präktig stenbro90

löper ut igenom ett skummigt hafssvall. På hela fältet finnes intet annat att fängsla ögat, än en symbolisk ärestod af Wellington, gömd i en anspråkslös hytta af bambu och mattor, samt några brunnar; det enda, som ger denna tafla något lif, är den om qvällarne der rådande rörelse af ridande och åkande folk, samt bedjande Parsier. Europêen är för lat att gå uti Indien, och är äfven vid dylika försök af hinduen ansedd med ett visst förakt eller ömkan *). Derföre visa sig äfven köpmän och embetsmän nästan aldrig ute gående utan nästan alltid i palankin, till häst eller i vagn. Samma förhållande är det med de rikare Parsierna och Banianerna. Engelsmännen äro sig äfven här lika i sin besynnerlighet och vidhängandet af sitt hemlands vanor. Så sågos t. ex. flera damer, oaktadt den höga hettan, åka omkring, klädda i stora yfviga boas, endast af det skäl, att då boas brukas hemma i Londons vinter, så böra de äfven brukas i Bombay-vinter; skilnaden är likväl betydlig mellan vintrarne på 19ü och 51° nordlig latitud. En gentleman, förmodligen för att göra figur, körde fram oeh tillbaka i en elegant gjord engelsk vagn, förespänd med race-hästar; men för att förhöja glansen af denna körning, var vagnen tom, två betjenter stodo bakpå den och herrn sjelf satt på kuskbocken, svartklädd i frack, med hög, stärkt, hvit halsduk, i hvita glacéhandskar, med en guld-lorgnett för ögat och hatten på tre qvart; han gjorde också verkligen figur, men en högst löjlig. Jemte frispektakel af denna och flere andra från Englands stora menageri lös-släppta underdjur, gifvas der äfven andra scener, värda att betrakta, såsom: Seapoys, eller de infödda soldaterna, som med sina med all makt eftersträfvade svarta tschakoter

') Jag glömmer aldrig den ömkande förvåning, som vid ett dylikt tillfälle visade sig hos min »kuli» eller vägvisare. Första aftonen, jag kom ut till Magazon, tillsade jag honom att morgonen derpå infinna sig i tid, ty jag ville ut på jagt. Han svarade ja, men frågade, om jag ville begagna palankin eller »buggi» (vagn). — »Intetdera!» — Hela hans figur var ett frågtecken. »Skall jag kalla en chaprascy (parasollbärare)?» — »Icke heller; kom blott

ensam.» — »Salam Sahib!» ropade han och störtade ut, liksom han fruktat att vara ensam med en dylik galning.TOWN-HALL.

ijfva sig i rekryt-marche; unga officerare, som i sprängande karrier söka rida från den långsamt smygande tiden före middagen, och Parsier, som bedja sin aftonbön antingen i vagn eller på marken, på knä, framstupa eller upprätta, men alla med sina ansigten vända mot vester, mot den nedgående solen. Sådan är esplanaden, der man med en gång sett allt, och funnit detta allt vara intet.

En annan vackrare plats, men mindre, finnes inne i sjelfva staden, den s. k. »Bombay-green», på hvilken är upprest ett stort och vackert monument åt Cornwallis, honoru värdigt, men nu högst fult och ovärdigt sönderslaget af soldater, landets och ärans försvarare. Vid ena sidan af denna plan är ett af Bombays köpmän uppbygdt hus. »Townhall», ISO fot långt och ganska vackert; skada blott att klimatet så snart gör alla byggnader gråa och gamla till utseendet. Uti detta hus äro 5 marmor-statyer, nemligen Forbes', Malcolms och Cornwallis', alla väl belysta och oklanderliga. Der finnas äfven tvenne rum för »Asia-tic Societys» boksamling, ett rum för ofvan omtalda natu-raliesamling, samt en del vapen och kuriosa, hvarjemte nere i förstugan i vrårna stå påminnelser om vår dödlighet, t skepnad af några så kallade »interessanta fornlemningar)), lösbrutna utan urskiljning, med svärd i hand, ur de slagna folkens helgedomar, ett starkt bevis på vandalism, men ett svagt bevis på antiqvariska forskningar. Vare det imedlertid långt ifrån mig att hari inlägga något klander af »Asiatic Socie-ty», ett sällskap högt öfver mitt bedömande, och som gjort så oändligt mycket fur kännedomen om Indien och Asien i allmänhet; men det är tillika svårt att fördraga och med tystnad se och höra det uppenbart yttrade skrytet öfver helgerån, ty hvarje röfveri ur en helgedom, det må vara S:t Pauls kyrka, Porcellains-pagoden, eller grottorna vid Ellora, är i moraliskt hänseende detsamma, ett helgerån. Det kan ej väcka annat än förtrytelse att höra unga mid-shipsmän och dylika skryta med, hu/u de med sina pistolskott afskjutit så och så många näsor af gudarna, huru hela Elefantas stora elefant till en stor del är nedskjuten, hvilket dock är okunnighetens idrotter — men hvad känsla väckes, när man i Gutzlafls beskrifning öfver en resa på Kinas kuster läser, huru lian, då några skeppsbrutne Kine-92

ser blefvo upptagne på den Yunk han var, och med yttersta möda räddade med sig en bild af en gudomlighet; huru han då, i stället att söka begagna sig af den djupt religiösa känsla, som måste förmått dem till denna handling, med blind intolerans och ett sätt, värdigt en Dervisch, men ej en kristen missionär, störtar gudabilden öfver bord? Det må vara tillåtet att hysa och yttra bitterhet deröfver.

Bland andra publika byggnader må nämnas trenne kyrkor, hvaraf den engelska innehåller flera i marmor huggna, ganska smakfulla monumenter. Dess byggnadssätt är deremot ej väl lyckadt; det synes vara en sammansättning af ett pagodlikt torn på grekisk basis. Fästningsverken äro i godt stånd och gå rundt omkring staden och ett kastell beherrskar hamnen. Flera dockor finnas, såväl Kompag-niets som privata, och fler än 20 örlogsfartyg äro byggda derstädes. Bombay är ock (jemte Rangoon) en bland de platser i Ostindien, der de flesta fartyg byggas, dels i anseende till dess goda tillgång på virke, dels den 10 till 17 fot höga floden. Fartygen byggas af »Teak» (Teclona grandis), ett träd bättre än ek till detta slags bruk, och väl omsedda och vårdade anses teak-byggda skepp stå 100 år och mera. Ett sådant låg i Wampu, 70 år gammalt, som för S år sedan fick sitt däck omlagdt; således 63 år gammalt, hvilket tycks vara allt hvad af träd kan begäras.

KAPITLET VII. FRÅN BOMBAY TILL SINGAPORE.

Pelamidernas utbredning — Malackasundet — Pulo Pinang — Sing-Song-Poslen — Ananas — Singapore — Sjöröfverier i do östra hatven. 12 Aug.—21 Sept. 1843.

Från Bombay gingo vi längs kusten söderut och sågo beständigt hafsormama ringla kring skeppet. Oaktadt all denna ymnighet kunde jag ej få flera än en, som höggs med ljuster. Den var omkring fem qvarter lång och de största jag sett hafva knappt synts mig längre än en ochPCLO PINANG.

en half aln. De finnas ej blott utanför Malabar-kusten, utan äfven längs åt hela Bengaliska vikens kuster, genom Malacka-sundet, Singapore-sund och uppåt Kina-sjön, hvarjemte de lära finnas uti alla den Austral-Asiatiska archipe-lagens vatten, och räkna flera arter och slägter. I Malacka-sundet syntes gråsvarta, men eljest hafva alla jag sett varit gula med svart hufvud och stjert, samt svarta tvärband öfver ryggen och sidorna. De ega fastsittande gifttänder och bita med raseri i hvarje föremål, som kommer i deras grannskap. Vid uppskärning befanns den i sig innehålla lemningar af två flygfiskar, så att den i matlust ej ger efter sina slägtingar på landet.

Atta dagar voro vi på vägen ned till spetsen afDecean eller rättare till sydliga udden af Ceylon, hvilken vi gingo förbi utan att se den; den 14:de dagen från Bombay sågo vi Sumatras nordliga spets och under ständiga blixtar inseglade vi i Malacka-sundet. Dessa blixtar, hvilka under hela vår passage genom sundet hela nätterna igenom oupphörligt flammade omkring oss, medförde ej någon åska, huru täta och skarpa de än voro. Det var eget och skönt att se den nästan molnfria himlen plötsligt stå i eld och låga och återskina i det under stiltjen ofta spegelglatta hafvet; stränderna af Sumatra eller Malacka, eller af någon liten ö, syntes vid hvarje blixt som en svart linie eller en dunkel punkt, men voro genast försvunna, att vid nästa fladdrande låga åter låta se sina darrande konturer.

På 3° N. lat. och 100° O. long. från Greenwich ligger Pulo Pinang eller Prinsens af Wales ö, en af engelsmännens snart sagdt otaliga besittningar i Ostindien. Vi fingo sigte på denna ö den 50 Augusti, men först på aftonen d. 1 September ankrade vi i dess liamn. Dagen efter, tidigt på morgonen, begaf jag mig i land och utur staden upp emot ett berg, som lockade mig med sin vackra grönska. Hettan blef likväl snart odräglig och efter några timmars vandring såg jag mig nödsakad att vända om igen och om bord. På eftermiddagen inbjöd hr R. doktor M. och mig att åka ut på landet och bese ett vattenfall, som efter Do-baschens (af dobbi = tvättare) uppgift skulle vara till finnandes några mil utom staden. Vår färd skedde i en af de här, likasom i Bombay och Singapore, brukliga palankins-94

ItESA TILL KINA.

vagnarna, hvilka äro kistlika, låghjuliga vagnar med jalusier på alla sidor; de dragas af ett par små hästar, så kallade »Ponies», och kusken springer merändels bredvid, men sitter äfven stundom på kuskbocken. Vi färdades långt omkring och lång tid; när vi slutligen under berget kommo upp till vattenfallet, så befanns detta i stället vara en vattenledning och en qvarn. Denna missräkning betydde likväl föga, ty vi fingo i alla fall se ett vackert, rikt bevext landskap, njöto rikligen af den på aftonen något kyligare luften och tillbragte en angenäm eftermiddag.

Sednare på qvällen, förr än vi gingo ombord, hade vi äfven tillfälle att se ett kinesiskt skådespel, eller på kinesernas brutna engelska, s. k. »Sing-Song». Dessa hållas offentligt och med fritt tillträde för alla, på någon rik Kines' bekostnad, som derför betalar omkring lä dollars och 6 å 10 ljus af buffelfett. Föreställningen börjas kl. 6—7 på aftonen och fortfar hela natten. Theatern står helt anspråkslöst på några pålar, 5 å 4 alnar högt frän marken, är byggd af bambu och mattor, alldeles öppen framtill, utan andra dekorationer, än de i ett kinesiskt hus vanliga, på deras engelska rotvälska s. k. »Joss-pidgeon», eller till gudadyrkan hörande ting, samt stolar och bord för musikanterna. Bakom theatern är ett rum, der aktörerna kläda sig, och hvarifrån de genom tvenne olika utgångar framstörta på theatern. Skådespelet består uti framrusandet af några mer eller mindre utspökade personer, som storma fram och tillbaka, antaga både möjliga och omöjliga ställningar, för att uttrycka passioner och sinnesrörelser, fäkta och fara på det äfventyrligaste med armar och ben, under en döfvande musik af trummor och gongonger, klarinetter och messingstall-rikar. Högst sällan tiger musiken, då några ord vexlas, men derefter faller den åter in med nyhemtad kraft. En del af aktörerna hafva vidunderliga masker på sig eller äro målade i ansigtet, bära vingar, horn, stora plymer och dylikt, samt en mängd bjefs, som fladdrande far i alla riktningar.

Pulo-Pinang (af Pulo = ö och Pinang = en frukt af Areca, Calechu, som tuggas med betle e!c.), eller Prinsens af Wales ö, är ungefär 160 qvadratmil med ett ända till 2,700 fot högt berg. En kapten Light gifte sig 1786 med konungens af Queda dotter, och fick med h nne ön i hem-PULO PINANG.

gift; han hembjöd den åt ostindiska kompaniet, som emottog den, och sedan dermed förenade en sträcka på fasta landet, nuvarande provinsen Wellesley. 1805 hade denna plats stigit till den vigt, att deröfver tillsattes en särskild guvernör. På ön finnes en stad, Georgetown, af infödingarne kallad Panjang Panak, som eger en god hamn och tillika fri, en liten fästning och flera kyrkor. Staden är vacker, sedd från hamnen, och malmarne eller de yttre delarne af staden äro prydda med trädgårdar, deri husen ligga omgifna och skuggade af rikt grönskande träd, samm an väfda af slingervexter. Invånarne skattades 1822 till 45,000, men anses nu stiga till öfver 60,000, hvaribland hälften kineser*). Dessa utgöra ock den hufvudsakligaste delen af stadens befolkning; åtminstone äro arbetarne nästan uteslutande Kineser. De hafva här, liksom i Singapore, sin ostörda frihet att röka och tugga opium, och begagna sig äfven deraf i rikligt mått i de särskildt för detta ändamål resta privilegierade opiibodarne. Malajerna bruka äfven opium, och derföre kunna stadskineserna nästan aldrig begifva sig öfver på fasta landet och igenom skogen, utan fruktan att blifva öfverfallne och mördade, på det att deras förmodade innehafvande lilla opiiförråd skall åtkommas; således spillas här ofta menniskolif för en vara, som är ett gift, och dessutom för ett qvantum, som tvärs öfver sundet kunde köpas för en ruppi. Både fasta landet och ön äro utmärkt vackra, öfverallt betäckta med skog, grönskande fält eller planteringar. Som ett bevis på öns vextlighet må jag anföra, att der frambringas ris, sockerrör, yams, sötpotates (Batates), kaffe, hvete, areca, svartpeppar, spansk peppar, nejlikor, muskott och ananas; att öfverallt öfverflöda oranger, pom-pelmus, cocos, mango och bananas faller af sig sjelft. En del af dessa produkter exporteras, hvarjemte andra komma från Sumatra och Malacka till Pulo Pinang såsom afsätt-ningsort.

Den 5 September lemnade vi hamnen och gingo under stiltje för strömmen oeh labra vindar ned åt M. sundet. Vi ankrade merendels om nätterna, ty strömmen går starkt, och grund och öar finnas god råd på. Så besynnerligt det

") Enligt en uppgift blott 8,500 Kineser!96 ItESA TILL KINA.

än må synas, återkallades Stockholms skärgård i mitt minne vid inseglingen till Singapore, ty der voro samma skog-krönta höga och låga holmar, kringbugtade af ett lätt kru-sadt vatten, mot hvilket man ej hade något bevis att det var ett haf, så stilla och oskyldigt såg det ut. Väl kändes någon skilnad i solens hetta, väl voro Malaybåtarne något olika våra fiskarbåtar, de grå klipporne saknades här och granar och tallar voro förbytta i palmer; men totalintrycket är detsamma på begge ställena, naturskönheten framträder på begge i samma gestalt.

Herr R. lemnade oss redan långt ute i sundet och gick i en liten »sampan» (båt) före oss till Singapore, dit vi likväl äfven den 10 på aftonen inlupo. Herr grosshandlaren Liljewalch från Stockholm hade kommit dit öfver land före oss. Der fick jag de första och sista underrättelserna hemifrån. En glädje, den man på en resa lik denna måste afsäga sig, är kommunikationen med hemlandet, ty om äfven de platser, dit man skall begifva sig, äro förut bestämda, så är tiden för ditkomsten obestämd med ett seglande fartyg, och många hinder kunna mellankomma, som göra underrättelser snart sagdt omöjliga. Posten är nu likväl derute på en förträfflig fot och går mellan London och Hongkong på 60 dagar, hvarvid den i förbifarten anlöpar Malta, går lrån Alexandria till Cairo och öfver näset vid Suez, öfver Röda hafvet till Aden, derifrån till Point de Gallé på Ceylon, Pinang, Singapore och Hongkong, en sträcka af omkring 10,000 mil; från alla ställen medtagas passagerare och fraktgods. Nästan dagligen gjorde jag små exkursioner, så snart vädret det tillät, både till vatten och land, synnerligast det förra. Bland andra ställen jag var på må nämnas S:t Johns ön, den jag ströfvade öfver helt och hållet. I zoologiskt hänseende var der intet al värde, och det enda, som der fanns af intresse, voro vidsträckta ana-nasplanteringar. Ananas (Bromelia Ananas) ursprungligen kommen från S.Amerika, numera utbredd äfven öfver Ostindien, och der utgörande en med rätta högt älskad spis, är en stor ända till 12 tum lång och 6 tum tjock syrlig frukt, som med den angenämaste smak smälter i munnen, sedan det yttre grofva skalet blifvit bortskuret. På ön S:t John odlas den mycket, ty Singapore är en ällmänt anlu-ANANAS.

83

pen förfriskningsort och från ön ditkomma de flesta ananas. Den är der planterad i långa paralelt löpande rader på omkring halfannan alns afstånd från hvarandra. Buskarna stå i rader tätt bredvid hvarandra och äro så i hvarandra inflätade, att de bilda en snart sagdt ogenomtränglig vall. Bladen äro styfva, 3 fot långa till -4 tum breda och i

kanten taggiga; de utgå från roten och midt ur dem reser sig stängeln omkring 1 fot hög. På denna sitta nu frukterna till formen lika tallkottar, utanpå rynkiga och knöliga i regelbundna hvarf samt röda, inuti stråliga och blekgula. I toppen sitter en bladknippa, och denna afklippes och nedsättes i jorden för att skjuta ny stam och frukt.

En mängd koraller fiskas i grannskapet af Singapore och der är äfven tillfälle att få se de s. k. Ourang-Outang, men ej alltid; strax före vår ditkomst hade en blifvit såld der till det oerhörda priset af 230 dollars, omkring 666 rdr 32 sk. bko. De kommo eljest från Borneo och infödingarne i Pinang och Singapore hade flera historier att berätta om dem, huru de bortröfva barn och qvinnor m -d mera dylikt, men allt såsom något fremmande, hvilket de sjelfva aldrig sett utan blott hört omtalas; det är högst tvifvelaktigt om de finnas på Malacka. En mängd kakaduer föras till Singapore från Moluckerna och kringliggande öar och försäljas här till Europeerne till ett pris af en till fem dollars efter olika arter; vi hade ej mindre än 17 med oss till Kina.

Den passagerare vi haft med från Helsingör, L—g, skildes här från oss för att gå till Siam i handelsärender. Han hade varit en glad umgängeskamrat och en angenäm följeslagare i flera af mina ströfverier, och hans bortgång väckte allmän saknad om bord, särdeles hos mig, som derjemte halft afundades honom tillfället att komma till ett så intressant och i naturhistoriskt m. fl. hänseenden så litet kändt land. Imedlertid önskade vi honom af hjertat lycka på resan och sammalunda gjorde han med oss, då vi den 21 September begåfvo oss ut och på väg till vår destinationsort : Kina.

Singapore är beläget på 1° 17' N. Lat. och 103° 31' O. Long., på en ö af samma namn, hvilken är 270 qvadrat-98

mil stor. Engelsmännen ega blott en liten del deraf, hvilken tillsammans med SO småöar och sunden dem emellan utgör 120 qvadratmil. Oaktadt platsens läge så nära linien, är likväl klimatet ej öfverdrifvet hett och temperaturen är temligen jemn hela året om, varierande från 71° till 89° Fahr. Denna jemna temperatur förorsakas naturligtvis deraf, att solen aldrig aflägsnar sig långt derifrån och att sjövinden jemt stryker deröfver, hvartill kommer hafvets tempererande granskap. Med det föga ombytet i årstiderna följer äfven ett jemnt fördeladt regn, så att på året beräknas ISO dagar med regn. En naturlig följd af dessa förhållanden är att alla frukter hela året om äro mogna der, och de som anfördes tillhöra Pulo Pinang, förefinnas äfven här.

Engelska bosättningen började 1819 midt ibland en befolkning af hälften fiskare och hälften sjöröfvare, som i 8 år förut grasserat på ön. 1824 utgjorde folkmängden 10,000, nu deremot stiger den till öfver 30,000, hvaraf hälften äro kineser*). Omkring 3000 kineser komma årligen till Singapore, hvaraf 1000 anses stadna qvar och resten sprider sig ut på angränsande öar. Staden Singapore är belägen på S.Ö. ändan af ön kring en liten bäck, som för smärre båtar är farbar omkring 3/4 mil uppåt ön och der landningsplaten är fullkomligt skyddad från alla vindar och de annars besvärliga bränningarna. Det ligger i bottnen af en vik och på ganska låg mark, hvadan det ulan de omnämda sjövindarna skulle vara ytterst ohelso-samt; det är omgifvet till en del af buskar och dem emellan af sumpskog, ännu i dag bebodda af tigrar och python. Skeppen ligga på redden (inre eller yttre) 1—4 mil från staden och redden är säker, ehuru dyningen stundom är svår. Under en af mina utfärder i en af der brukliga båtar, uppstod plötsligt frisk vind, inom ett ögonblick var sjön orolig, båttaket i trasor och bortblåst, årorna bräcktes, och med hvarje våg öfver båten kom jag med möda lungvåt om bord. Men denna redd är just största orsaken till Singapores uppkomst, tv den ä^

') En engelsk tidskrift upptar kinesiska befolkningen till 6,200; derom mera framdeles.

blott ett torg, en hviloplats på den stora stråkvägen från Europa och Ostindien till Kina och Philippinema. Änskönt den förra, frän Europa, väl egentligen går genom Sunda och Java sjön, så är likväl Singapore ej särdeles ur vägen, och den sednare, från Indien, går alldeles utanför staden, då den gamla vägen norr om ön blifvit öfvergifven såsom trängre och farfullare. Singapore är äfven en plats tjenlig för handeln mellan Kina och öarna och 20 yunker, hvardera af 3 till 400 tons (omkr. ISO—200 läster) komma årligen dit i denna afsigt, liksom flera

europeiska skepp; detta har gjort, att oaktadt inga hamnumgälder finnas, inkomsterna det officiella året 1842—45 stego till 309,000 ruppis, då koloniens alla utgifter civila och militära stego till 494,029 R. (Mac Culloch). De flesta köpmän äro agenter för europeiska eller indiska hus och sköta således sjelfva affärerna, och genom den myckna b röringen med öboerna äro de tvungna att lära sig en del malayska, archipelagens handelsspråk; detta språk är dock ytterst lätt och sålunda snart inhemtade De orter, hvarmed Singapores handel förnämligast drifves, äro Kina, Siam, Sumatra, Borneo, Celebes och Java, från och till hvilka en mängd varor föras. Gatorna i staden äro väl lagda och breda, husen af sten, temligen lika och lika höga, men från kött och frukt-bazarerna, som finnas i somliga, önskar man helst att slippa så fort som möjligt. Der de äro belägna eller i midten af staden bo blott infödingar och Kineser, hvaremot europeerna hafva nästan alla sina hus längs stranden eller på höjderna utanför staden, der de ligga omgifna af sina små vackra alltid grönskande trädgårdar, liksom de i Pinang. Voro köttbazarerna obehagliga, så är deremot den plats der fisken försäljes ganska snygg, utgjord af en öfverbyggd cirkelrund plan vid hafsstranden; en likaledes öfvertäckt bro löper ut i hafvet. Fiskeri idkas mycket, men hufvudsakligast al malayer, då deremot båtkarlarne äro från Coromandelkusten eller så kallade Lascarer. Deras båtar äro ganska goda, med ett tak öfver, gjordt af palmblad. De ros af 4 man med fastsittande korta åror, hvilkas blad är en sned ruta med spetsen utåt; akterut sitter en man, sjelfve »dingivalla» (båtkarl), och hjelper rodden samt styr båten med en kort i handen hållen åra af samma form som de öfriga.

Malayerna hafva dock ett annat slags båtar de s. k. »pråherna», som äro så stora, att de kunna rymma en mängd folk, man säger ända till 100 man. Det är i dessa de göra sina förderfliga sjöröfvarfärder mellan öarna, hvilka kostat europeerna så många lif och så mycken rikedom. De hafva visserligen aftagit mycket sedan Holländare och Engelsmän i förening börjat jaga sjöröfvarena; men exempel gifvas allt emellan, att de ej ännu fått tillräcklig näsbränna, och ingen barmhertighet bör vid deras bestraffande ega rum. En massa af egendom, den engelska ensam, uppskattad till 16—18 millioner f, går årligen fram mellan öarna i alla möjliga riktningar, och en säker väg måste således vara af stor vigt. Röfverierna började och äro hufvudsakligast anställda på siamesiska och kinesiska skepp, men då ett par försök på europeiska blefvo ostraffade, så fingo röfrarne äfven smak på denna nya frukt. De flesta engelsmän vi kommit i tal med*) om denna sak, hafva klagat öfver lamhet på sin styrelses sida och berömma deremot så väl Holländare som Amerikanare för deras kraftiga handlingssätt. Bland de många berättelser vi hört af detta slag, må en anföras, såsom på samma gång en målning af stridssättet och ett exempel på olika befälhafvares olika tänkesätt.

Ett engelskt skepp från Indien till Kina blef i Malacka sundet, som nästan alltid är händelsen, öfverfallet af stiltje straxt under land; och då en stark ström gick emot, så fälldes ankar. Natten kom, vakt hölls, ehuru stället borde anses säkert, emedan engelsmännen hafva en koloni vid norra (Pinang), en vid södra (Singapore) ändan af sundet, och en midt uti det, staden Malacka. Just i dagningen, medan stiltje ännu rådde, framrodde 4 pråher till skeppet, så tyst att de ej märktes, lade längs sidan, och viga som markattor voro Malayerna i ett ögonblick om bord, skrikande och svingande högt sina förgiftade krischer. Engelsmännen voro beväpnade och det blef strid, ehuru de snart öfvermannades af den 20—30-dubbla styrkan och drefvos ner i kajutan. I detsamma höjde sig ett segel vid hori-

Ja! t. o. m. författare, som t. ex. Mac Culloch, Art. Singapore, Nautical Magazin m. 0.SJÖRÖFVARE.

zonten, Malayerna förskräcktes, skuro sönder tacklingen och sökte sätta eld på fartyget, hvarefter de med snabba årtag skyndade undan till land. Seglaren befanns vara en engelsk kryssare från Singapore, som nu skulle gå hem dit; han hörde hvad som var i fråga, gjorde 2 à 3 timmars slag under land, men då naturligtvis ej några båtar vågade sig ut att strida med fregatten, så gick han sin väg, lemnande skeppet redlöst och utsatt för en attack igen. Ej en droppa vatten fanns om bord, ty Malayerna hade slagit hål i alla vattentunnorna på däck; båt sändes efter sådant, under det att man splissade och hjelpte tacklingen så godt man kunde. Då folket kommo i land, blefvo de lurade i ett bakhåll, plundrade och ihjelslagna i den öfriga besättningens åsyn. Då syntes ett annat skepp bära ner

för dem, det hissade amerikansk flagg och på tecken af olycka skickades båt om bord på engelska skeppet. När befälhafvaren på den amerikanska örlogsmannen fick höra sammanhanget, gick han in till kusten, fordrade upprättelse af en malayhöfding i byn midt för skeppet, och då den vägrades, oaktadt de slående bevisen af de röfvades blodiga kläder, sköt han ned staden, tog 12 pråher och ödelade kusten för 10 mil på hvardera sidan. Denna amerikanare passerade likväl blott händelsevis och på sin färd till Kina.

Huru djerfva och stridbara de stundom äro, kan ses af den händelsen, att de vid ett tillfälle anföllo och togo ett krigsångfartyg i ett enda anfall, så att besättningen knappast hann springa under däck; intet annat råd lanns nu, då luckorna voro stängda, än att släppa ut den heta ångan, hvilken, då den nedföll på malayernas nakna kroppar, dref dem hufvudstupa ned i sjön under ångestskrik. — Kryssarne äro i full verksamhet, och man hör allt mindre talas om anfall; flera nästen, der dessa röfvare egt sitt tillhåll på Borneo och andra öar, hafva blifvit intagna och i grund förstörda, hvarvid stor tapperhet visats på både Europécrnas och Malayernas sida, hvaribland i synnerhet må omnämnas ett röfvarfäste, som H. E. M. S. Dido, efter en förfärlig strid, förstörde på Borneo 1843 *). Trenne fullt beväpnade köpmansfartyg blefvo på en gång svårt tilltyga-

') För vidare detaljer, se Naulical Magazine, Maj 1844.

de i ett dylikt bål, der de sökte handla, samt blefvo under natten anropade af europeiska röster: ett bevis, att Malayerna ej sakna goda rådgifvare. De strida väl, men derutinnan ligger ej svårigheten, ty vår krigskonst är så långt öfverlägsen, liksom vår segling; men dels anfalla de och visa sig sällan utom i stiltje, och dels gå de på så grundt vatten, att djupgående europeiska krigsskepp ej kunna följa dem. Det enda sättet att få m;ikt öfver dem, är med flatbottnade ångfartyg och under följandet af regeln, att aldrig skänka tillgift, utan utrota med svärd och brand.

Holländarne hafva fått en särskild och farlig fiende uti en f. d. löjtnant i deras flotta. Denne hade vid flere tillfällen utmärkt sig, men förgäfves väntat den befordran han förtjent, hvarf i re han tillsporde guvernören cm orsaken; denne svarade, att löjtnanten såsom »lob-lob» (son af europé och J.iva-qvinna) ej kunde stiga högre. Han aflägsnade sig utan vidare anmärkning, ingen visste hvart, tills en vacker dag kaptenen, på ett inväntadt sniillseglande fartyg, i en malay-båt inkom till Batavia, dit ofvannämde löjtnant sändt honom, s<'dan han tagit skeppet. Kaptenen medbragte löjtnantens epåletter samt helsningar till guvernörn: att då denne ej ville utnämna honom till befälhafvare, hade han dertill nu befordrat sig sjelf, och skulle med nöje undersöka de holländska skepp, som kommo i hans väg. Flera kryssare hafva varit ute, men dels icke funnit, dels icke kunnat taga honom.

KAPITLET VIII. INDIEN OCH ÖSTERNS FOLK.

Malcsiens bildning — llindostans och Malesiens naturförhållanden — Parsier — Hinduer — Malajer — Framlids dröm — Forntids historia.

Den benämning vi här brukat, Indien, betecknar vanligen hemma bos oss blott Indien på denna sidan Ganges eller den s. k. Vestra Indiska Halfön; men derute eller i östern göres ej denna inskränkning, utan både i dagligt tal och i handelsuttryck gifves namnet Indien eller Ostindien äfvenNAMNET INDIEN.

till Östra Indiska halfön, med Malacka, Anam, Siam, Kina och ögrupperna mellan Asien och Nya Holland, hvilka vi (efter Balbi) med ett gemensamt namn vilja kalla Malesien eller Malay-landet. Hvad Kina angår, egnas deråt särskilda kapitel, och de öfriga rikena pä fasta landet hafva vi ej sett; således kan här endast blifva fråga om det Engelska Ostindien och Malesien. Meningen är ej att vilja göra anspråk på lörfàrdigandet af en beskrifning öfver denna verld, ty dertill saknas både förmåga och autopsi; vi vilja endast framställa några allmänna drag, som utmärka den öfverallt och som så att saga gifva den dess egendomliga fysionomi, dervid dels betrak;ande länderna och deras natur, dels folken och deras seder.

Malesien, denna stora ö-verld, som sträcker sig omkring 40" i longitud, och till 10° syd och nord om eqvatorn, eger i alla sina delar en så stor likhet, att den gerna ktn betraktas såsom ett helt land, och sunden och hafven dem emellan såsom lika många kanaler och sjöar, hvilka göia förbindelsen mellan de olika länderna högst lätt. Denna likhet äger älven en annan grund, nemligen den af geografer och geologer framställda hypotesen om jordens

förslå form och sedan skedda förändring i denna trakt. De antaga jorden nemligen såsom ursprungligen bestående af tre delar, af samma ungefärliga form, som Norra och Södra A-merika nu hafva, hvaraf dessa tillsammans utgjorde en del, EurOj a och Afrika en, samt Asien, utlöpande i Nya Holland, bildade den tredje. Malacka-halfön, Sumatra, Java, Sumbava, Flores, Timor, Nya Guinea m. fl. utgjorde da denna dels Suez och P-nama. Borneo, Celebes och Philip-pinerna svarade mot de Vestindiska öarne; Hindoslan och Deccan voro ett stort Kalifornien. På dessa landsträckniu-gar hade den stora Æquinoctial-strömmen verkat i långa tider; den har nära nog afslitit Panama-näset och kringsku-rit Vestindiska öarna; den har genombrutit Maleiska näset helt och hållet samt letar sig fram mellan de allt mera afskurna Sunda öarna och Moluckernn, till de stora öppnin-garne Malacka, Sunda och Torresund.

Men icke nog med denna Æquinoctial-ström, som tärt på länderna vid eqvatorn; en annan sak, som äfven bidragit till Malesiens splittrande, är den vulkaniska kraften.90

ItESA TILL KINA.

Philippinerna, Borneo och Celebes saml Moluckerna hafva sina egna sjelfständiga bergsystemer; men från den mellan Birman och Siam gående, samt långs Malacka fortfarande bergskedjan, sträcker sig, öfver de öar vi nyss antagit såsom det fordna näset, en fortsatt rad af berg, hvilka, om de äfven icke kunna steg för steg uppvisas i anseende till den ofullkomliga kännedom om öarnas inre, dock synas ega en kedjelik utsträckning genom de bergiga öarnas kedjelika läge. De enskilda topparna nå ibland en betydlig höjd, såsom Gunong-Kosumbra på Sumatra 14,000 fot, Simiru på Java 12,000 fot. Under denna bergsträckning, samt i allmänhet hela Malesien (liksom under de ännu östligare ögrupperna) tyckes det som ett oerhördt vidsträckt vulkaniskt svalg sträckte sig flera grader långsåt eqvatorn; ty knappt någon enda ö finnes, som ej eger åtminstone en brinnande vulkan, och en mängd ega flera. Sumatra eger S, Java IS, Luzon 4, Temate är snart sagdt en vulkan hela ön. De utbrunna vulkanerna ega ibland sjöar af svafvelsyra på bottnen, ibland någon annan sammansättning, och visa alla möjliga former af vulkaniska verkningar. Detta är hvad vi känna ännu, då det inre af öarna i allmänhet är okändt. De flesta öarna hafva, inom historisk tid, ja, snart sagdt mannaminne, genom dessa krafters verksamhet undergått stora förändringar; några skjutit upp, en del minskats, andra alldeles försvunnit, då den underhafvi-ska elden — som utan tvifvel på hela sträckan eger sammanhang — på ett annat ställe sökt sig luft; deras invånare hållas i beständig fruktan och osäkerhet för dessa gräsliga utbrott, som på en timma förstöra hvad en mansålder har arbetat, och som förorsaka eller åtminstone bidraga till uppkomsten af svåra oväder. De bära likväl det goda med sig, att der de skonande framfara, öka de landets produktionsförmåga och göra att mer än en grupp af dessa öar skulle förtjena namnet af Kryddöar.

Med dessa vulkaner står äfven ett annat (af Darwins förtydligadt) fenomen i ett nära sammanhang, och må i korthet omnämnas. Oceanen kan inom vändkretsarna fördelas i parallellt löpande band på en sträcka, större än ena hemisferen, af hvilka i en sednare tid de, omvexlande eller hvartannat, lidit af höjning, hvartannat af sänkning; på deKLIMAT.

91

sig höjande hafva vulkaner uppträdt och spelat en roll, då deremot de sig sänkande hafva i sin mån bidragit att medelst förminsknnde af landet förändra jordens utseende. På de uppstigande linierna, när de blifvit grunda, är det som korallerna hafva fäst sina förundransvärda byggnader och gifvit ett slags verklighet till de gamlas drömmar om Neptuns salar och prakten i hans stora rike, med detsamma de åt menniskorna gilvit utsigter om nya fruktbara länders frambringande och nya fält för andens verksamhet.

Med kännedom af detta fordna sammanhang mellan A-sien och Malesien, kan det ej mera synas öfverraskande, att en stor likhet förefinnes mellan dessa begge länders naturprodukter, folk och skaplynne; liksom dettas stora olikheter i sednare tider ha betingat alla de modifikationer vi genast märka hos dem. Hindostan är ett fast land, beläget mellan två tidigt utbildade riken, Arabien (Persien) och Kina. Förbindelserna till lands försiggingo der naturligtvis förr, än de till sjös kunde ske mellan öarna och fasta landet; en naturlig följd af denna vexelverkan var, att bildningen hos folket steg högre, blef mindre ensidig i Hindostan, och att i först jemnförelsevis sednare

tider öarna från samma håll emottagit en ombildning af deras förut innehafvande, fast något sjunkna odling. Hindostan, med Himalaya i ryggen, sträckande sig vidt ut, kunde genomflytas af stora floder, kunde uppvisa stora riken, egentliga landsträckor, med dem åtföljande stora djur i stora skogar; — det var blott en tid så med Malesien. Der kunde en religion sprida sig öfver hela landet, seder och bruk blifva mera jemt fördelade, då deremot öarna voro mera inskränkta och begränsade; folken kunde ej sammansmälta på gränserna, u-tan hafvet blef det gemensamma fält, der folken roffade och sedan kämpade om bytet. Klimatet är i Hindostan mera hett, än på öarna; ty de jemnt ölver dem dragande vindarne och det omgifvande hafvet afkyla dem. Till följe af deras så nära grannskap till eqvatorn, äro sommar och vinter ej der så skarpt begränsade, som i Hindostan, utan regnet faller mera jemnt, som nyss sades om Singapore. Likväl regnar det ganska starkt äfven här, och Baiica Sund anses såsom den del af jorden, der det mesta regn faller. I Hindostan deremot, liksom i all-106 ItESA TILL KINA.

mänhet i de tropiska länderna, der ej andra orsaker träda fram och ändra naturens ordning, äro dagarne sköna och klara, när solen är på afstånd, d. v. s. inom andra vändkretsen; men då hon kommer tillbaka och den astronomiska sommaren inträder, då öfverdrager sig himlen med ett dok, och regnet strömmar ned, ej i ett af våra beskedliga slagregn, utan i ett slags regn. hvaremot dessa kunna kallas duggregn, så att man t. ex. fått 10 % engelska tum vatten på 10 timmar. Jorden, som förut varit torr och upphettad, slår nu lik en varm bulle vattnet upp från sig i ånga, och denna mättas af alla osunda gaser, som förruttnelse och dylikt skapat; följden blir den, att sjukdomar rasa vid denna tid mer än annars, och förrän regntiden fått öfverhanden, så att ej denna ångutveckling mera fortfar; men när åter molnen skingras och solen bryter fram igen, då skjuta vexterna i dag-n och hela naturen grönskar. — Vegetationen är i allmänhet mycket rik, ehuru en skog uti Indien genom- sin täta grönska visar en enformighet, hvilken knappast förlänar den det behag, som våra hemma, då den väl förlorat nyhetens. Cocos-palmen (Cocos nucifera) reser öfverallt, der man färdas förbi stränderna, sin parasollika topp högt öfver alla andra träd, och 1. ngs åt stränderna stå bambu, rotting eller andra trädlika rör-vexter och bilda ogenomträngliga jemnhöga väggar; men äfven andra palmer finnas än cocos, såsom: Sago-palmen (Sagus), Elale, Areca, Gomulus, Dadel-palmen (Phoenix), Taliera, Corypha, Borassus. Det väldiga Banianträdet (Ficus bengalensis) skjuter rötter från grenarna och täflar med sin slägting (Ficus lalifolia) i äran af att ensam bilda skogar från en stam; Teclona grandis, det stora nyttiga »Teak»-lrädet, står beherrskande öfver den öfriga skogen, så stort, att en furste skall ha va byggt ett tempel af ett enda träd. Liquidambar reser sig 200 fot och ser med förakt ned på de små, men lummiga fruktrika Mango-, Mangustiner- och Citrus-arterna vid sina lotter. Kring dessa träd och buskar slingra sig Epidsndrum, Vanda, Aërides och Aërobion, mångfärgade stora Orchidé. r, de skönaste verlden kan uppvisa, och på Sumatra och Java framskjuter mellan barken på trädens rötter den vidunderliga Raff-lesia, med blommor, vägande 10 & och 5 fot i diameter;VESTER.

95

sjel"va Amerikas klättrande Bignonier få här (i B. horten-sis) en högre busklig vext, som sätter dem i bredd med de sköna rosenblommiga Neriuin och Vinca. Hedysarum står i solen darrande vid floderna, deri Lolus, den heliga, vaggar sina sköna blommor och blad, ett outtömligt ämr.e för skaldernas sånger. Detta är ungefärliga utseendet af en indisk skog, skön men enformig.

En mängd af nyttiga vexler finnas häribiand, och äfven skadliga, bland hvilka sednare må nämnas Anliaris toxi-caria, det namnkunniga Upas-trädet från Java och Borneo, der kalladt Upas-anliar, och de hos oss väl kända fisk-döfvande Coccel-bären (Menispermum). Bland de nyttiga må jag nämna: först nästan alla de kryddor, som brukas i Europa, såsom kanel, spansk, svart- och krydd-peppar, ingefära, neglikor, kardemumma, muscot; vidare att en mängd läkemedel hemtas derifrån, såsom opium, kampher, resin-olja, ginzeng (Panax vera, tillhör egentligen Kina), benzoin, cubeber (Piper Cubeba), terpentin, copaiva-balsam, räfkakor (Slryclinos Tieute), cajeput-olja (af Melaleuca Cajepuli), med en mängd andra; flera färgsorter, såsom indigo, gurkmeja, ocb utom dessa finnes en mängd träd och örter, på sjelfva platserna brukade, så stor, att dess uppräknande snart sagdt blefve en volym. Några (å af dem må dock ega intresse.

Indiens förnämsta sädesslag äro ris och majs. Det förra odlas öfver hela Indien och Kina, så snart marken dertill är passande, med den största trägenhet och omsorg, ty det utgör hufvudsakligaste födoämnet. Ofantliga massor deraf utföras dock så väl till Europa och Amerika som till Kina, hvars stora population ej deraf kan odla nog till sitt uppehälle. Yams (Dioscorea alata), en krypande, venster-vriden ört med hjertformiga blad, odlas hufvudsakligast för skepp och främlingar, men ätes äfven af infödingarne. Dess rot, som är dels liten, två finger tjock, dels stor som ett hufvud, utanpå grå, ojemn, inuti hvit och mjölig, ätes aldrig rå, emedan den är skarp och lärer vara skadlig, men kokt är den god, ehuru något torr, och begagnas då mycket. Sötpotates, Balates (Convolvolus Balalas), är en annan, utanpå grå, inuti gul jordvext, äfvenledes mycket äten. Ingen utaf dem eger likväl den välsmaklighet, som94 ItESA TILL KINA.

vår potatis, och en stor afsaknad för i Indien vistande européer är, att om äfven potatis odlas i deras trädgårdar, den likväl aldrig får den godhet som hemma. Vår vanliga turkiska böna, jemte flera Phaseolus-arter, Dolichos m. a., utgöra en god och värderad spis. Cocosträdet är dugligt till snart sagdt allt: frukten, ej fullt mogen, innehåller en blåhvit saft, »suri», som är en välsmakande dryck; den del af kärnan, som afsatt sig kring det inre skalet, är god att rå förtäras, men brukas synnerligast att förhöja smaken i alla hetare rätter, såsom »kurri» och dylika. Det hårda nötskalet begagnas till en mängd husgerådssaker, skopor, slefvar, matkäril; det omgifvande trekantiga skalets rika bast blötes, rostas och bultas, hvarefter det användes till tåg, luntor, mattor m. m. Straxt under den stora bladknippan i toppen skäres ett hål, hvarur den så kallade »toddin» rinner, en syrlig saft, som, då den fått jäsa, blir mycket berusande. Af bladen göras mattor, hattar, jal hus täckas dermed. Bland andra palmer må nämnas Sagopalmen (Melroxylon Sagus), hvilken (liksom Cycas circi-nalis) lemnar hvad vi kalla sagogryn — till detta ändamål kullfälles trädet, märgen uttages, sönderrifves i vatten, silas derur och torkas, hvarefter återstoden är sagogryn. Bland frukter, som allmänt finnas, har jag beskrifvit den smakliga Ananas, och då den tages ur räkningen, uppskattas Indiens frukter efter följande rangordning: såsom läskande stå först alla Orange-arter (Cürus), vatten-meloner (Cucurbita), Lansium och Lemoner; såsom välsmakliga stiger raden från Brödfrukten (Arlocarpus), Kauki och Elengi (Mimusops), genom den födande Bananas (Musa), den saftiga Mango (Mangifera), till höjden af indisk läckerhet, den i munnen smältande Mangustinen (Garcinia). Innan vi lemna Indiens Flora, må vi ej förglömma att omnämna tvenne artiklar, begge snart sagdt oumbärliga för oss, Bomull och Socker. Begge äro hemma i Indien, begge odlas der i stor mängd, ehuru Europas machinerier bearbeta den förra, så att den, hemförd och åter utförd samt förvandlad till tyg, kan säljas i sitt hemland billigare, än der på ort och ställe färdiggjorda väfnader.

Men denna rika vegetation är ej utan sina bebyggare; de brokiga fasanerna jemte flera Gallus-arter utgöra en

DJUH.

98

rik jagt; Mainas, den heliga staren, eftersökes med all makt, för att lara honom sjunga och tala. Tukaner, Bu-ceros, med näbb lika stora som kroppen, göra peppar-buskame all rättvisa. Papegojor af många slag väsnas och klättra bland trädtopparne; Schognu och Oriku (tvenne gamar) sväfva spejande öfver floderna, för att tillegna sig det första byte, som kommer der fram. Den indiska Elefanten vandrar fredligt omkring; den hvita dyrkas såsom ett heligt djur, och står till ett evigt minne i Siarns flagg. Rhinoceros (den enhornige) finnes öfver hela Indien, och en art med två horn finnes på Sumatra. Tapirer vada genom träsken, i sällskap med krokodiler och alligatorer. Björnarne, som finnas här, hafva för varmt och godt, att blifva onda som våra, vexa icke heller till sådan storlek, hvarföre jägarne i Indien ej anse jagten på dem för något farligt. Men Tigrarne deremot äro med skäl fruktade, och många menniskor hafva satt till sina lif för dem. Oxen i Indien (Bos taurus indicus) har en puckel på skuldran, liksom den från våra utmärker sig genom mycket fmare hår och en spensligare, finare vext. Jag har sett denna art från Mozambik till Kina på hvarje ställe, vi anlupit. Den vanliga Dragoxen (Bos Bubalus) är ett ohyggligt djur att se på, nästan helt och hållet naken, med få och glesa, gråa hår på en svartblå hud, mulen stor och hängande, hornen bakåt, utåt och nedåt rigtade; han älskar derjemte vattnet på det högsta, och man skall verkligen icke vara lättrörd, för att kunna med lugn se ett par dussin dylika hufvuden fnysande stiga upp ur en

dam tätt bredvid, der man ej väntade att se någonting utom en groda eller kanske en liten fisk. En mängd Moschus-djur finnas kringspridda öfver Indien, jemte flera Hjortar (Cervus Hluntjac. Axis), och den lätta, skönt blickande Antilopen (Cervicapra) är föremålet för skaldens och älskarens liknelser och sånger. En mängd besynnerliga Apor finnas, såsom Gibbon, Wuwu; Siamang och Ourang-outang finnas endast här. Den giftige Naja (glasögon-ormen) fäktar här sina strider pä lif och död med den lilla oförskräckta Mongus, och hinduen lär af dem att känna Ophiorizas underbara kraft. Pytho-nerna ligga jättelika bland träden (»the Jungle») och lura på »hvad de uppsluka må» — och på s;elfva träden springa96 BESÅ TILL KINA.

de snabba ödlorna upp och ned, så snabbt, att man måste skjuta dem, för att få dem. — Sådan är Indien framställd i matta, kanhända otydliga drag.

Vi hafva nu talat om naturen; låtom oss nu omtala dess herre, menniskan. Pcirsier, Hinduer och Malayer äro de folkslag, som hufvudsakligt intaga de delar af Indien, vi under resan besökte. Biand dem finnas en mängd individer af andra nationer, dels bosatta, dels på besök, såsom araber och judar, hvilka allestädes utmärka sig för konsten att ined tillåtelse och otillåtliga medel samla penningar; den sorglöse och lättjefulle negern, så väl från So-fala och Mozambik, som från Congo och Angola, de stolta Turkarne och de sorgbundna Armenianerna, de gulbleka Siameserna, och de läraktige, vänlige Kokin-chineserna. Men vi vilje siiga några ord serskildt om de tre ofvannämnda hufvudnationerna.

Parsierna, afkomlingar af de gamla Perserna, blefvo utdrifna från sitt land efter långvariga strider, omkring år 650 och spridde sig derefter åt flera håll för att fortplanta sin heliga lära och ostördt tillbedja elden. Bland de platser de valde voro Surat, Bombay och Demaun, och dessa jemte trakterna deromkring äro snart sagdt uteslutande deras enda uppehållsorter. De hafva förökat sig starkt, som kan ses i Bombay, och g-nom flit och omtanka h fva de samlat ofantlig förmögenhet. De hafva dervid gått slugt till väga, såsom t. ex. då en del saker af dem få begagnas, men ej af H nduerna, så hafva Parsierna afsagt sig dem, och dymedelst vunnit ett tillträde och ett inflytande bland Hinduerna, som ej på länge Europeerna utan dylik försakelse kunna vinna. De ega ännu till en viss del sina gamla seder qvar, eld hålles alltid brinnande i deras stora tempel, till hvilket, då det för en tid sedan invigdes, en nära 500 år aldrig släckt eld inbars; de bedja vid solens upp- och nedgång på upphöjda platser, på samma gång helsande jorden, hafvet och solen; de fasta flera gånger om året, och begrafva aldrig sina döda, utan lägga dem i fria luften att af fåglar uppätas; tages högra ögat först på den döde, då är han en Ormuz's utvalde, slägtens ära är stor och han prisas i sånger; men kommer den dumma fågeln att ünna venstra ögat se mest aptitligt ut och tager detPARSIER.

först, då är den döde en »Ahrimans bof», som går bort med ondt hjerta till den eviga kampen; de äro således ännu fullkomliga Zerduschiter eller anhängare af Zoroa-sters lära. De raka sitt hufvud, utom vid tinningen, der en lock qvarlemnas, och då de derjemte nyttja höga mössor af blankt tyg, men utan vidare prydnader, samt låta mustacher vexa, så ser ett Parsihufvud ut alldeles som tillhörde det en husar. Deras benkläder äro långa och temligen vida; utanpå dem bäres en Iiftröja utan ärmar, och deröfver en röck, upptill trång, nedtill vid knäet vidare med länga trånga ärmar, som vid handen uppvikas. Europeiska strumpor äro allmänt i bruk hos dem, men deras skor äro förlängda framtill uti en uppåt rullad spets. De sysselsätta sig nästan uteslutande med handel, då men likväl gör ett undantag för deras prester, hvilkas antal är ganska betydligt. Deras qvinnor har jag aldrig sett, men har hört att de skola vara vackrare än Hindu-qvinnorna i allmänhet. Parsierna lefva gemenligen i engifte och taga endast i sällsynta fall flera hustrur.

Men det land, hvaruti dessa bo, är hufvudsakligast bebodt af en annan stam, tillhör den såsom fosterjord, och denna stam är Hinduerna. Den är en af verldens största stammar, utgörande efter en ganska låg beräkning omkring 200 millioner individer och innefattande folk af alla möjliga bekännelser och talande en mängd språk, ehuru alla räknande sin uppkomst från Sanskrit, såsom Pali, Hindo-stani, Bengalesiska, o. s. v. Den är en af verldens äldst bildade nationer, ehuru den för Grekerna var nästan o-känd, och har haft ett stort inflytande på det öfriga Asien. Ifrån detta folk har utgått till Araberna och Perserna den bildningsgrund, hvarpå de sedan

upparbetade sig och hvaraf de meddelat oss; Tibet och China hafva från Hindostan sin lära om Buddha, och handeln med Indien har skaffat Europa en mängd varor och gifvit första impulsen till flera inrättningar, både angenäma och nyttiga. Detta folk bebor de rika landsträckorna, som begränsas af Indiska Oceanen, floderna Indus och Brahmaputra i vester och öster, samt Himalayabergstiäckan i norr. Der finnas djupa floder, bördiga dalar och metallrika berg; der plågar aldrig kölden, och mot värman finnes skugga, der behöfves knappt

något arbete för skörden, ty, som Ovidius: »rostro intacta nec ullis, Saucia vomeribus per se dat omnia tellus». Lättjan är derföre ett hufvuddrag hos detta folk och apathien blef grundlaget till deras religion, fullkomligast utbildad i det Tibetanska sökandet efter Intet. Hinduen vidhåller sin religion endast på grunden af liknöjdhet, och svårigheten uti Hinduernas öfverbringande till kristna läran ligger till en del äfven uti naturen kring dem, som så uppenbart vederlägger skriftens ord: »Den der icke vill arbeta, han skall heller icke äta». Hinduen behöfver aldrig annat än lefva för dagen, ban blir följaktligen en dagdrifvare, och han anser det vida beqvämare att tigga, stjäla eller köpa Europeiska varor, än att sjelf hafva besväret med dylikas görande; det är ingen oförmåga hos honom, ej heller ovilja mot utländskt, ty hans förmåga visar sig uti förfärdigandet af de finaste mussliner, dem vi ej kunna göra efter, ocn hans lust att taga emot Europeiska varor visar hvarje Hindus drägt, merändels af Europeiska tyger, och de äfven till det innersta af landet spridda Europeiska varorna.

Här se vi oss föranlåtna att vidröra en åsigt, som stiger upp i hvarje ny berättelse om Indien, på nytt sätt uppstufvad, men af ganska gammalt ursprung, den nemligen, att Hinduerna, genom sina strängt skiljda kaster, äro utstängda från europeiska framsteg. För det första, hvad angår den stränga kastskillnaden, så äro visserligen Hinduerna ursprungligen fördelade i. de fyra stora kasterna: Brah-miuer, Kschatrias, Vaisias och Sudras; men genast efter dessa* första uppkomst splittrades de i 80 under- eller mel-lan-kaster, så att de indiske lagstiftarne funno sig föranlåtne till en massa af minutiösa lagstadganden med afseende på hvar och en af dem. Derjemte säger Colebroke i »Asiatic Researches»: att, enligt deras egna lagar, en Brahmin, som ej kan bestå på sin syssla, må lefva såsom krigare, jordbrukare, boskapsvaktare, eller handelsman, utom i vissa varor. En Kschatria får likaledes sysselsätta sig med alla de nämnda yrkena; ja, göra en Brahmins tjenst, utom i tre ling: han får ej lolka Vedas (de heliga böckerna), ey offra, och ej laga gåfvor af en ren hand. All slags lärdom, lä' karekonst, målning och de fria konsterna, penningelåns och

allmosors emottagande, samt arbete för betalning äro begge tillåtna. En Vaisia må taga en Sudras arbeten, och en Sudra må göra tjenst huru som helst hos en af högre kast, samt handla. Inom de blandade kasterna hafva individerna dessutom lof att välja sin moderkasts yrke, alt nästan hvarje sysselsättning, ehuru regelmässigt tillhörande en viss klass, är öppen för nästan alla! Så mycket för kastskillnad.

Nu för det andra några ord om deras uteslängande från europeiska framsteg. Att de ej hindras af någon kastskillnad, tro vi vara temligen afgjordt, då bland Europas arbeten icke finns något, som ej eger sin motsvarighet i Indien, och genom det allmänna tillträdet till arbete äfven täflan kan uppkomma. Men en annan fråga: äro de möjliga af framsteg, lika våra? Vi besvara den med Jal Herder, om vi minnas rätt, säger: »Alla varor och underrättelser, som britterna föra till oss, godtgöra ej det onda de tillfoga ett folk, hvilket ej gjort dem något för när». Han hade rätt den tiden, men hans ord äro nu mera ej sanna. Indien har hittills varit eröfradt, plundradt, hållet i slafveri af en i krigskonst vida öfverlägsen nation, det har ej fått tillfälle att utveckla sig; men nu hafva andra åsigter gjort sig gällande, handeln har blifvit öppen, beröringen med europeerna friare, skolor inrättade, ja till och med universitet, der hinduer undervisas uti alla vetenskaper och hvilkas lärjungar med heder mäta sig med Oxfords graduati. — Ännu äro jemnförelsevis så få europeer bosatta i Indien, i anseende till det föregifna tvånget och den förmodade oöf-vervinneliga svårigheten af dess språk; men nu skola alla embetsmän undergå examina i språken, och föreläsningar hållas i dem vid europeiska universiteter. Förrän europeer blanda sig mera med hinduer, stiga dessa aldrig; men dä skola de äfven gå fram ganska starkt, ty hinduerna äro ett kontemplatift

folk. Engelsmännens kullstörtande af stora Moguls thron, och de fångne konungarne och furstarne, gifva hinduerna en anvisning på, att de som ej vilja gilla del fria umgängets åsigter måste vika, och de lära tillika under engelska styrelsen friare åsigter, blifva bekanta med Europas politik i flera af dess grenar m. m. Vi påminna oss hafva läst någonstädes, att tvenne af infödda redige-100

råde tidningar på bengaliska språket, råkat i lufven på hvarandra för motsatta politiska åsigter. Visar ej detta ett framskridande? Vi lemna åt våra publicister att afgöra.

Hinduernas drägt är ganska enkel och obetydligt vexlande; vi skola beskrifva en Vaisias eller Banians, emedan vi så ofta nämnt detta namn, utan att vidare omnämna sjelfva folket. Vaisias (af portugiserna kallade banianer) handels-männer, raka hela hufvudet; de ha nedåt smalnande byxor (eller ock blott ett tygstycke lindadt om lifvet och låren); om lifvet alltid ett tygstycke; en röck lik parsiernas, men med ett tygstycke till gördel; skor med långa, krokiga spetsar; turbanen är röd, med en knöl i pannan; hvar kast lägger turbanen på sitt eget sätt. Qvinnorna bruka blott tygstycket kring lifvet och låren; inga byxor; en tröja om kroppen, utan bakstycke, samt öfver hufvudet en ned till benen hängande shawl eller mantel. Som ogifta bära qvinnorna små metall-lås i näsan, men som gifta bära de en ring dersammastädes; de hafva för öfrigt ringar i öronen, på fingrarna och tårna, samt armband och benband. På samma sätt kläda sig portugisernas afkomlingar af qvinno-könet, ehuru männerna vanligtvis bruka europeiska drägter. Dessa »portugiesmen», som engelsmännen kalla dem, såväl från Hindostan, som från alla gamla portugisiska kolonier, göra ofta tjenst som sjömän; de äro ganska mörkbruna och i allmänhet af ett oregerligt, vildt lynne. Hvad i öfrigt angår hinduernas många egenheter och seder, så äro de allmänt kända, och då vi ej tilltro oss kunna gifva några nya facta, så afhålla vi oss från vidare upprepande af det gamla.

Vi komma nu till den tredje af de omnämnda stora stammarna, de vidt utbredda Malayernas folk. De härstamma från rikena Menangkabu, Siak och Palembang på Sumatra, derifrån de af Battas utdrefvos och flyktade till Malacca-halfön, den de kufvade och der de bildade ett stort rike, herrskande öfver en mängd af Malesiens öar; men detta gäller blott det egentliga Malay-folket, ej stammen, hvars 78 olika folk äro utbredda öfver hela Malesien, Ma-lacca, alla Stilla Oceanens ögrupper, samt äfven i en fordomtid kommit till Madagascrr, hvars folk både i språk och seder samt kroppsbildning visa sitt Malay-ursprung. Då vi tala om Malayer, föreställa vi oss dem vanligen såsomMALA VER.

ett vildt sjöröfvarefolk allenast; men detta är att göra dem orätt, ty ehuruväl, som förut nämndes, sjöröfveriet bland dem är mycket i bruk, så är likväl stammen i sin helhet ganska bildad. Liksom icke vi bedömma europeerna efter lägsta slöddret, så få vi ej bedömma malayerna efter det afskrap, som fäster sig vid europeiska kolonierna eller dem som röfva på lands- och sjövägarne. — Crawfurds grundliga forskningar öfver Ostindiska Archipelagen bevisa, alt vid dess upptäckande af europeerna en ganska hög civilisation förefanns der, hvilken utbildat sig på helt och hållet inhemsk grundval och hvars resultater voro förvarade i en vidsträckt litteratur. Det urfolk, som väckte denna bildning, talade ett af honom kalladt Slor-polyncsiskt (»Great-polynesian») språk och sträckte sitt inflytande vida omkring, hvilket till en del bevisas deraf, att nästan alla i Malesien tal de språk till ljuden leda sitt ursprung derifrån, fast nästan hvarje folkslag har sitt olika alfabet. Detta språk var för Malesiens folk hvad Sanskrit var för den Indo-ger-manniska stammen. Detta inflytande hade varat genom flera århundraden och gått från Afrikas ostkust till Amerikas vestkust, öfver l/3 af jordklotet; det hade kallat jordbruket till lif inom denna ö-verld, metallerna hade under denna tid blifvit upptagna och bearbetade, väfnader gjorda , husdjur tämda, marknader och hamnar öppnade för handeln, en borgerlig kalender inrättad, hvilken förutsätter aritmetik och matematik, och den ännu i dag dessa folk genomgående aristokratiska författning hade redan utbildat sig. Men ingen historia täljer detta folks antal och mäler deras fredliga bedrifter — nej, till och med dess namn är glömdt, och endast Marsdens och Crawfurds sannolika hypotheser förlägga dess hufvudsäte och ursprung pä Java.

Det är således förhistoriskt, ingen vet huru långt tillbaka i tiden dess rot sträcker sig; måhända kunna vi sätta dess

uppkomst och första utbildning löre den stora naturrevolution, som, enligt hvad vi ofvan anfört, omskapade dessa länder. Det är ju tänkbart att på det rika fruktbärande malesiska näset ett stort folk under gemensamt välde utbildat sig och verkat kring sig; centralpunkten var Java; ett stort språk med dess provincialismer talades öfver hela102

landet; den stora staten inrättades; de högre bildade ned-skrefvo sitt språk, men massan var ännu obekant dermed; då kommer den stora floden och dess instörtningar — i stället för elt blifva flera land, som knappt visste af de andras tillvaro; den gifna impulsen till bildning stadnade ej helt och hållet — de olika alfabeten uppkommo, fast ljuden voro snart sagdt desamma — handelsrörelse uppkom allt starkare mellan de olika öarna, som naturen gjort oafhängiga, och stark beröring uppkom med Indier, Araber och Kineser. Hinduerna och Araberna införde sina religioner, men de omändrades och inympades på förutvarande förhållanden och åsigter — de visa här ett egendomligt skaplynne. De gamla byggnaderna, hvilkas ruiner blicka fram ur Javas skogar, med sina bilder, samt en mängd gemensamma uttryck och artiklar tala ännu om Hinduernas förbindelse med Malayerna; en del lagstadgar, litteratur, och de till större delen sig till Islam bekännande Malayerna bevisa Arabernas inflytande. Arabiskan är ännu det språk hvarpå alla malayska böner hållas, liksom de katholska länderna ha sitt latin, utan att massan af folket förstår ett ord I Kineserna hafva företrädesvis gifvit goda exempel i handel och slöjder, ja vida öfverträffat malayerna sjelfva och de synas i en framtid komma att spela en större roll, hvarom några få ord må nämnas.

Vid Singapore omnämndes att ungefärligen hälften af dess befolkn;ng utgjordes af kineser, således af omkring 23,000. För denna uppgift ega vi såsom auktoriteter »Singapore Free Press» och Mac Culloch, samt det factum att en massa kineser årligen ditströmmar. Samma är förhållandet med Pulo P.nang. Af mr. Power i »Chinese Miscellany» 1845 uppskattas de kinesiska kolonisterna i Ma-lesien till följande:

På Borneo....................120.000.

» Java.......... . 43,000.

» Rhio och Malacca Sund .... 18,000.

» Staden MaLcca och Distrikt . . . 2,000.

» Singapore..................6,200.

» Halfön Malacca.......40,000.

» Pulo Pinang....... . 8,300.

Summa 239,700.Kl NES-KOLONISTER.

Lägg nu härtill folkmängden i följande kringliggande länder

I Siam...........440,000.

» Kokinkina.........13,000.

» Tonkin....................23,000.

d Philippinerna................13,000.

Summa 493,000.

Är denna beskattning till alla delar lika låg som vid Singapore och Pinang, hvilket vi hafva skäl att förmoda, synnerligast då ett par år gått förbi sedan denna tid, så kan kinesiska befolkningen i Malesien med billighet antagas till en half million. Enligt officiella uppgifter ankomma årligen endast till Singapore 3000 kineser, af hvilka % spridas kring Malesien, de öfriga stadna qvar i Singapore. Lika många gå till Java, till Batavia, och

ehuru dessa kunna anses för hufvudplatserna för emigranter, så begagnas utan tvifvel andra vägar äfven, då totalsumman af årligen till Malesien invandrande kineser är minst 10,000 och med detsamma de sätta sig ned på ett främmande ställe, äro de fridlysta från sitt eget land, de ega intet hopp att komma tillbaka mera. De vilja det icke heller, »pa-tria ubi bene», de bilda sig ett nytt hem — deras idoghet skapar kring dem öfverflöd på lifvets goda. Malayerna lemna åt dem hela besväret, men ock hela vinsten af frem-lingarna, Européerna — de blifva rika och betydande — de samla ännu flera ikring sig, dels genom inkallandet af fullvuxna arbetare, dels genom flitiga bemödanden att handla i öfverensstämmelse med den kinesiska åsigten att barnlöshet är en olycka. Deras antal är icke så betydligt ännu, men tillvexande efter den proportion vi visat, skall den nära nog fördubblas på några få år; och äfven dess ej just betydliga antal får vigt, om vi betrakta i hvad egenskap det uppträder. Kineserna äro i kolonierna väl äfven jordbrukare, men hufvudsakligast handtverkare och handlande, samt nästan uteslutande fästade vid de europeiska kolonierna, hvilkas rikaste befolkning utgöres af dem. De äro till den yttersta grad idoga, sky ej det lägsta arbete, veta att hjelpa sig med de enklaste medel, och äro ej bundna af några religionsfördomar, knappast af några samvetsskrupler.

De ega en beundransvärd förmåga att efterhärma och jemka sig efter andra menniskor, och en listighet, som fullt ut ersätter deras feghet. Men denna feghet måste äfven försvinna så småningom bland öarnas kolonister då de lefva och till en del äro födda utan det tryckande »faderliga tvånget», som kejsaren i Kina utöfvar — och utan det pa-triarkaliska tvång som der binder dem från vaggan till grafven vid föräldrar o. s. v., hvarjemte »massans väldighet» skall hafva något att betyda. De hafva redan gjort sig respekterade af holländarna på Java, och hvarhelst de kunna uppträda mot europeerna, skola de alltid hafva malayerna till ryggvörn, såsom närmare beslägtade och såsom befriare från det europeiska oket, ty sådan är, och så betraktas koloniernas styrelse af hvarje opartisk, och ännu snarare då al dem som skola bära det. Kanske är den tid ej så långt borta då den nation, som England slog inom dess egna gränser, i hjertat af dess eget land, genom sina utkastade lemnar Europa qvitto på denna kufning uti de malesiska besittningarna, och afskär en del af de onaturliga utvexterna. Java blefve den första och uppror skakade den vid den tid vi voro i Kina, fast af andra skäl. Bildningen arbetar i Amerika på sista länken i sin kedja kring verlden, eller rättare: den har nära nog fullbordat sin färd från öster till vester; engelsmännens krig med Kina, dess öppnande (till en del) för den öfriga verlden, samt den dagliga utvecklingen i Malesien, Siam, Kokinkina och Tonkin, samt Australien lyfta en flik af framtidens slöja och visa i perspektif en på nytt börjande, ännu högre, bildningsgång med solen.

Vi hafva nu gjort en liten färd i framtiden på den illa kända >:hypothesernas rutschbana», och återvända till verkligheten af det närvarande.

Malayerna äro från början till slut en handelsnation och af sin plats på ögruppen af naturen bestämda dertill. Handel och fiskerier drefvo dem ut till seglingen mellan öarna och på sina haf vilja de vara ensamma herrskare; de äro östra verldens Britter. Vi hafva omtalat deras ströf-verier till hafs och den vildhet de der utöfva; men i land äro de ej heller rädda att taga till dolken, »krischen», när ej andra argumenter förslå. De äro ej särdeles storvexta,

men väl bildade, af en mörkbrun skinande färg. Då Lasca-rerna eller Koromandels innevånare äro utmärkte för sin skönhet och sina ädla drag, så äro de annars dem i så mycket lika Malayerna långt från vackra, snarare fula, ty deras näsor äro trubbiga och pannorna låga. Deras händer, liksom i allmänhet österlänningarnes, äro smala och magra, samt fingrarna långa, hvadan deras dolkfästen knappt lemna rum för Europeens breda hand; men dessa fina händer ega dock sin styrka, och när Malayen rör sig, så synes att den skenbart spensliga kroppen eger goda muskler, mot hvars kraft äfven den bredaxlade européan skulle få svårt att gifva strid. Bland den vildhet, som häraf är en följd, frambryta skönt kontrasterande de högre, renare känslorna, vänskap, kärlek, tålamod, och poesiens ljud vinna äfven genklang i månget hjerta; icke underligt då att missionärernas bemödanden skola krönas med framgång, der de äro riktade till sitt sanna ändamål, och ej, som stundom lär hända, tjena till skylt för

helt andra åsigter.

De Malayers drägt, som jag sett, är som klimatet fordrar den, lätt, bestående af ett tygstycke lindadt kring lifvet, och ett stycke nedåt benen, ett annat kring axlarna samt på hufvudet en liten mössa, lik en af våra rökmössor. Kring denna lindas ännu ett stycke tyg lik en turban, ehuru vanligtvis ganska enkel, och en del hafva snefva lifträjor och benkläder, men alltid af tunna och lätta tyger. I bältet midt framför lifvet sitter krischen i sin slida gjord på mångahanda fasoner, men alltid tung och bredr ofta med vågböjda eggar och förgiftad. Några cigarrer ligga der äfven i gördeln eller litet betle *), att röka eller tugga på lediga stunder och dermed är malayen nöjd, ty frukter finnas till öfverflöd omkring honom, och stiger han i sin båt, så är han säker om fisk. Ehuruväl malayerna kunna anses såsom den uti väfverier skickligaste vilda na-

') Bladen af Piper betle (malayska: Siri) lindas om den sönderskurna frukten af Arera Caleehu (Malay. Pinang), kalk (M. Chunam), samt en mängd andra saker, och tuggas för att göra andedrägten välluktande. Det färgar läppar och tänder röda och svärtar och förderfvar de sednare, men är ej obehagligt till smaken, ehuru något skarpt. Beteldosan presenteras som snusdosan hos oss.

tion, (man betrakte t. ex. Madagaskars eller Philippinernas grästyger), så äro likväl de europeiska bomullstygerna mycket eftersökta och ega god afsättning, liksom jernvaror, synnerligast eggjern. Krut och skjutgevär äro äfven högst begärliga och smugglas i stora massor in på Java, der holländarne förbjudit deras bruk bland infödingarna; engelsmännen äro för frisinnade och orädda att förbjuda något sådant, och vilja dessutom ej lägga något band på sina fabrikanter hemma. Från öarna komma alla de ofvan anförda kryddorna samt derjemte en mängd andra saker, såsom guld, silfver, koppar, tenn, förnämligast från Banca, antimon, perlemor, sköldpadd, rotting, vax, bomull, kaffe, arrack, sandelträd och tobak, hvilka alla saker hufvudsakligast afhemtas från Singapore, Batavia, Samarang, Surabaya, Bbio, Amboina, Kupang, Makassar och Acheen. En mängd ris föres årligen af amerikanska och andra skepp från öarna till Kina, och bland dessa platser må jag nämna den lilla ön Bally, hvarest två danska herrar Burd och Lange under holländska auspicier slagit sig ned och bildat en liten koloni.

Som sades äro dessa öar bebodda af en mängd folk, ehuru alla af malaystammen, då man undantager de till öarnas inre fördrifna och till en del utrotade Austral-negrerna, af hvilka blott ohyggliga djuriska qvarlefvor finnas på några få ställen. Af de 78 malayfolken må vi blott nämna: Javaneserna, den högst bildade af stammarna, tre gånger Malesiens herrskare: Ballineserna, märkvärdiga såsom ännu bibehållande sin urreligion: Battas på Sumatra, egande en rik litteratur, visa en blandning af de vildaste och mildaste seder: Aschineerna eller Achineerna, äfven på Sumatra, fordom ett mäktigt folk, som egde en llotta af 300 segel och" herrskade vidt omkring, nu nedsjunket, men ännu bland Malesiens verksammaste handelsfolk: Bugis, Celebes' mäktigaste nation, ett folk af vildt utseende, och om hvilka mer än en gång jag hört malayer säga: »Bugis, mycket styggt folk». De äro dock skickliga arbetare och ifriga handlande, men utgöra hufvuddelen af de malayska rölvarskeppens besättningar. Dajakerna på Borneo äro ännu litet kända, men synas kanske böra nämnas först bland alla malaystammar såsom i sig innefattande grunddragen till de flesta andra.

KAPITLET IX.

KINA OCH KINESERNA.

Bocca Tigris — Kaptenens död — Pagod — Kanton och dess patrioter — Iiuddah-templet — D:r Parker och hospitaler — Risodling—0-viinlighet mot Europcer och tvertom — Länga naglar och små fötter — Fan-Kvei — Grafvar — Jagt i AVhampo. Frän den 11 Oktober 1845.

Den 21 September på aftonen gingo vi ut från Singapore med en god vind, som under natten tillvexte, så att skeppet gjorde öfver 10 knops fart; vi dansade förbi den ena ön efter den andra med eldar på, lika fyrar, blixtrar ljungade och åskan skrällde bela natten igenom, men dagen blef ljus och vädret blef vackert igen. Fyra markattor, 17 kakaduer, 27 mindre papegojor och 5 javasparfvar skreko och väsnades i solskenet, men deras antal förminskades dagligen under vår passage upp till Kina. Som det just var i slutet af monsunen, så var vinden upp

mot Kina ganska laber, och stundom emot oss, så att vi ej förr än den 5 Oktober fingo sigte af Kantons skärgård efter 14 dagars resa, och först den 7 passerade vi Ladron-öarnas stela klippor, samt ankrade under natten på Macao redd. Ladronöarne kallas de utanför inloppet till Sikiang liggande öar, så benämda af portugiserna emedan från dem plägar komma en hop båtar med röfvare och tjufvar, »Ladrones», för att påhelsa de skepp, som tvingas att bland öarne gà till ankars. Detta var mera händelsen förr än nu, men att gamla seden fortfar, få vi framdeles tillfälle se.

Macao är en vacker stad, belägen på en landttunga, tillhörig portugiserna, men den betalar skatt till kinesiska kejsaren och portugiserna förstå ej att sätta sig i respekt. Sedan Hongkongs afträdande till England har Macao börjat gå under, och ehuru vida sundare och bättre ort, kommer den troligen, så vida ej portugiserna anstränga sig, att snart få samma ändalykt som Portugals besittningar i allmänhet, återfalla i halfbarbariskt tillstånd.

Nästa dag fingo vi lots ombord, hvilken rökte opium rätt. snällt, hvarpå vi begåfvo oss upp åt floden, lågo en natt för motström och motvind utanför det för en tid sedan såsom opiihamn ryktbara Linlin, hade storm en natt, och kommo d«.i 11 »post varios casus», af hardt nära påseglade fiskstakar och brustet märssegel, genom Bocca-Tigris, (kinesernas Hu-mun elf r Fu-mun) upp till Wampo, der de med Kanton handlande europeiska skeppen ännu nödgas ligga mellan tvenne vackra stränder och svinga för den ända hit, 60 mil från hafvet löpande floden. Från Wampo till Bocca Tigris eller Sikiangs egentliga utlopp är 24 mil, och under uppseglingen synas öfverallt rika ris- och sockerfält, så långt ögat kan se, samt der och hvar står i fjerran lik ett grått moln en kulle för att påminna att det icke är bland sjögräs man seglar. Från detta allmänna utseende af sumptrackt må undantagas sjelfva »Bogen», hvilken eger en ganska imposant anblick, genom sin höjd och de öfver hvarandra, så väl på fasta landet som på öarna uppresta fästningarna. Men dessa äro i kinesernas händer af ingen betydelse, och äfven ett profant öga ser genast dess bristfälligheter. Redan 1834 gåfvo engelsmännen ett bevis derpå: två stycken 28 kanons fregatter gingo under dåvarande oroligheter upp genom »Bogen», grusade nästan alla fästningarna, och oaktadt 2 % timmars kryssning genom l/4 mil bredt sund, under kinesernas eld, blefvo blott 2 man dödade, ett halft dussin sårade och några obetydliga ändar afskjutna, då emot ett europeiskt försvar (n. b. från väl anlagda fästen) icke en bit skulle funnits qvar af 10 gånger så många skepp, om ett dylikt försök vågats. Full af indignation skref också kejsaren: »Det synes som vore alla fästningar fåfängt uppresta; de kunna ej hindra två barbariska skepp: det är löjligt-afskyvärdt.» Sista kriget mellan England och Kina har visat samma »afskyvärda löjlighet» flera gånger, och då kineserna gjorde försänkningar i floden på den vanliga vägen upp till Kanton, så gick linieskeppet »Blenheim», draget af en ångbåt, upp på en väg, som kineserne knappast kände sjelfva.

Fore oss låg i Wampo, jemte en massa af sköna amerikanska skepp och färre engelska,Götheborgs-skeppet »Hilda», fördt af kapten Hall, och ej så långt efter oss inkom skep-

pet »Artemise» äfven från Götheborg, fördt af kapten Söron. Vi voro således flera svenskar, som ofta råkades på de respektive skeppen, och som äfven samtlige, jemte representanter af nära nog alla europeiska nationer, till grafven följde Prins Carls kapten herr Molien, som den 9 November afled efter en 5 månaders sjukdom. En solig morgon voro flaggorna på alla fartyg i Wampo hamn hissade på halfstång och flera båtar följde den döde till Danska ön, der ban fick sin hviloplats, bredvid sidan af sin fordne vän och kamrat, den äfvenledes här aflidne kapten Lundvall. I hans ställe tillsattes herr J. F. Ryberg såsom kapten.

En ibland de första dagarne af vårt vistande i Wampo gingo doktor M., kapten Hall, en ung styrman Sonnenstein och jag uppför floden några mil, för att besöka den ena af de mellan Wampo och kanton belägna pagoderne. Vi gingo till landningsplatsen uti en af de härstädes vanliga öfvertäckta båtarna »Sampaner» *). Vägen derifrån slingrade sig genom risfält samt dungar af lemoner och lai-chi; den var gjord af huggen sten, och må här en gång för alla anmärkas det vägar ej finnas i Wampo i vår mening, utan blott gångstigar, ty intet köres, utan allt, som ej kan gå på egna ben, bäres eller ros. Vi kommo genom en liten by, der tjogtal af pojkar och pack sprungo efter oss ropande: »fang-kvei» (främmande djefvul), men ofredade oss eljest icke, och syntes i allmänhet vara särdeles

begifna på undersökandet af hvad oss tillhörde, om eljest tillfälle hade gifvits dertill. Straxt utanför byn låg pagoden, på kinesiska Paou-ta, på en kulle, från hvilken man hade en rätt vacker utsigt, som belönade besväret at klättra upp. Den var, som merendels är händelsen, nio våningar hög, byggd i åttkant med svängdt tak och klockor i takfoten (för en figur: se våra thebrickor, thekoppar eller dylikt), samt med en altan för hvarje våning. För att komma upp till toppen går man upp från första altanen på en genom muren gående

*) För en beskrifning på dessa båtar, så väl som pä en del andra taker, hvars namn förekomma framgent, hänvisas läsaren till nOsbeclts resa till China», ett verk, som innehåller beskrifningar på kinesernas hushållssaker och hvardagslifvet på floden, de trognaste och bästa någon litteratur ännu kan uppvisa.

trappa, vidare på plankor tvers öfver pagodens inre tomrum till en annan trappa igenom motstående vägg; man kommer då ut på andra altanen, ty två trappors höjd är lika med en våning; på altanen kringgår man en fjerdedel af byggnaden, då man kommer till en ny trappa o. s. v. upp till toppen, der så vidt det var möjligt se från bottnen ingenting fanns med undantag af några svalbon på bjel-karna. Denna pagod var tom, men två andra, dem jag sett, innehöllo till Buddha-religionen hörande bilder, med det vanliga »Joss-pidgeon» framför, d. v. s. mat- och dryckes-koppar, sandelträdstickor, målade ljus, o. s. v. Att dessa pagoder merändels hafva nio våningar tror man hafva afseende derpå, att Buddha är 9:de incarnationen af Vischnu; de underhållas af det allmänna, hafva ibland prester fästade vid sig, utgöra valfartsorter och äro under lampfester rikt upplysta. Vi plockade några blommor bland ruinerna af ett nedfallet tempel, och när vi sett nog, gåfvo vi oss om bord igen.

Bittida en morgon kl. 5 kom kapten Hall om bord på Prins Carl och hemtade mig för att i sällskap med honom göra en färd upp till Kanton. Vägen eller rättare floden, hvarpå man färdas till Kanton, är 8 mil lång, går mellan låga muddiga risfält, på ett och annat ställe omvexlande med sockerrör, stundom med jordvallar långs stranden, täckta af bananas eller någon annan nyttig vext, ty kinesen lemnar ingen tum obegagnad. Trenne fästningar passerades, hvaraf den ena helt nära Kanton kallas »Holländarnas dårskap» (»Dutch folly»); den byggdes af holländarne under pretext att tjena till upplag för deras varor, men de voro af kineserna förbjudna att ditlägga några kanoner. Såsom angifna sjuka ditfördes en hop folk, och såsom innehållande proviant för dem lossades en mängd tunnor och rullades in på fästningen; olyckan ville att en tunna skulle spricka, hvarvid »horribile visu» en kanon utrullade. Kinesiska mandarinen utropade: »Haja! hur sjuk man kan jam (äta) kanon?» och holländarne miste sin »dårskap.»

Kantons förstäder och stora samlingar af bodar börja minst 2 mil innan man kommer till sjelfva landningsplatsen. Tusentals sampaner glida der om hvarandra i alla rigtningar, utan det minsta gräl eller buller; »yunker» eller

kinesiska skepp ligga förtöjda der med sina utsirningar och stora målade ögon i förn, och frågar man en kines om orsaken till dessa ögons ditmålande, svarar han på sin brutna engelska: »Antag inte ha fått ögon, hur kan se? inte kan se, hur kan gå?» En hel stad består af förtöjda båtar i regelmässiga gator, på hvilka råder ganska mycket lif. De rika kineserna hafva stora oformliga båtar, med liera rum uti, liggande för deras räkning, i hvilka de låta staka sig upp och ned för floden på små lustturer; de äro ganska väl inredda och rika på förgyllningar och uthugget arbete.

Man landar i Kanton vid en plats kallad »Oldhead», midt utanför den fordom svenska, numera amerikanska »Hongen», framför hvilken breder sig en rymlig plan, kallad »fängelsegården», derföre att det är snart sagt den enda plats der europeer oantastade kunna taga sig en promenad. Dessa »honger» eller faktorier, äro de hus, der europeiska och främmande köpmännen bo och äro Kantons vackraste hus, men olyckligtvis så lågt belägna, att vid flodens ovanligt höga öfversvämning 1855 man i båtar måste ro emellan dem. En ny »bong» för engelska köpmän är under arbete, och blir en ståtlig byggnad, som kommer att intaga flera qvarter.

Till det qvarter, der n. v. hongerna äro belägna, stöter »Gamla Kinagatan», och på andra sidan af nästa qvarter

»Nya Kinagatan», de af europeer i Kanton hufvudsakligast besökta platser, när man undantager »Hoglane» (Svingatan), ett älskadt tillhåll för matroser, ty der vankas »samschuo (bränvin). Kineserna bruka der ordentligt slåss om en kund, och när de fått honom, draga de honom under medtäflarnes skällsord in i en bod och gifva honom samscliu, i sig sjelf starkt nog att beröfva en man sitt medvetande, men här dessutom försatt med narkotiska örter, sälja dåliga varor till högt pris, och då han förklarar sig missbelåten, får ban stryk, och skullas ut, sedan ban blifvit plundrad; han försöker naturligtvis att taga hämd och ordentliga bataljer levereras, likväl mera förr än nu.

Fredligare går det dock till i begge Kinagatorna, ehuru man äfven der förföljes af vinstsökande handelsmäns utlig-gare. När man kommit in uti en bod, stängas dörrarna,

och man befinner sig uti ett litet mörkt rum med glasskåp ikring, och man kan gerna saga med handelsmannen: »Allting har hvad herrn behöfva». Prutar man ned % af hvad de begära, så kan man ändå vara säker på att i en mängd fall hafva betalt dubbla priset. Man föreställer sig vanligen hemma, att i Kina är allting så billigt, att silke utgör vanliga drägten, att husen äro lackerade, och, om jag så får säga, grisarna dricka the ur äkta porslinshoar. Men detta är långt ifrån verkliga förhållandet. Dollarn går i Kina knappt längre än riksdalera hos oss; europeiska sidentyger, halsdukar och dylikt, äro i allmänhet bättre och billigare än de kinesiska, ehuru naturligtvis en del saker säljas i Kina för bättre pris. De ting, som våra fabriker och ma-chiner frambringa, äro billigare, handaslöjdernas alster äro dyrare än i Kina, detta får man alltid hafva i sinnet, och desssutom väl påminna sig, att man ej handlar i en europeisk bod, utan i en kinesisk, hvarföre man får undersöka hvarje tum af hvad man köper, ty kan kinesen vinna ett »kasch» på ett bedrägeri, så arbetas på detta mången timma *). Man kan få arbeten väl gjorda i Kina, men då måste man ej ett ögonblick lemna arbetaren ur sigte.

Men för att nu återkomma till bodarna. De uti gamla och nya Kinagatorna hafva alla skyltar med sina egares namn skrifna med europeiska bokstäfver, men inåt staden finnes detta ej, utan blott kinesiska, och der äro derjemte bodarna ordnade i bazarer, såsom bruket är i andra österländska städer. Skyltarna äro stora och klumpiga, hänga vinkelrätt emot väggen, så att de kunna läsas på båda sidorna. Inne i bodarna finnas inskriptioner hvilka innehålla varningar och tänkespråk, såsom »att man ej skall prata utan handla» — »att man ej får kredit» och dylikt.

Den del af Kanton, dit europeer inkommit, kan blott anses såsom en förstad till sjelfva Kanton, hvilken genom en mur afstänges derifrån. Enligt 1843 års fred mellan Kina och England skulle hela Kanton vara öppet för europeer, men de sig såkallande patrioterna tillåta ingen komma (lit in, och spikade under vår dervaro upp en proklamation,

") Osbeck berättar huruledes någon köpt en purrhöna, och dagen efter fann, att den blott var friserad och brand lik en peruk!

deruti det sades: »Sjelfva spanabarnen tyckas ropa till oss att äta upp hufvudet på den första barbar, som ohelgar Kuang-tons stad med sin fot.» En gång sökte GutzlalF att komma in och lyckades äfven att några famnar inom stadsmuren få träda upp för att hålla tal till folket omkring sig; men

»Predikan blef ej mycket lång,

Ty han vid ingången kom af sig,» och dertill ut genom ingången genom någon »kraft», applicerad à posteriori, af sådan styrka, att ban ännu i dag ej är i stånd att förklara dess natur. Engelska konsuln eller guvernören i Hong-Kong, vi minnas ej hvilken, gaf m stränga protester till Ki-ing, guvernören öfver Kanton och flera provinser, med afseende på kinesernas oroliga beteenden vid 1846 års nyår, men ingenting hjelpte, ty Kinas patrioter förklarade att Ki-ings uppmaningar voro betalta. derföre att de ej råkade öfverensstämma med deràs »opinion».

Ki-ing var nere i Hongkong, dit ban gick på en engelsk örlogsångbåt, och blef der emottagen med den största

pomp och ståt, med saluter, manövrer och ett som annat. Bland andra fester tillställdes en bal om bord på ett engelskt linieskepp, hvarvid en del damer voro närvarande, af hvilka en i synnerhet fästade hans höghets fantasi. Hait lät presentera för sig hennes äfven närvarande föräldrar och bjöd fyra tusen dollars för dottren, om de ville lemna henne såsom hustru åt honom. Både dotter och föräldrar sade ett ödmjukt nej! hvilket hans höghet tog blott såsom en prutning, hvarföre han bjöd ända till 400,000 dollars, men fick ändå en korg. Mig undras hvad pretentioner denna dame kan hafva, då hon ej nöjer sig med 400,000 dollars och en af »det himmelska rikets furstar».

Kantons gator äro trånga och stenlagda, husen låga. nästan utan alla fönster åt gatorna, hvilket allt lärer vara karakteristiskt för Kinas städer i allmänhet. De trånga gatorna förorsaka ofta eldsvådor, och ehuru kineserna hafva europeiska eldsläckningsanstalter, så äro deras åsigter alldeles för fatalistiska att förmå dem till begagnande deraf. Allting bäres, grisar och damer om hvartannat Bodarna för lifsmedel äro väl försedda, ty i allmänhet tyckes kinesen hafva »magen till sin Gud», och delikata fiskar spritta114 ItESA TILL KINA.

lefvande i vattenbaljor vid gathörnen. På frukter finnes Guds välsignelse af alla möjliga slag, och ris ser man slef-vas hela dagen lång; 800 tons ris lära hvarje dag åtgå till Kantons bespisning, görande omkring 5 l/2 skålpund per man, då vi antaga Kantons befolkning till 500,000. Denna uppskattning synes måhända för liten, men utom att vi gifva tvenne sådana »auktoriteter», som Balbi i dess geografi och Davis, så synas äfven andra skäl kunna förmå till en betydlig prutning på den en och en half million somliga missionärer vilja tilldela staden. Kanton kan kringgås på mindre än 2 timmars tid, kan således ej öfverstiga 6—7 mil, inga fabriker ligga inom staden, utan 10—12 mil derifrån; alla hus äro låga, ej öfver 2 våningars höjd, och en stor del af undenåningarne äro upptagna af bodar. Dessa äro betydliga afdrag, som ej godtgöras med den massa af folk, som lefver på lloden. Trupperna i staden anses gå till omkring 7000 man, men en stor del deraf är polis; hvarje afton kan man se en Tartar stå på vakt vid Kinagatornas början, med en liten ömklig häst vid sidan, hvilken är lika rädd för Fang-Kweis, som trots någon kinesisk unge. Besynnerligt är det, att man kan se ute på landet Kineser från alla möjliga håll ströfva förbi bufflarna, der de stå bundna, utan att dessa röra sig; men kommer en Europé i grannskapet, så kasta de sig i ögonblicket fram och tillbaka, fnysa, sparka och »ha sig», som man säger, oaktadt de dagligen se Européer.

Gent emot faktorierna på andra stranden af floden ligger ett stort Buddhatempel, hvilket besöktes under anförande af d:r Parker. Det är mycket gammalt, ty det blef redan omkring år 1600 beryktadt, och då Tartarerna intagit Kina, slog sig eröfrarens stjufson ned der och beskyddade templet. Det är ytterst vidsträckt, bestående af 7 särskilda små tempel, med gårdar, gångar och dylikt emellan. I templen synas öfverallt Buddhalärans bilder, igen-känneliga från Elefanta på sina attributer, men kinesiska i dragen. Trehundrade prester lära ibland vistas i templet och lefva dels på den dertill hörande grund, dels på allmosor. Der finnes en särskild begrafningsplats vid templet för de heliga männen, jemte ugn att bränna dem uti och få deras aska. Jemte presterna underhållas i ett sär-MEDICIN.

skildt rum några heliga svin, de fetaste, ohyggligaste djur jag sett, hvilka ej få äta annat än af presterna välsignad mat, och slutligen sjelfva blifva de välsignade presternas mat. Portalen till detta tempel är ganska vacker, men det öfriga är blott en sammangyttring af hus i kinesisk stil. Med kinesisk stil förstå vi då en rätt och slätt rätvinklig byggnad efter vanliga lagar, utsirad med genombrutna portar, drakar och bågar på heliga tak i alla möjliga direktioner, och på de profana trappgaflar; men ej sådana som våra, der stegen äro rätliniga, utan med cir-kelsegmenter. Ett tempel kallas på kinesernas brutna engelska »Josshouse», (af Port. ordet »Dios» och Eng. house), = Gudahus, och allt hvad till gudadyrkan hörer kallas »Josspidgeon» (»business»), gudsaffärer.

Den d:r Parker, hvars namn nyss nämndes, är amerikansk missionär i Kanton; men jag tror i detta afseende mindre bekant än såsom läkare. Han har inrättat ett hospital, deruti alla som kunna få rum upptagas, och der en mängd af kineserna för obotliga ansedda sjukdomar blifva botade. Kineserna ega i allmänhet icke den ringaste kännedom om anatomien, hvadan en mängd krymplingar finnas der, och dessa taga oftast sin tillflygt till Parker, hvilken med ledighet talar kinesiska. För honom hafva de fattat förtroende, men andre läkare hafva de i

allmänhet svårt att tro. Jag påminner mig en gång, då en kines grinade illa, att jag frågade honom huru det slod till, och då han svarade »dåligt», att jag uppmanade honom att tala vid doktorn, som var om bord. »Ah!» svarade han, »den Wong-ki (svensk) doktor inte känna kinaman insida»; de tro den vara olika Européens, liksom oxens är olika fårets. Följden af deras okunnighet är, att deras läkarkonst är qvacksalfveri med tillhjelp af astrologi och dylikt. Det oaktadt skola vid vissa tillfällen läkare bedöma om döden är kommen genom sjelfmord eller naturlig, hvilken undersökning naturligtvis blir på sin egen behagliga melodi. En mängd af droger finnas att tillgå på deras snygga apothek, och ibland dem anses de utifrån förskrifna för de bästa, och när en kinesisk doktor undersökt de 24 pulsarna, förklarat om sjukdomen är af varm eller kall natur, så kan man sedan af medikamentets pris

sluta till sjukdomens lindrigare eller svårare beskaffenhet. Dör patienten, så säger läkaren helt lugnt: »botemedel finnas mot sjukdomen, men ej för ödet», och derpå är allt väl, likväl ej för läkaren, som ej får betalning. Deras kurer bestå mest i palliativer, och för hvarje lindring de gifva sin patient, få de särskildt betalt, hvadan deras fördel består uti att göra sjukdomen så långvarig som möjligt. De kände för längesedan koppympning, men den gjordes ej rätt, och på näsan dessutom. Den rätta methoden är af engelsmännen införd och nu allmänt begagnad. Oaktadt denna okunnighet, hafva de likväl i Kanton inrättat ett hospital för spetälska (»Ma-foong-juen»), der 500 personer få rum och omvårdnad. Likaledes finnes ett hus för gamla och orkeslösa (»Yang-tse-juen»), samt ett för hittebarn, hvardera för 500 individer. Men hvad de gamla och orkeslösa angår, så består bästa inrättningen för dem uti den öfver hela riket gällande lagen, att de bättre bemedlade slägtingarna skola taga vård om de mindre bemedlade och oförmögna att sig sjelf uppehålla.

Genom en ung skeppshandlare, hr Hansen, dansk, fick jag mig en Sampan, med pålitliga personer uti, och med den gjordes exkursioner till höger och venster. Kina är kallare under vintren och varmare under sommaren, än andra länder under samma latituder, hvilket i allmänhet tillskrifves dess läge vid östliga ändan af ett stort fast land. Jag kan gerna säga, att vegetationen var i aftagande från den tid vi kommo, tills i Januari, och att den då endast fick litet lif uti en del fruktträd, blommande på bar qvist. Men om allt var grått under slutet af December och hela Januari månad, regnigt och ruskigt, samt ingenting fanns att se på land, så voro likväl orangerna alldeles utmärkta, och på andra frukter var der ingen brist.

Doktor M. och jag ströfvade kring på öarna rätt dugtigt, synnerligast de två närmaste, Danska och Franska ön. De äro begge temligen höga, till en del täckta af träd, på kullarna kala eller med några få tallar. Jorden är deruppe oduglig till odling af säd eller frukter, den innehåller ej någon mylla eller lera; nedanför i dalarne deremot odlas allt möjligt. Somliga kullar, de som tillåta det, äro nedskurna i långa trädgårdssängar, lika stora trappsteg,

och der odlas så väl ett som annat, synnerligast yams och sötpotates. Märkvärdigt är att, oaktadt potates uti 50 år varit odlad i Macao med framgång, den hittills icke blifvit satt uti Wampo, utan hellre hemtas der nedifrån. Samma är förhållandet med ärter och kål. En sorts sallad frambringas dock, hvarjemte ung bambu och dylikt med fördel begagnas. Det måtte hafva varit dessa terrassformigt nedskurna kullar, som gifvit anledning till historierna om odling på bygda terrasser, ett slags Semiramis hängande trädgårdar, ty under ingen af de engelska ambassaderna till Peking sågs något dylikt, ehuru de genomtågade hälften af riket, mer än 16° latitud. På stränderna af floden resa kineserna, för att bättre reglera bevattningen, 2—i alnar höga vallar, och dessa beklädas af fruktträd, och odelbart land ligger aldrig obrukadt. De begagna så litet hästar och hornboskap just af det skäl, att allt skall kunna användas till beredandet af föda för menniskan, och intet behöfva ligga till bete.

Gödsel, hvilken vi annars beräkna såsom ersättning för hvart odelbart land, som går bort i ängar, vet kinesen att skaffa sig på det mest raffineradt fiffiga sätt; de taga dertill klippt och rakadt hår och skägg, hvarmed barberarne handla, med mera dylikt, och när man går upp till Kanton, så möter man alltid båtar, till brädden fullastade dermed, hvilka gå ner åt floden, för att afsätta det till landtmannen. Denne har stora krukor nedsatta i jorden, hvaruti det slås, jemte en stor hop vatten. Gödseln användes af kineser alltid i blött tillstånd, fröet gödes, ej

jorden.

Det må kanske vara af intresse, att göra bekantskap med kinesernas sätt att odla ris, såsom hufvudsaken af deras åkerbruk. Yi gifva en beskrifning, sådan vi fått den af i Kina länge vistande personer. Kinesen har kommit under fund med att en ofta vänd jord äfven bidrager till fruktbarhet; han plöjer derföre och hackar sina fält, så ofta han kan. Plogarne, simpla oeh klumpiga, dragas dels af oxar, dels af menniskor, dels af begge gemensamt; pä åkern lössläppes äfven den förut beskrifne dyälskande Buffeln (Bos bubalus), som då con amore trampar sig fram. När åkern är i ordning, d. v. s. upphackad, blötas riskornen i gödseln, läggas i jord, tills skotten blifva om-118

kring 2 händer höga, hvarefter de ordentligt planteras. Det är dervid vanligt att en tar upp skotten, en annan lemnar dem ifrån sig, 6 och 6, till en tredje, som bär dem till det fält, der de af en fjerde person nedsättas i rader, ä> till 6 tum från hvarandra på alla håll; nu insläppes vatten, eller upphemtas med Hera slags pump-inrättningar, kedjepumpar, vattenhjul, som kasta ständigt vatten öfver, fördämda rännilar, m. m.; och denna öfversvämning måste vara, tilldess att stråna och kornen börja gulna. Vattnet aftappas då, hvarpå säden hastigt torkar, likasom fältet blir temmeligen torrt; stånden afskäras med en handskära, hopbindas i små bundtar eller kärfvar och bortbäras till en plats af hård stampad lera, der de tröskas, dels med deröfver drifven boskap, dels med våra fullkomligt liknande slagor. Derefter harpas säden med vindharpor, alldeles lika med våra, samt stötes med trästötar i träkar, för att blifva befriad ifrån det gula skalet, med hvilket ännu påsittande riset kallas »paddy». Derefter är jorden redo för en ny skörd, hvilken äfven tages, och derefter sättas grönsaker, utgörande tredje skörden. Detta kan naturligtvis ega rum blott så sydligt som Kanton. Till de nordligare provinserna föres säd från de södra, och det beräknas att 10,000 kornbåtar föra säd till kejserliga magasinerna i Peking (»den norra hufvudstaden»). Oerhörda massor af ris införas äfven af europeiska skepp från Malesien till de fem hamnarna. Ett sådant skepp må jag särskildt nämna, tillhörigt Burd och Lange, Ballys kolonister, och fördt af kapten Haberbier, hvilket under vårt vistande i Kina lossade ris i Wampo; ej för skeppets skull, men för den utmärkta gästfrihet, hvarmed dess kapten och dess redare (konsul Burd) behandlade sina svenska grannar och om bord der inbjödo oss; de besökte oss som landsmän, emot-togo oss som gamla bekanta, och vi skiljdes från dem, som man skiljes från vänner, med saknad. Att föröka det angenäma i vår sammanvaro bidrog i hög grad kapten Löfgren och styrman Thullstrup, begge nordboer, som namnen säga, och begge täflande med värdarne i artighet och välvilja. Minnet af dessa fä dagar, slutet af November och början af December 1843, qvarstår som ett af de angenämaste från hela resan.LADRONFR.

Ehuru, enligt traktaten med engelsmännen, kineserna äro förbundna att bevisa sig hyggliga mot européer, så är detta ofta långt ifrån händelsen. Der de ega eller tro sig ega styrkan på sin sida, äro de gerna fallna för att tillegna sig, hvad man möjligen har omkring sig; dylika försök gjordes ett par gånger mot mig, men misslyckades, då deremot under vistandet i Wampo en machinist på en engelsk örlogsångbåt, när han gick i land, ehuru beväpnad med laddad dubbelbössa, blef totalt utplundrad. Detta kan synas underligt af en befolkning, född och uppfödd i åsynen af de europeiska skeppen, och som dagligen se européer; men det eger två tillräckliga förklaringsgrunder: l:o derutinnan att här närmare och fjermare provinsers afskrap är församladt, och 2:o deraf, att de européer, som hufvudsakligast komma i land, äro simpla sjömän, hvilka, då de fått litet i hufvudet, ej bry sig om någonting, och derjemte, okunniga om språket, ej kunna rätta sig efter hvad som sägs. Hvar och en inser hvad följden skall blifva af en sådan konflikt.

Jemte dessa orolighetsmakare, som göra landtvandringar mindre angenäma, har äfven floden sina pirater uti de så kallade Ladronerna, af kineserne kallade »Pi-u»; de fara omkring under de mörka nätterna i långa, smala båtar, af 8—12 man rodda med padlar, så att de ej höras, och när de komma långs sidan af den båt, de vilja anfalla, rusa de fram, kasta öfver bord eller sticka ihjel hvad som gör motstånd. Flera och större båtar hafva tillsammans anfallit och tagit större fartyg nere i floden, under den förmodan att de hade skatter inne *). Så blef en liten skonert tagen, medan vi voro i Wampo, däcket uppbrändt af om bord kastade eldkulor, kaptenen stungen genom

armen, och all hans egendom bortrölvad. Vaksamhet kan likväl till en stor del förebygga detta, och har så gjort, men en motsatt verkan hafva företag likt ett, som gjordes af opium-skepparne nere i Kumsingmun, der de med o-blidkeligt raseri mangrant öfverföllo en båt med 5 Kinagubbar (n. b. ej af porcellain) om bord, utom qvinnor och

•) Sednaste posters tidningar innehålla exempel på ännu fortfarande och upprepade sjöröfverier.

barn, aflossade caronnader rätt ibland dem, äntrade den ofvanpå detta, höggo och stucko ihjel, jag vet ej huru många kineser, grisar och höns, samt dagen efter voro rätt glada att för en hop dollars blifva af med fångarne.

Såsom motstycke till detta, må nämnas följande händelse: Ett stort skepp, »Castle Huntley», förolyckades på de obebodda Paracells-öarna, men en del af manskapet jemte kapten och styrman räddades uti båten, samt kommo till kinesiska kusten. I första by, de kommo till, blefvo de väl emottagna, mandarinerna (»Quans»*) gåfvo dem följeslagare och bärare till närmaste by, samt rekommendationer, och på detta sätt färdades de månader igenom, tills de kommo till Kanton, öfverallt väl emottagna och behandlade. Der kinesen icke vet att européen endast besöker hans land, såsom slaf af penningen, der betraktar han honom såsom medmenniska; men på andra ställen anser han sig öfverlägsen, ty han anser såsom ett brott att lemna sitt hem och fädernesland för vinst.

Både franska och danska öarne vid Wampo hafva flera byar eller småstäder, men det är svårt nog för en europé att komma igenom dem. Har han ej tolk med sig, så kan han ej svara på de frågor, som göras honom, och har han tolk, så hota de att ge denne stryk, om européen går in i byn. Imedlertid var jag genom alla byarne på begge öarne och fann dem så fullkomligt lika hvarandra, att de knappt kunde skiljas åt. Gator och hus voro lika Kantons; naturligtvis funnos färre bodar och husen voro mer öppna; men så snart man inträdde på en gata, skallade ropet »Fang-Iivei» från alla barn; de små skyndade högt skrikande in uti husen, hvilkas alla portar stängdes, och de småfotade damerna rultade af så fort de kunde in uti närmaste port.

Två bruk, allmänna i Kina, äro så tvärt emot allt förnuft, att det är mig alldeles obegripligt huru de kunna finnas bland ett så förståndigt sch genompraktiskt folk som kineserna, nemligen männens bruk af långa naglar och qvinnornas förkrympta fötter. Så snart en man ej behöfver

*) Detta är deras kinesiska namn, ty mandarin är spanska, af ordet »mandar» (befalla), hvilket kineserna ej kunna uttala, då r-ljudet ej finnes i deras språk.

försörja sig med sina händers verk, d. v. s. med groft arbete, så låter han naglarne vexa på sina fingrar till öfver en tums längd, i hvilket tillstånd de naturligtvis genera honom vid hvarje rörelse. Delta är dock i det hela blott löjligt, liksom all annan deras spräitighet: tvenne klockor, solfjädern och dylikt; men ohygglig är qvinnornas stympning af lotterna. Da de äro barn och fötternas ben ännu äro brosk-artade, böjes foten nedåt, så att tårna dubbelvikna komma under foten; så bindas de och benet lindas uppåt; foten får således ej utvexa, utan blir en klump, snarast lik fölen på en hjort, alltid röd och öm, och äfven benens muskler få ej sin utveckling; på sådana stöd måste gången blifva vacklande och dålig, och detta anses såsom en skönhet, hvilken prisas i skaldernas sånger. Sagan säger, att en kejsare, då hans hustru sprang sin väg, befallde att, till förekommande af dylika olyckor i framtiden, fruntimren skulle framvagga likt ankor, på fyra tums långa klumpfötter. Jemte detta skall en kinesisk skönhet vara fet, ju tjockare desto bättre, och »en tunna på tvenne pinnar» *) kan således anses för måttstocken på en Kina-skönhet.

Vi nämnde just ofvan ordet »Fan-Kvei», det rop, hvarmed europeerna alltid helsas då de gå i land; det öfver-sältes med »fremmande djefvul» och är under denna form just icke någon hygglig välkomsthelsning. Vi hafva likväl sett tvenne andra tolkningar af orden, den ena af Morrison d. y., som förmäler, att med »Kvei» menas själarne al olyckligt omkomna personer, som gå igen från en annan verld; således skulle »Fan Kvei» betyda fremlingar från en annan verld. En tredje förklaring gifves af en kines i en Hongkong-tidskrift, på det sättet alt ban säger: när först europeerna kommo till Kina, voro deras kläder, språk, utseende och allt så högst olika våra, deras skepp stora och bestyckade, masterna behängda med hvita segel (kineserna hafva sjelfva blott mattsegel),

pekande upp bland molnen; folket skrek då »Fan-Kvei» = ett främamnde under. Hvilkendera förklaringen än gifves, så tages uttrycket i allmänhet under den förstnämnda tydningen och är i nittionio fall af hundrade menadt som en förolämpning, ehuru det äfven

') Osbeck.

stundom begagnas i ren oskuld, såsom det enda namn kinesen vet för utlänningen, liksom engelsmannen kallar tyskar, danskar, svenskar och norrmän öfver en bank för »üutchmen».

Öarne äro ganska fruktbara, som förut nämndes, utom kullarna, och dessa användas till begrafningsplatser. Grafvarne äro omgifna af en ring, en cirkel, hvaraf en tredjedel är öppen för ingång, och derifrån sträcka sig två murar, utåt vidare än vid ingången, ungefär som man ville föreställa sig yttre konturen af en på halfva dess längd af-huggen ullsax. I fonden af kretsen är en upprättstående tafla, innehållande, liksom våra grafinskriptioner, den be-grafnes namn, språk ur de heliga böckerna och dylikt. Dit vallfärda barn och afkomlingar årligen, vistas der några dagar, gråta och jemra sig; men finna de det tråkigt, så lega de andra att göra det i deras ställe; dock anses detta mindre tillständigt.

Sorgdrägten i Kina är hvit, hvarföre äfven hvitt i allmänhet anses för en ohygglig och sorglig färg, och vår hvita fredsflagga ansågs derföre till en början af kineserna såsom något illamenande. Likkistorna äro förfärdigade af ivra stockars afsågade yttre delar, med ett fyrkantigt stycke emellan vid hvardera ändan, samt ofärgade. De nedsänkas i en ganska djup graf med en del högtidligheter och gästabud, och de sörjande tillbringa stundom de första dagarne vid grafven, äfvensom de sedan allt emellanåt pryda den med guldpapper, rökstickor m. m. Kineserna hysa en stor förskräckelse för döda kroppar, när de finnas i mark, af det skäl, att då någon alltid skall straffas för mord, antingen det blir den skyldige eller icke, så anses, i brist på bättre skäl, den som sist fanns nära den döde, såsom hans baneman. Jag minnes en g: ng, då jag rodde utför floden och såg en död kropp flyta der, huru det var mig omöjligt att med löften om pengar, med goda ord eller hot förmå håtkarlarne att ro dit, just af det skäl, att om de sågo en död kines, voro de skyldige att angifva det, men kunde ej banemannen finnas, så måste de begrafva honom och betala hans slägt.

Utom hvad vi nu omtalat såsom befintligt på öarne kan äfven nämnas, att en del socker odlas der, ehuru mindreJAGTNOJE.

betydligt, och att en mängd »Joss-hus» eller smärre tempel öfverallt finnas, nedrökta af de evinnerliga rökstickorna, hvarjemte man ofta finner dylika antända och guldpapper fästadt vid lummiga träd.

Jagten är obetydlig i Wampo; det enda som kan skjutas der är dufvor, några få småfåglar, samt änder. Dessa sednare äro likväl till den yttersta grad skygga, och oaktadt de försök jag anställde alla tider på dygnet, kunde jag ej lälla en enda. Deremot var jag, med en engelsk läkare doktor Muller, ute en förmiddag och gjorde en vacker beckasin-jagt på några skördade risfält, likväl med stor plåga lör de undre ledamöterna, emedan vi sjelfve måste agera hundar i den alnsdjupa dyn. Vaktel sköt jag der. och den är allmän nog, ehuru jag aldrig hörde den; den uppfödes till läktningar, liksom tuppen. Vill man hafva någon annan jagt, så får man göra som en amerikanare gjorde under vår dervarö: han utsatte sju st. feta kalkoner till målskjutning med studsare, 150 alnars håll, 25 cent pr skott; i de 7 första skotten föllo 5 af de föreställda kalkonerna, men då voro de 2 enda der befintliga studsare så smutsiga, att innan alla 7 föllo, var hvar och en betald med närmare 4 dollars.

KAPITLET X.

KINA OCH KINESERNA.

Fortsättning)

Kumsingmun och opiumhandeln — Nyärsro-och oroligheter — Yunkerna och Kinas handel — Naturalster — Språk — Religion. Till den 5 Fehr. 1846.

Efter att dels ensam, dels i sällskap med jägare af Hera nationer, hafva genomströfvat den närmaste trakten at Wampo, och då allt der var tomt, kallt och ruskigt, beslöt jag att gå ned till Kumsingmun, en plats, der opiiskeppen ligga, hvaribland finnes en svensk brigg, John, förd af kapten Österberg från Götheborg. Jag gick dit ned med mr. Midlecoat, en ung engelsman, i hvars sällskap jag så väl

efteråt som förut tillbragte många angenäma stunder, och vi seglade uti en »Lorcha», en större kinesisk fraktbåt. Oaktadt vi satle på grund och jag tumlade öfver bord, kommo vi likväl under natten, med strömmens tillhjelp, ned de 50 milen på 5 timmar, och när dagen grydde, lågo vi till ankars midt ibland opiiflottan. Jag gick genast om bord på John, der jag vällvilligt emottogs och högst gästfritt behandlades, för hvilket jag med nöje begagnar detta tillfälle att offentligen aflägga min hjertliga tillsägelse till herr kapten Österberg.

Då jag begagnade uttrycket »opium-flottan», så skall man ej tro att deri ligger mgon öfverdrift, ty 10 skepp lågo i Kumsingmun under den tid jag var der, och små skonare gingo och kommo dagligen, alla omsättande eller säljande opium. Då denna vara utgör föremålet för en vidsträckt och vinstgifvande handel, och tillika kan sägas hafva gifvit anledning till kriget mellan England och Kina, så må det tillåtas mig säga några ord derom.

Opium, af kineserna kalladt den »fremmande röken» eller den »svarta lyxen», är en saft, som utsipprar då inskärningar göras i det omogna fröhuset af Papaver somni-ferum; men opium erhålles äfven genom pressandet af hela örten, dock af sämre beskaffenhet. Det är kokadt till kakor, omlindadt med blad, så att ej kakorna skola klibba tillsammans, samt nedpackadt i kistor, täckta af hudar. Det indiska, som förekommer i Kina-handeln, är af 5 slag: Benares, Palna och Malva; de två första kallade efter de orter hvarifrån drogen kommer, det sista från Bombay. — Som kändt är, rökes det, men dervid måste föregå en hel del förberedelser och jag vill i korthet nämna dem. Kakan, som man vill begagna, sönderbrytes och kastas i ett kärl med vatten, der den kokas tills, så vidt möjligt, allt är löst; den silas då och, vill man vara sparsam, kokas det i silén qvarblifna särskildt ännu en gång; i annat fall kokas blott det som löst sig, men ända tills det blifver fast som en tjock sirap; är det dä alldeles mörkbrunt, utan det ringaste hvita skimmer, är den bäst, och en kista är da värd omkring 700 dollars, öfver 2500 rdr rgds! Rökarens instrumenter äro: en pipa af metall, med ett hål i toppen afl/, linies diameter, en ståltråd, en låg lampa och en kudde.

Af den sirapslika massan tager nu rökaren en liten droppe på ändan af ståltråden, vänder den i lamplågan, sä att den kokar ånyo och slutligen blifver till konsistencen lik varmt vax, hvarpå det föres in uti hålet af piphufvudet, som deraf nästan igenfylles. Nu lägger sig rökaren ned, förer opii-pipan till lamplågan och inandas röken; den behålles länge i mun och lungor, och blåses ut genom näsan, samt eger en allsicke oangenäm smak, äfven de första gångerna, hvadan den är vida mer förförisk än europeernas rusdrycker och graa rök, hvilka till en början smaka värre än synden. Hur förförisk denna drogue i alla fall är, kan lätt bedömas af det factum, att 1857—58 i Kina infördes 20,049 kistor opium, till ett värde af 10,885,157 dollars, omkring 40 millioner rgds (Mac Culloch). Priset var då fallet från det första af 1200 dollars per kista, af 149 engelska skålp:dT till 655; nu är det åter högre. Det anses af kinesiska regeringen såsom högst förderfligt både för dess verkan pä rökaren och derför att det drager penningar ur landet; regeringen lät derföre konfiskera allt opium, som de fremmande köpmännen egde, och uppbrände det. Detta var ett ingrepp mot folkrätten och England förklarade krig. Detta krig var mera ett. slagtande, än en strid, och träffade de.m det ej borde träffa, nemligen norra provinsens invånare, då ett bombardement af Kanton deremot gjort så godt som öppnandet af en bulnad på en sjuk lem; fred slöts och 3 hamnar blefvo öppnade för europeiska handeln, och dit strömma också Englands och Amerikas manufakturer; mera opium är och förblir en föi bjuden vara, kontraband.

Nu några ord om sättet att sälja opium. På vissa stiif-len i Kina ligga ett eller flera skepp till ankars i någom obemärkt vrå, men af kineserna väl känd, och hafva öns bord en hop kistor opium; antingen får kinesen anvisning af opiets egare på skeppet eller gar ban dit på eget bevåg: med dollar-påsen eller silfvertackan (»seisi») i handen, utsöker sitt opium, betalar det och för det i egen båt sim väg; besättningen på skeppet bekymrar sig ej mera derom., sedan det är öfver relingen. Mandarinerna sjelfva skicka ned sina båtar, rodda af ända till 50 man och hemta opium från emottagningsskeppen (»recieving»), hvadan mandarin- och smuggel-båt i Wampo är liktydigt. Hela handeln

är per kontant, »i dag för pengar, i morgon för intet»; ingen kredit lemnas. En kines, »schroff» kallad, emottager, undersöker och väger penningarne, samt, när han det kan, värderar opiet. Till emottagningsskeppen föres opiet från dess inköpsorter, uti ett för denna handel eget slags skepp, kalladt »clippers», utmärkta snällseglare, hvilka dessutom pressas fram under svår segelmassa*), så att de kunna göra förunderligt snabba resor, ty vinsten beror ofta på att komma först till marknaden. Små clipper-skonare gå upp och ned åt kinesiska kusten med opium och penningar, och för det öfverdåd, hvarmed dessa föras och de faror, hvarför de äro utsatta, kallas de vanligen likkistor (»eoffins») — de bära också många till deras graf. De äro alltid fullt beväpnade och starkt bemannade, för att kunna försvara sig mot röfvare i stiltje; ty finnes en fläkt, äfven den minsta, så skall det fartyg dansa lätt på foten, som har lust alt taga fatt dem.

Opii-rörelsen var mindre liflig den tid jag var i Kum-singmun, i anseende till det snart instundande nyåret, vid hvilken tid »pengarna bli dyra» i Kina, emedan .illa skatter, räkningir m. m. då betalas; likväl voro båtar nästan dagligen der nere, och »chop-dollars» vägdes jemnt. Med ehop-dollars förstås spanska dollars, som en längre lid varit i rörelsen i Kina och såsom goda fatt af hvarje innehafvare emottaga ett hans märke; de blifva tillslut utplattade och alldeles sönderslagna. En sådan märkt dollar e-mottages hellre af kinesen, än en ny; åtminstone utan så många undersökningar, ty han vet den är god, hur svart den än ser ut. Af de nya deremot finnas en mängd förfalskade, synnerligast af kineserna sjelfva, som derföre hafva en särdeles fallenhet — ja, det går sä långt, att de till och med förfalska »kasch» eller 1200-dels dollars, Kinas egent-

*) Vi hafva hört omtalas en skonare, som under norra monsunen gick ut från Hong-Kong på samma dag med en engelsk örlogsman. begge destinerade till Shanghai. Örlogsmannen sträckte ostligt ut för att på andra bogen ligga upp: skonaren deremot gick under kusten, miste, masterna, dref med en pressenning in till Amoi, tog der masterna ur en annan skonare och Var det oaktadt 3 dagar förr i Shanghai I »Relala ref .röhr

liga mynt, »tchen», gjordt af koppar och zink I Det är i sanning att »göra sig till hund för ett ben».

Som Juldagarne — efter gregorianska och ej kinesiska tideräkningen — inföllo under mitt vistande i Kumsing-mun, så var det naturligtvis mycket muntert bland derva-rande europeer eller rättare icke kineser, ty der funnos både europeer, amerikanare samt kinesiskt-portugisiska blandningar. När engelsmäns och amerikanares vägar korsa hvarandra, uppstår oenighet, ty »to store rømmes icke i en Sække». Så äfven här — tio opii-skeppare kunde ej, på flera tusen mil från sina respektiva fädernesland och oaktadt de härstamma från samma fäder och tala samma språk, kristligt dela obehaget af det ödsliga Kumsingmun, utan måste öka det genom oenighet sinsemellan. Hvar för sig voro partierna imedlertid trefliga nog. — Julmiddagen pä John var stolt, genom sina många rätter, sin champagne, skålar och taffelmusik, som omvexlande spelade: »God säve the Queen» och »O the roas t beef of old England», ehuru jag ej med visshet kan afgöra hvilken af de begge melodierna upptogs med mesta enthusiasm. På aftonen dansades vid samma musik, förökt med en turkisk afdelning af glas, och bålar af Whiskey-punch. Dagen efter frossades på qvarlefvorna i biljardsalen på land och dansades ännu en gång.

Opii-flottan ligger tätt bredvid en ö, på ett så kält och ödsligt ställe, att maken knappt står att uppsöka; när skeppen kommo dit, var det omöjligt att färdas tversöfver ön, utom till fots; nu deremot var väg huggen genom klipporna, och de S à 6 hästar, som finnas der, äro jemnt i bruk. Jag genomkorssade en del af den, både till häst

och fot, och fann klipporna uteslutande bestå af röd sandsten — liksom på de flesta andra ställen jag sett af flodstränderna; då deremot Ladron-öarne visade den graniten tillhörande formen. Andra sidan af ön hade några lundar »ch ett »joss-hus» samt en by på vanlig kinesisk fason. Dit gjordes en dag en kavalkad, på samtliga Kumsingmuns hästar, af fem herrar och en dam. Vägen gick öfver klippor, på trappor ned i muddbål, öfver en hafsvik, och den minsta konsten var < j att galoppera fram genom byns trånga gator. Allt gick lyckligt, tvertemot ordspråket: »En sjöman

till häst». Vi sågo joss-huset, som liar en vacker belägenhet bland rika träd pa en sluttning mot sjön, läto hästarna pusta och jagade sedan hem i skymningen, till ett parti biljard och en kopp té. Sådant är ungefärligen opii-flottans befälhafvares lif — om jag tillägger cigarrer och konjak — ty der är ständigt lustigt lif. På det gästvänligaste blef jag emottagen på alla häll, och näst de resp. herrarnas egna åsigter i detta fall, tillskrifver jag detta i synnerhet min landsman, kapten Österberg, som af alla paitier njuter aktning just derföre, alt han säger dem sanningen och ej hör till något.

Men snart kom underrättelse att Prins Carl lastade för Stockholm, och att jag borde komma upp till Wampo; Lorchan kom åter ned med m:r Hansen, och i hans sällskap gick jag upp igen. Det var nu så kallt och ruskigt, så att vi till och med hade kakelugn och eld i kajutan, och det var ganska godt att fa krypa intill den, oaktadt det var 34° Fahrenheit och så omkring, i Sverige ej någon köld att frysa vid; men då man varit i ständig solhetta ett års tid, så blir man känslig af sig. Vi frösö alla.

Imedlertid gick det ej så fort med lastningen, i anseende till det nu inträffande Kina-nyåret, då nästan all rörelse afstadnade för några dagar, och knappt den sämsta dagsverkare ville arbeta. Kinas nyår infaller på olika tider olika, i anseende dertill, att de beräkna sina 12 månader till 29 och 50 dagar skiftesvis, görande hvarje år ett öfverkott af 11 dagar. I år (18-46) inföll nyårsdagen den £7 Januari och då blef det buller af; tlag och natt i 5—i dagar afbrändes fyrverkerier på floden och på land, gonger-nas skallande toner ljödo öfverallt, äfven de fattigaste båtkarlar hade några svärmare, voro renare, bättre klädda samt mumsade på sötsaker, hvilket fuller sig billigare i Kina än hos oss. På alla hus i Wampo voro plakater uppslagna, s. k. »Shows» eller välgångsönskningar, måltiderna varade från morgon till qväll och dessemellan dracks »Sam-schu» — halfva populationen var yr deraf och den hela yr af glädje. Alla ansigten voro glada, alla helsningar voro vänliga, och till och med »Fangkweis» fingo »Kin-Kin» vänligare än vanligt med tillägget »Mohe goli»: lyckligt nyår.

Men allt gick ej så fredligt till, som nu är beskrifvet;

ty en massa upprymdt pack tager sig alltid något oråd till. Sista summan af de 21 millioner dollars, som Kina skulle gifva England, utbetalades nu till en engel.sk fregatt, som låg i Wampo, men guvernören öfver Kanton-provinserna tordes ej föra penningarne genom staden, utan sände dem på en .yunk, eskorterad af mandarin-båtar, ned för floden till ett engelskt ångfartyg, som i sin tur satte dem ombord på fregatten. Folket var nemligen i ett tillstånd af jäsning, dels genom högtidligheterna, dels genom en hop proklamationer, uppspikade på väggarne i Kanton; en mandarin, som, kanske orättvist, bestraffade en arbetskarl, anfölls om natten i sitt hus, allt hans husgeråd uppbrändes, och likaledes hans hus, och ladronbåtarne voro i rörelse och verksamhet på floden. Ännu en engelsk fregatt kom upp till Wampo jemte en amerikansk; ett engelskt linieskepp släpades af en ångbåt upp från Hongkong, och ett amerikanskt låg nere vid Bocca Tigris; en del damer flyttade från Kanton ombord på skeppen i Wampo, men allmänna tron var, att allt skulle slutas med nyårsbullret *). Demonstrationerna gällde engelsmännen, ty som en kines sade mig: »Wong-ki (svensk), Faki (amerikanare), holländare och fransman mycket god man, engelsman mycket fattig man, behöfva för mycket pengar» — och en annan förklarade, att Kejsaren hade gett befallning att uppbränna eller taga engelska krigsskeppen, en sak lättare sagd än gjord.

Imellertid slogos seglen under på Prins Carl och för ebben gingo vi den 1 Februari ned till första »baren», efter tre och en half månads vistande i Wampo.

Till afsked må jag ännu säga några ord om det »Himmelska riket», om dess handel, dess natur och dess andliga utbildning.

Enligt traktaten med engelsmännen är Kina öppnadt något mer för handeln med utlandet än det förut var, ty fem hamnar få nu mera af europeiska skepp besökas. Vanliga tron här hemma är den, att hela Kina är tillgängligt för de civiliserade folken; men detta är så mycket mindre händelsen, som vi ofvan sett huru sjelfva Kantons stad,

') Detta tyckes likväl ej hafva varit händelsen, som sednare berättelser utvisa.144

Tartar-staden nemligen, ännu ej kan besökas utan lifsfara, och tillsvidare måste förblifva alldeles okänd, ehuru traktaten tillåter dess besökande. Jemte Kantons hamn äro Fu-chow-fu, Amoi, Ningpo och Shanghai hamnar öppnade för europeiska handeln, då förut endast Kanton var det, och detta har till en del förändrat handeln med utlandet, då Kantons monopol förut tillät stegring i priserna efter behag. Kineserna sjelfva gå ej långt bort från kusten, deras fartyg äro ej heller beräknade för längre färder, och ehuru de från uråldriga tider kännt kompassen, segla de mest på landkänningar. Skeppen, de s. k. yunkerna, segla någorlunda platt fördevind, men omöjligt bidevind, och då kineserna dessutom ej förstå att anställa astronomiska beräkningar, så kunna naturligtvis inga resor göras mot Monsunerna, hvarföre äfven hvarje yunk blott gör en resa om året, bort och hem med Monsunen. Gutzlaff berättar, att då han en gång tog en middagshöjd och uti oct an ten bragte solen ned till horisonten, så ville nödvändigt skepparen på den Kina-yunk der ban var, hafva honom att på samma sätt lyfta upp hafsbottnen, ty eljest tjenade hela experimentet till intet. Besättningarna på yunkerna äro afskrap och kaptenerna ej bättre; de aflönas dels med penningar, dels genom meddelad rättighet att frakta ett visst qvan-tum, hvarigenom anledning gifves till en mängd försnillningar, och dessutom då alla äro lika okunniga, vill ingen lyda den andra, utan resorna gå på Guds försyn. Resor ske imedlertid (enligt Crawfurd) till Japan, Philippinerna, Sunda- och Maiay-öarna, Malacca, Siam, Kochinkina, Kambodja och Tonkin, utgörande yunkerna ett årligt antal af 220; antager man hvar till 500 tons, blir summan af deras last-tal 66,000 tons eller 55,000 läster, en obetydlig del blott af Kinas handel, äfven om den sammanslås med Européernas på Kina, ehuru kineserna på dessa vägar få en mängd ris, bomull, jern och manufakturvaror.

Största delen af handeln är inländsk och är tillika den för regeringen mest lönande. Kina sträcker sig från 21" till SO0 N. L., och måste således ega alla möjliga variationer af produkter; från norden komma pelsverk och en del droger; östern lemnar silke, bomull, thé; vestern metaller och mineralier; södern ris och socker. Allt detta måste

fram och tillbaka på floder och kanaler. En ofantlig rörelse drifves såväl med dessa som med andra saker, och öfverallt betalas umgälder, så att t. ex. en tullförböjning på de svarta théerna för några år sedan gaf kinesiska regeringen en förökad inkomst af 130,000 pund sterling. (Davis.) Till detta komma höga transportkostnader, hvarföre följaktligen alla finare saker, som i Kanton alltid sägas komma från Nankin, liksom hos oss från London eller Paris, der blifva i förhållande dyra.

Ett stort hinder för kinesiska handeln äro äfven de svåra penningtransaktionerna; allting skall ske kontant; vexlar brukas aldrig, kredit sällan; län uppgöras nästan aldrig, ty räntan är 5 procent för månad; inga kapitaler finnas i rörelsen; dollarn brukas blott på kusterna och i handeln med Européerna, då deremot alla kinesiska räkningar ske och betalas i »Tschen». Dessutom är allt så regleradt och fastställdt efter gamla methoden, att hvarje det minsta husgeråd har sin föreskrifna form, och om det derifrån afviker, eger det ej behag för kinesiska ögon. Med ett och annat undantag hindrar detta de rikare kineserna från åtnjutandet af de flesta europeiska beqvämligheter och lyxartiklar, och å andra sidan förhindras afsättningen från oss.

Handeln med Européerna är likväl numera icke så bunden som förr genom en mängd småaktiga tull-lagar och dylikt, hvarpå uti Osbecks beskrifning noga underrättelse gifves. Man får nu vid uppseglingen till Wampo vid ßocca Tigris ett pass, som uppvisas för behörig auktoritet i Kanton, en afgift betalas per ton för ankringen i

Wampo, och för öfrigt är man ej generad nu som förr af mandarin- och vaktbåtar, som lågo långs sidan för att illa vakta och taga betalt ändå. Skeppens handel bedrifves för öfrigt genom de i Kanton etablerade europeiska eller amerikanska husen, till hvilka de äro adresserade, och som ombesörja lasten. Dessa stå i kommunikation med kinesiska handelsmän genom sina kassörer eller »schroffer» = penningvägare, och endast på detta sätt finnes någon kontroll på de kinesiska köpmännen. De större fabrikanterna och köpmännen äro visserligen förenade i skrån för att vidmakthålla priser och varornas godhet, samt skola lyda vissa reglor, öfverens-komna på börsen; men exemplen visa ofta, att då kapte-132

ner eller superkarger på egen hand göra affärer med kineserna, blifva(de lurade genom dåliga varor, ty, som förut är nämndt, kan kinesen bedraga, så gör han det, från Kejsaren till den sämsta arbetaren, hvarpå tydliga bevis gifvas vid hvarje tillfälle Européerna komma i beröring med det »himmelska rikets» invånare. Yill en enskild person handla något smått, så har han att försöka sin lycka i bodarna, och då gäller det att se upp, ty blott man lemnar sin goda dollar i köpmannens hand, är den strax förvandlad i en dålig, falsk. Naturligtvis gifvas undantag, men för min del har jag funnit pluraliteten af hrr Kineser vara stora bedragare, hvarpå redan deras kryperi är en tydlig skylt.

Hvart skepp håller sig, under vistandet i Kina, en egen båt eller »Sampan», rodd af 2—4 man, för att utföra ärender och tjena kaptenen vid förefallande behof, såsom fortskaffningsmedel, då han ej vill begagna skeppets folk och båtar. Den betalas med vid pass 1 Rdr om dagen. Sådana Sampaner färdas dagen lång upp och ned för floden, styrda och på samma gång till en del rodda med en åra, hvilande akterut på en jernknapp. Ibland dem synas ofta vid de Europeiska skeppen några små, låga, trågformiga tingestar, de s. k. »Samschu» eller brännvinsbåtarna, föremål för kapteners och styrmäns synnerliga hat, men för matrosernas brinnande kärlek, af de förra bortdrifna med hot, slag och skott, af de sednare tillockade genom dollarns allsmäktiga tjusningskraft. Mecl detla ständiga hvimmel af båtar, samt der och hvar mellan dem en och annan ståtlig Yunk, samt stort antal kommande och gående Europeiska skepp, ångbåtar (naturligtvis icke Kinesiska 1) plaskande fram och tillbaka, är ankarplatsen vid Wampo ej så obehaglig, synnerligast då man på ena sidan beskådar rika, böljande risfält, på den andra rundade bergskullar med sina terrasser, på topparna klädda af grönskande tallar och besådda med välbyggda grafvar.

Vi nämnde nyss Kinas stora utsträckning och dess o-likhet i naturalster, men få genast nämna, att ingen naturforskare ännu inträngt i det inre af landet och undersökt det, utan allt hvad man derom vet är af Jesuiternas och Kinesernas berättelser och böcker. På kusten har under de sednare åren varit en Engelsman, m:r Fortune,KINAS DJUR.

som med ihärdighet och rika tillgångar gjort stora samlingar. De Engelska ambassaderna hafva äfven snappat upp en del underrättelser och i sin mån bidragit att upplysa denna del af kännedomen om Kina.

I statistiskt hänseende hafva Kineserna god kunskap om. sitt land, ty Jesuiterna hafva deröfver gjort kartor, som ännu följas; men i andra afseenden äro de mindre underkunniga, och om den öfriga verlden ega de föga eller intet begrepp, liksom de äfven bry sig föga derom.

I hela detta stora land finnes intet lejon att förskräcka dess fredliga innevånare, och tigern förirrar sig sällan dit från dess Indiska gränsor; deremot finnas både lo och björn, och i norra delen af riket får månget af dessa djur lemna sitt skinn till pels åt mandarinerna och de rika. Under nyårstiden, då som förut nämndes, det var ganska kallt i Kanton, syntes de förmögnare Kineserna beständigt med. peismössor och skinnfodrade kläder. Det syntes, som det mesta var af Canis-arter, men då Amerikanarne införa en mängd skinn, så kan ingen slutsats deraf dragas. De hundar, som vanligen ses i Kanton och deromkring, äro små med spetsig nos och uppstående, spetsiga öron, samt yfvigt hår, kanske ursprungligen af samma race som kamschada-lernas. I de stora skogarna åt Tibet och Birman finnes den enhorniga Rhinoceros, men ej elefanten, som ej synes gå nordligare än Siam. Så väl

hundar som kattor gödas, föras i burar till torgs för att säljas och ätas. Detta är äfven händelsen med råttorna, hvilka med besvär och omsorg långas ute å marken vid skenet af lyktor, och de äro i så högt värde, att Kineserna ej vilja sälja en enda till Europcen, utan för mycket högt pris. Likaledes är grodan en delice. Då jag en dag i land tog en groda och med den i handen vandrade fram, fick jag först en hop pojkar efter mig, som ville hafva den i »kumscha» eller gåfva, och sedan bjöd mig en äldre karl ll/2 »mes» (== 3/20 dollar) för den, emedan den var stor och väl född; då jag ändå icke ville afstå den, utropade ban ganska naturligt: »Haja! jag icke veta Fang-kwei äta grodor!» Om jag ock icke åt grodan sjelf, så omtuggades imedlertid historien flitigt af ett par Engelsmän, som voro i mitt sällskap.

Kineserne hafva flera husdjur, bland hvilka må näm-

12nas: usla hästar i de norra provinserna, något bättre mulor och åsnor dersammastädes, tjocksvansade får [Ovi» steatopyga) lika de Kapska, samt den förut omtalta buffeln. Det bland Kinesiska husdjur, som egentligen bordt nämnas först, är svinet. Intet hushåll på land är så uselt, att det ej har ett svin, ingen middag ätes utan att fläsk ingår deri, och oftast i flera olika former. Man får på gatorna, i byarna och utanför dem se välgödda exemplar af dessa trefliga, filosofiska varelser vandra omkring utan den minsta omvårdnad af vaktare, lika kloka och sjelfständiga som hos oss, och af en utmärkt race. Kineserna äro mycket jaloux om dem och vilja ej gerna aflåta dem lefvande till Europëer, utan mot en ganska dryg betalning, hvarföre deras afkomlingar hos oss äro temligen sällsynta. Hjortar och Antiloper ser man af Kinesiska skrifter finnas af flera slag, och Engelsmännen hafva jagat hare på Chusan.

Bland fjäderfä finnes en mängd både vackra och nyttiga, såsom de i Europa numera allmänna Fasanerna, guld och silfverfasan; men i synnerhet utmärkt är Reeves-fasa-nen med 6 fot lång stjert. Vid sina hus ega Kineserne stora, utmärkt vackra höns; gäss, som, besynnerligt nog, i bröllopsprocessioner bäras framför bruden; ankor, som uppfödas i egna dertill inredda båtar, hvarur de om dagen utsläppas att söka sin föda i floden och dit de om aftonen inkallas. Vildänder fångas på det sätt, att en person med hufvudet omlindadt af en hötapp, vadar ut i floden midt ibland änderna och nedrycker den ena efter den andra vid benen, utan att de öfriga deraf låta skrämma sig. Bland andra nyttiga fåglar må nämnas Fiskar-Kormoranen (»The fishing Cormorant»), en slags sjöfågel, man gissar af slägtet Phalacrocorax, som af fiskrarna dresseras att dyka ned i vattnet och upphemta fisk. De förekomma allmänt norr på landet; men så många gånger jag än färdades upp och ned för floden, såg jag dock ingen.

Inga stora ödlor finnas i Kina, och det enda djur af detta slag, som Kineserna frukta, är draken på kejserliga flaggorna, men för denna hafva de ock en riktig panisk förskräckelse. Giftiga ormar finnas få.

På fisk är rik tillgång, och näst åkerns afkastning utgör fisk Kinesens hufvudföda, n. b. vid floden, der jag hufvud-

sakligast sett det resp. folket. Från Macao upp till Kanton, men synnerligast utanför »Bogen», träffar man öfverallt stora pålar, nedslagna i floden, tjenande till fäste för fiskredskaper.

Af vextrikets produkter komma till oss från Kina en mängd så väl nyttiga som välsmakande ämnen, hvaribland må nämnas: Kinarot (Smilax chinensis), odlad nära Kanton; Rhabarber, från siberiska gränsen, hvaraf likväl i allmänhet blott den sämre går till Europa öfver Kina, då den bättre genom Ryssland kommer på våra apothek. Kanel (af Cinnamommum aromalicum N. v. E.), likväl äfven af sämre beskaffenhet, då den äkta kommer från Ceylon. Gurkmeja (roten af Curcuma longaj, det gula färgämnet. Indigo, ännu mera användt och verldsbekant. Gin-seng, Kinesernas universal-medicin, för hvars ernående kejsaren utrustar härar, är roten af Panax vera (eller Schinseng N. v. E.), men eger ej så stort anseende hos oss. Stjernanis, de aromatiska fröna af Ilicium anisalis, kommer äfven från Kina. Soja beredes af en art böna, Pha-seolus hispidus, och den ofta anlitade Ricin-oljan fås af en kinesisk vext, Ricinus communis, och begagnas i Kina färsk vid matlagning. Vår vanliga röfva är af kinesiskt1 ursprung. Äpplen, päron och valnötter frodas i de mellersta provinserna; drufvor införas till Kanton,

men oaktadt de vexa ej så sparsamt, förstå likväl icke Kineserna att bereda drägligt vin af dem. Tobak odlas och rökes mycket, så väl i pipa som i form af pappers-cigarrer. Då Kineserna äro ytterst skickliga i efterhärmning, så fabricera de cigarrer till den grad lika Maniila-cigarrer, att man måste vara kännare, för att af utseendet kunna skilja dem åt.

The och Bambu äro slutligen två kinesiska vexter ej att förglömma. De östra provinserna lemna théerna, der de tagas af Thea chinensis, man har ännu ej hestämdt reda på om af ännu flera arter. De så kallade svarta och gröna théernas olikhet lärer bero hufvudsakligast på insamlingen och derpå följande behandling af vextens delar. Till de gröna théerna, som äro de finaste, mest aromatiska, tagas blott de späda bladen, och till ett slags thé endast blommorna. Till de svarta tagas både de mera utvecklade bladen och stjelkarne, hvarjemte de genom ned-

k

BK

i |

doppning i kokhett vatten förlora sin gröna färg, säger man. När de vextens delar, som skola användas, äro insamlade, sorteras de ytterst noggrannt och torkas på plåtar 'öfver lindrig eld, hvarefter de inpackas i kanistrar, såsom vi få dem till oss. De utsöktaste slagen gå genom Sibe-rien till Ryssland, inlagda i skinn, och säljas der till höga priser, under namn af Caravan-thé. Kinesernas lust att förfalska, röjes äfven här. T. ex. för några år sedan ankom till Kanton ett stort parti skadadt Bohea-thé, och som det under denna form naturligtvis icke kunde gå i handeln, företogo sig några industriösa Kineser att, medelst berlinerblått och gips, lörvandla det till grönt the, hvilket, tills förfalskningen upptäcktes, hade en strykande afgång. Som isynnerhet de gröna théerna lära innehålla jernblå-nande garfämne och en hop flygtiga delar, så framställer Davis, från hvilken ofvanstående berättelse är hemtad, den förmodan att alla gröna théer äro förfalskade; en förmodan ganska hård, men som kanske torde förtjena kemisternas uppmärksamhet. En annan förfalskning är inblandandet af andra vexters blad m. m., t. ex. af Camellia-arter; men hvad dessa angår, så äro dess egenskaper så lika théets, att köparen ej mycket förlorar derpå. De hafva äfven på kinesiska samma namn; de heta nemligen begge »Tja».

Théets odling sysselsätter en ofantlig massa af menniskor, i cnseende till den oupphörliga påpassning, som behöfves för insamlandet af lika långt hunna vextdelar, hvilka alltid utgöra ett slags thé. Yexten odlas på bergssluttningar, och fordrar mylla, för att rätt kunna trifvas. Man har försökt att plantera den på andra ställen, t. ex. Mau-ritius, Java, Indien, S:t Helena, och der sköta den med i konsten hemmastadda Kineser; men ingenstädes har det velat lyckas.

Thé är i sjelfva Kina en mycket begagnad dryck, ty hela dagen fyller Kinesen alltemellan sin lilla kopp, som utdrickes utan socker och grädda, och då utan all jemförelse har sin bästa och renaste smak. Det drickes starkt, och ej, som i allmänhet hos oss, under namn och form af »thé-vatten», då det verkligen tarfvar en försättning med andra ämnen, ehuru valet af kanel kan kallas i alla afseenden det olyckligaste.

Bambu, af flera arter Bambusia, vexer företrädesvis pä sänk, fuktig mark, och når der en ganska betydlig höjd. Det planteras vanligen mellan risfälten på jordvallar, ungefärligen som pilen i Skåne, och bildar genom sin täla vext och sina skarpa taggar alldeles ogenomträngliga murar, och då dessa derjemte äro 20—30 fot höga, så faller det sig ganska naturligt att de äfven äro oöfverstigliga. Denna vext är Kinesens allt i allom; man kan säga, att han begagnar den till allt. Bambu är en rörvext, men ganska stark, så länge det kiselhaltiga skalet sitter på, och når en ganska betydlig vidd. Den brukas bland annat, så som fälld, till byggnader af alla slag, till allt der långa stänger erfordras; till de flesta möbler, såsom stolar, soffor m. m. Klufven, ger den ypperliga rännor och hoar, då i förra fallet lederna urholkas, i det sednare lemnas qvar-sittande*) — den inre tunna hasten, om man så får säga, brukas

till pappers beredande — af tunna flisor göras hattar, mattor och andra flätverk — af qvistarne göras qva-star, och slutligen må nämnas, att missdådare afstraffas med slag af bambu-käppar, hvadan stryk på kinesisk engelska kallas: »Bambuing».

Hela massan af Kinas naturalier sammanställes af deras egna författare under 160 särskilda titlar eller karakteren ty deras språks 214 grundkarakterer äro tagna frän den synliga verlden. 9 tillhöra däggdjur, foglarne utgöra en familj, fiskarna likaledes och till dem räknas * skälar, hvalar, ödlor och kräftartade djur. Sköldpaddor och grodor utgöra deremot särskilda familjer. Sköldpaddorna äro i Kina betraktade med en viss vördnad, så att Kinesen sjelf ej dödar eller förtär dem, men säljer dem gerna till »Fank-weis», ehuru han väl vet deras då blifvande öde. Insekterna bilda 1 familj, vexterna 11, hvaribland bambu och andra rörplantor utgöra 5. Det synes tydligt häraf, huruledes det genast omedelbart nyttiga straxt blifvit föremål för Kinesens betraktande, ty cui bono? är alltid hans första fråga. Mineralierna utgöra 3 familjer, hvaribland glas och bernslen räknas till ädla stenar. Af metaller finnes i öfrigt, så vidt man vet, i Kina: guld, silfver, koppar, qvick-

*) I lederna bilda sig Tabaschir.

silfver, zink och jern. Stenkol finnes rikligt, men det är ytterst svafvelhaltiga hvilket kanske äfven till en del är orsaken, att Kinesiska smederna alltid uppbränna sina jernarbeten. I allmänhet användes vid smidning för mycken eld; jernet, som är i elden, brännes gång efter gång för hvarje ny värmning, och följden blir, att alla Kinesernas jernmanufakturer äro odagliga efter vårt begrepp. Vi skulle sålunda hafva god afsättning på dessa slags artiklar, knifvar af alla slag, sågar, i allmänhet egg-jern, och derjemte husgerådssaker, såsom grytor m. m., men med ett väsendt-ligt vilkor, att allt göres fullkomligt efter kinesisk modell, ty eljest duger det ej. Massan i Kina står ännu på den punkt, att den endast anser det gamla godt och ej tål några nyheter, i hvilket afseende den äfven har sin regering till ryggvärn; den hatar Europeerna och allt hvad dem tillhör och från dem kommer (utom dollars), dels till följd af gammal vana, dels för deras framstickande och hånfullt visade öfverlägsenhet; den sluter af sin egen lust för bedrägerier till en motsvarande hos Europeerna, och fruktar följaktligen svek uti allt hvad som erbjudes. En sanning är ock, att Europeer och isynnerhet Amerikanare just icke föra sina bästa produkter till Kina, om vi ej vilja rent ut säga: de sämsta. Kortligen: allt sammanlagdt gör, att Kinesen måste hafva allt på sin egen fa con, om det skall vara honom i lag. Ett exempel hade vi bland annat på Prins Carl. Ombord funnos några ypperliga kanoner från Åkers bruk, men att antändas med rör: detta var för Kineserna något nytt, så att dessa kanoner med svårighet såldes, då kanoner eljest afyttras med lätthet, endast de äro sådana, som de gjordes för 100 år sedan; och så i allt annat.

Nyss nämndes, att Kinas författare uppställa naturföremålen efter karaktererna i språket eller, om man så vill, karaktererna efter den synliga naturen; vi hafva dermed antydt språkets grund. Vid litet närmare påseende hafva Kinesiska språkets utropade svårigheter ej befunnits vara så förfärliga och oöfvervinnliga, som de först syntes och uppgåfvos. Europeerna, vana vid bokstäfver, häpnade då de sågo framför sig en s. k. »oräknelig massa» af figurer; de kallade dem hieroglyfer och de förklarades oläsliga. De äro nu deremot ej blott lästa och förstådda, utan lätt lästa

och förstådda; men, som Davis säger: »Hvar och en kan läsa och förstå Kinesiska böcker, men för att tala språket, måste han gå till Kina»; vi vilja dock tillägga: så länge ej Kinesiska språkmästare finnas, ty lika litet kan man lära Engelska språkets talande af grammatika och lexikon, som man lär det Kinesiska. En god början till språkets mera allmänna spridande är gjord derigenom, att offentlig undervisning nu mera gifves deri, såväl i England som Frankrike. Till bevis på att det ej är så svårt att lära förstå, må några grunder i korthet anföras, hvarvid, liksom vid Kinas skildring i öfrigt, hufvudsakligast Davis skrift »China and the Cbinese» är följd.

Kinesiska språket eger 214 grundk irakterer, till större delen ursprungligen bilder af naturföremål, som sedan under tidernas lopp förändrats till i detta afseende för en stor del oigenkänliga tecken; men de utgöra dock, hvar

för sig, om vi så få säga, stamtecken till en slägt af derur sprungna och deraf bildade begrepp-föreningar. Så t. ex. om Kinesen vill skrifva lejon, skrifver han först karakteren katt och tillägger sedan det särskilda slaget lejon. För åsna skrifver han häst-åsna, alldeles som Linné och efter honom alla inom naturvetenskapen skrifva först slägt-, sedan ort-namn — Felis Leo, Equus Asinus. Ett Kinesiskt lexikon blir sålunda, likt ett annat rationelt lexikon, uppställdt efter stamorden. Gramatiken är ytterst enkel, snart sagdt ingen; ty böjningar finnas ej, numeri tillkännagifvas genom oförbyt-liga ändelser, och positionen bestämmer meningens betydelse. När de 214 stamtecknen äro lärda — och hvem kan ej lara dem? — så kan läsning börja, och talrika exempel visa, att den ej är omöjlig. Vi vilja ej anföra flera än invånarna i Kina, Japan, Loochoo, Kochin-Kina och Korea, hvilka nästan till en man förstå att läsa dessa karakteren och ett outransakligt språk vore ej lärdt af så många millioner, det skulle förblifva hieroglyfer för massan, de lärdas språk allenast. Vi säga att nästan alla dessa kunna läsa de Kinesiska karaktererna, men de uttala dem ej på samma sätt — ja, inom sjelfva Kina har hvarje provins sitt särskilda uttal, ehuru Peking- eller Hol-dialekten, »Kuan-hua», är det uttalsätt, som går längst och hvilket de flesta, åtminstone högre embetsmännen förstå öfver hela140

riket. Till denna svårighet kommer ännu en uti de olika betoningarna, som göra att samma ljud (åtminstone för våra ovana öron) få högst olika betydelse. Så t. ex. sades mig »Tja» (Kanton-dialekt) betyda apelsin, och då jag frågade om ej the hade samma namn, svarades: nej, det heter »Tjå»; i det förra ett långt, i det sednare ett korrt a, måhända med aspiration. Någon öfning besegrar dock äfven denna svårighet, och dessutom tillägga Kineserna stundom ett ord som förklaring, för att förekomma förvexling. »Fu» betyder fader, men äfven yxa, och derföre säges, för att undvika tvetydighet, i förra meningen Fu-tsin = fader-släg-ting, och i sednare Fu-tow = yxliufvud. (Davis). — Hvad slutligen angår de angifna millionerna af olika ord i språket, så står det nog med dem till på samma sätt som med en del millioner inbyggare i landet, alt de ej finnas; ty i den lagbok, sir George Staunton öfversatt, finnas ej 2000 olika ord. Kinesiskan är ett systematiskt språk från början till slut, förstådt på 2000 mils latitud, liksom musiknoterna, liksom de Arabiska siffrorna hos oss, fast de uttalas olika, och dessutom icke dödt, utan lefvande, mer och mer af vigt för hvarje år, såsom läst, skrifvet och taladt af stora massor, ännu icke eröfrade af kristendomen och den högre bildningen, men väl tillgängliga derför och väl värda försöket. — Så mycket om språket, nu några ord om hvad som är skrifvet derpå.

Kineserna vörda till den grad skrift, att de ej med vilja trampa på skrifvet papper; författarskapet är hos dem bade utbildadt och högt aktadt. De kände redan tidigt skrifkonsten och den är ännu i dag som den var i början. De bruka vid skrifning ej penna, utan pensel, och ej bläck, utan tusch; penseln hålles af tummen, pek- och långfingret, och lillfingret brukas endast som stöd, hvarvid det är förunderligt att se den färdighet, hvarmed de upprita sina figurer i rad efter rad uppifrån nedåt från höger till venster. Nästan hvar och en kines kan skrifva litet, åtminstone sitt namn. Då vi omtala namn, så må i förbigående nämnas, att hvarje kines har af denna vara flera, om ej fullt så många som Donna Maria da Gloria &c. Så får han ett af modren ungefär en månad efter födseln, hvilket firas med små öller och tillkännagifves för slägten, det så kalladeTRYCK-KONST.

»mjölknamnet». Ett annat, »boknamnet«, gifves af läraren då barnet börjar skolgången, i det att läraren knäfaller och läser böner. Ett tredje gifves vid giftermålet, M i och o vid första sonens födelse, m. 11. för olika epoker under lifvet. Det är derföre en stående fras i Kina, då man vill fråga en persons namn: »jag ber att få vela ert stora namn och ert sublima tillnamn». Men ej nog med att de kände skrifning; äfven tryckning var dem bekant för lång tid tillbaka, fast den, till följe af språkets natur, ännu är qvar i dess äldsta form, så att den sker med block. Den har likväl undergått en väsendtlig förändring, ty först voro karaktererna fördjupade och följaktligen blefvo de hvita på svart botten. Nu åter sker tryckningen på det sättet, att en trädskifva af erforderlig storlek slipas och poleras ytterst väl, derefter öfverdrages den med finmalet ris, uppblandadt i vatten och på ett eget sätt beredt, så att det snart hårdnar; deruppå lägges det af skönskrifvare färdiggjorda, som till tryckning skall befordras, med den skrifna sidan (ty kineserna skrifva aldrig mer än på ena sidan) mot brädet och fästes vid rismassan genom lätt

borstning. Det nu våta papperet låter karakteternas konturer lätt genomskina, och dessa följer nu sättaren, eller hvad han skall kallas, med ett skarpt, spetsigt instrument, borttager det mellanliggande, och då massan snart blifvit stenhård, är allt i ordning till tryckning. Papperet till böcker göres dels af ris, dels af bomull, men hufvudsakligast af bambu, och är af en lös, dålig beskaffenhet; arken vikas utåt och en sida af hvart blad tryckes, så att böckerna alltid få det utseendet som voro de ouppskurna. Bokstäfvernas färg är ofta olika och varieras i oändlighet, men hufvudsakligast är den svart.

Kineserna hafva en vidsträckt litteratur, så väl skön som vetenskaplig; både epik, lyrik och dramatik finnas utbildade hos dem. Romanen har sitt välde der, liksom här, men den är der blett inskränkt till berättande och beskrifvande om och af hvardagslifvets händelser och föremål in uti den minsta detalj; sällan gifver den sig ut på en ka-raktersteckning. Lyriken har stort anseende genom Confu-cii samling »Shey-king»-sångernas bok, och det säges: »när menskliga känslor väckas, söka de utflygt i ord; när ord ej förslå, komma suckar och utrop; men då dessa ej heller

motsvara känslan, då bryter sången fram.» Dramatikens ståndpunkt är ej så hög, men dess anseende är stort, då kejsaren på det lifligaste tippmuntrar den genom att gifva offentliga skådespel på sin bekostnad m. m. I en Ostindiska kompaniets boksamling finnas 200 volymer med skådespel 1 Ingen annan skilnad göres mellan komedi och tragedi, än att den förra behandlar hvardagspersoner, den sednare historiska och mytologiska. Huru skådespelen tillgå hafva vi förut nämnt vid berättelserna om Pulo Pinang; naturligtvis försiggå de med mera decorum, då theaterper-sonal och åskådare äro af bättre qvalitet, men på engelska missionernas beskrifningar finner man, att samma vederstyggliga maskering, samma dans, fäktningar och skrik ega rum, äfven då de anställas inför rikets högsta embetsmän och på kejserlig befallning.

Främst bland kinesisk litteratur, så väl i ålder som anseende, stå de 3 heliga böckerna, eller så kallade »King»; dernäst Confuzes eller Confucii fyra böcker. De förra äro visserligen äfven sammanfattade af honom, men hemtade ur äldre skrifter. Af de 4 sistnämnda är »Shing-ju» eller »Wan-jen-ju» (= Boken af 10,000 ord) den märkligaste, ty hvarje half månad uppläsas af embetsmän vissa stycken ur den, emedan, som Confucius sjelf säger: »att göra lagen allmänt bekant är det bästa sättet att förekomma dess våldförande». Denna och dylika sedereglor innehållas i dessa böcker, intressanta för att visa folkets ståndpunkt i moraliskt vetande, men der naturligtvis för oss inlet finnes att hemta. De äro minutiösa till den yttersta grad, så att t. ex. »Lej-king» beskrifver 5,000 olika sätt att visa höflighet och helsa, att dervid icke »San-kwei-kju-kow» eller tre knäfall och nio knackningar med hufvudet, kejsarhelsningen, är glömd, faller af sig sjelf. Detta och dylikt narrverk kallades en tid för filosofi, ungefär med samma skäl som Engelsmännen ännu kalla fysiska och åkerbruksinstrumenter »philosophical instruments». Confucii af de första franska öfversättarne med sådan förtjusning utropade filosofi har i sednare tider af litet lugnare personer blifvit siktad och lemnade dervid intet annat i behåll, än en del i Pythagoreiskt dunkel höljda talformler, samt en massa sedereglor. Vi äro längesedan derförbi; vi hafva intet för oss sjelfva att lära af Confucii

skrifter, och han må gerna stadna nedom skyarne, der ban kommer i värdigt sällskap med Moses och Zoroaster. Hans läror hafva imedlertid verkat starkt på Kinas folk och stöpt dem i en form, ur hvilken de ej förmås att utträda, utan måste lösbrytas. »Confucius», säger Morrisson i sitt kinesiska lexikon, »sysselsatte sig med politik hela sitt lif, och äfven hans moral dväljes hufvudsakligen kring de samhälls-pligter, som hafva en politisk syftning. Familjen är prototypen till hans nation eller välde, och han lägger till grund för sin lära principerna af beroende och underlydande, såsom af barn till föräldrar, den yngre till den äldre o. s. v., ej dessa visionära åsigter (som ej hafva verklighet i naturen) af oberoende och jemnlikhet. Dessa principer äro ständigt inympade i Confucii skrifter, i högtidliga ceremonier, liksom i alldagliga småsaker; den inplantas i ungdomen och bildar grunden af all kinesisk moral, de utgöra förnämsta studiet för alla, som vilja blifva embets- och statsmän.» —

Hans regligionsföreskrifter bestå hufvudsakligast i offers anbefallande. Himlen är manlig, jorden qvinlig, och allt är uppkommet af och ur dem. Menniskan består af »Hing» (den synliga kroppen) och »Kej» (anden); då de äro förenade eger menniskan känSla, och deras åtskiljande är döden; men intet spår finnes om en aning af ett lif efter detta, lika litet som tanken på Gud. Den sträcker sig blott till en förnimbar himmel. Dyrkan är af tre grader: »Tazi» (stora offer, som anställas till himlen och jorden) samt »de kejserliga förfädernas stora tempel»; »Chung-zi» (medel-offer, hvarigenom andarne öfver land och gröda, sol, måne, en del vise män, och bland andra genier äfven skrifkonstens anropas); samt för det tredje »Si-aou-zi» (små offer, som ske till förfädrens maner, till martyrer, till »de fem bergen» m. m.). Detta är Kinas statsreligion, ett slags gudomliggjord statsläras föreskri I ter om ceremonier.

Kejsaren Ming-he, säger den stora krönikan (om allt hvad alla kejsare tänkt, sagt och gjort!) fann uti en af Confucii skrifter en sats, som han trodde befalla honom att i Westerlanden uppsöka ett der befintligt helgon. Hans utskickade sändebud togo det första bästa de hörde talas om, och det var Buddha. Några af denna sekts prester togos till Kina, och derifrån räknas denna religions uppkomst och

spridande der. Till Fo's eller Futh's lära, som Buddha-läran kallas i Kina, bekänna sig en mängd kineser, ehuru en del deras författare förklara Fo's prester vara »ett lättjefullt, svinaktigt pack, odugliga för allmänna lifvet». Deras fem bud äro: I. Döda intet lefvande. II. Stjäl icke. III. Gift dig icke. IV. Tala icke falskt. "V. Drick icke vin. De äro förenade i klosterlika samfund vid templen, der de lefva af sammantiggda medel; de raka hufvudet, hafva grader och ordningar, fasta, hålla messor för de döda, bruka vigvatten och rosenkransar, hvilkas kulor de räkna vid sina böner, och de vörda reliker, i hvilka alla fall de likna katolska presterna eller rättare munkarne. De fästa sig blott vid abstraktioner, och deras sträfvanden gå ut på förintande af allt, till och med medvetandet. De voro vid sin ankomst till Kina ytterst liberala, de gjorde knäfall och nio tillbörliga knackningar med hufvudet för alla de kinesiska gudarna, hvarföre de också blefvo väl emottagna. De antaga själavandring och skärseld, men penningar påskynda den förra och förkorta den sednare. Dock, dels för deras lättja, dels för celibatet äro de illa ansedda hos kineserna, som äro genompraktiska och anse barnlöshet som en olycka.

Den tredje hufvudsäkten i Kina är Tau's eller Lau-kius', ett slags Epikureisk lära, förenad med alkemistiskt och magiskt bedrägeri. Sekten är mindre betydande än de tvenne föregående, och dessa tre läror äro i allmänhet så sammanblandade med hvarandra, att man snarare skulle kunna säga, att hvarje Kines bekänner sig till alla tre, än kunna afgöra till hvilken af de tre ban hörer. I öfrigt äro alla kineser fatalister samt deltaga i de för alla obildade folk gemensamma slagen af vantro och skrock.

Vi vilja sluta denna fragmentariska skildring med ett lån af några rader från ett frejdadt engelskt arbete, som synes i få ord innehålla en totalskildring af Kina, nemligen följande yttranden ur »Polüical Philosophy»:

»Kina är ett land al utomordentlig vidd, sträckande sig 1400 mil från öster till vester, och lika många från söder till norr, med omkring 500 millioner *) innevånare, alla lefvande under en herrskare, bibehållande sina vanor

*) Enligt Balbi blott. 170 millioner!

för en period vida längre än annorstädes början af auten-tik historia går *) — civiliseradt när Europa var försänkt i barbari — egande många århundraden före oss de konster, hvilka vi anse såsom civilisationens triumfer, »nemligen krut, kompass och boktryckerikonst», ja ännu till och med knappt af vesterns industri och företagsanda upphunna uti den underbara storheten af offentliga byggnader — med en hög mur, af 150 mils längd, byggd 2000 år tillbaka, och en kanal 700 mil lång, gjord 400 år förr än någon kanal var gräfd i Europa; åsynen af ett sådant land och en sådan nation är i sanning mäktig att väcka uppmärksamhet hos den mest liknöjda, och att egga fantasien hos den kallaste åskädare. Men ännu sällsammare ting utveckla sig för politikern i denna gigantiska massa. Hela detta stora rike lyder under ett hufvud — dess milliarder lyda så regelmässigt och mekaniskt, att styrelsen utöfvas som vore den öfver djur eller oorganiska massor — den militära styrkan till

berrskarens disposition är så obetydlig**), att massans blotta fysiska tryck skulle ögonblickligt förstöra den om det ringaste motstånd försöktes — folket är icke blott icke sänkt i rå okunnighet, utan i sjelfva verket till en viss del mer allmänt egande kunskap och mera högt prisande den än de flesta andra nationer i verlden — landets institutioner äro fastställda sedan mer än 25 århundraden, och aldrig ändrade eller vexlade, (i principen åtminstone), under denna oerhörda tiderymd — innevånarna, med alla deras förfiningar och tidiga framsteg i konster och vetenskaper, aldrig öfverskridande en viss låg punkt, så att de i historien om vårt slägte visa det enda exemplet på ett folk, der utbildningen stannat i dess gång framåt. Denna civiliserade stats resurser äro oberäkneliga, och likväl har den ej varit i stånd att hindra två eröfringar af en barbarhord, eller kunnat näpsa en angränsande ös sjöröfverier (Japans), eller förmått underkufva en liten

") Till detta kan läggas, att på de 17 Lat. graderna från Kanton till Peking icke den ringaste skilnad finnes i folkets karakter, vanor, drägt, eller andra omständigheter. Äfven deras complexion var icke ljusare mot norden. Se berättelsen orrt sista engelska ambassaden. "") Enligt Balbi 914,000 man.

siam, (Miau-tsi), hvilken orolig och oafhängig existerar midt i hjertat af en monarki, som tyckes kunna krossa den med en enda rörelse. Statens polis är allsmäktig i vissa riktningar, men i andra så svag, att den vanligen ger vika af fruktan att lida ett nederlag. Statens politik utgör en exempellös blandning af vishet och dåraktighet, djupa åsigter och ytliga misstag, beskydd af konster och vetenskaper jemte hindrandet af fremmande förbättringar, uppmuntrandet af inhemsk industri, men uteslutande utrikes handel, understödjande inländska manufakturer och handel, men utan att använda de ädla metallerna såsom medium för utbyte, lidande beständiga ingrepp från befolkningen på uppehållsmedlen, men likväl systematiskt uppeggande tillvexten af dess antal och undanrödjande hvarje hinder som kunde mildra det onda och tillstängande hvarje damm för dess utflöde.»

KAPITLET XI.

HEMRESAN.

Offer-yunk — En dag i Indien — En bit orkan —Ett möte — Lifvet i hafvet - Kanalen —Återblick. 3 Febr.—7 Juni 1846.

Efter så lång tids vistande i Kina, togo vi utan särdeles afsaknad den 6 Februari 1846 farväl af dess nakna stränder, ännu klädda i vinterns gråa kusliga skrud, och af dess innevånare, som, om äfven en och annan med vänlighet bemött oss, dock i allmänhet hade för mycket tar-tartycke hos sig att vara behagliga. Vt gingo söderut, solen till mötes, som nu med all makt började sträfva mot norden; vi hade väl ännu en lång tid och väg att segla innan vi kunde få »sätta samma kurs», men början var imedlertid skedd: vi voro på hemvägen. De första utsigterna på en snabb hemresa voro ej särdeles lofvande, ty när vi väl kommit ut från Macaoöarna, råkade vi ut för stiltje, som varade flera dagar, med de obetydligaste afbrott af små anspråkslösa vindfläktar. Under en af dessa stiltjedagar sågo vi på afstånd ett föremål liknande en båt, och under den tron att der möjligen kunde finnas skepps-OFFEBYUNK.

brutna ombord, ändrades skeppets kurs, och vi höllo ner mot föremålet. Vid närmare annalkande kunde med kikare tydligen urskiljas, ej en förmodad skeppsbåt, utan en regelbunden kinayunk, och när den blifvit tagen ombord, befanns den vara gjord af bambu och vidjor, ställd på en flotte af trä, öfverfylld med guld- och silfverpapper, ljus, tempelstickor, husgerådssaker gjorda af frukter och träbitar, kortligen med allt hvad till kinesisk gudadyrkan och ett hushåll hörer, men nästan allt, likt sjelfva yunken, i miniatyr. Utan tvifvel hade denna yunk blifvit gjord ombord på något söderut gående handelsfartyg, och satt öfver bord såsom ett offer åt hafvets gudinna för lycklig resa. Kineserna bruka neml. hemma i floderna, så snart de gifva sig ut på resor, uppbränna små skepp af guldpapper för en lycklig fart, och jag antager denna yunk, funnen ute i hafvet, att hafva varit ett ännu grandiosare offer åt hafvets väldighet, ett mera storartadt »Kin-kin-joss» (gudahelsning) än det dagliga på floderna.

Först den 16 Februari kommo vi till Singapore, der före oss befunno sig briggarna Prins Oscar och Julia, begge

svenskar, den förra från Stockholm, förd af kapt. Mellm, den sednare från Götheborg, förd af kapt. Bruzewitz. ,Ju-lia hade gjort risfragter från den förut nämnda danska kolonien Bally *), men under sin sednaste resa stött på ett ref, och derigenjm hlifvit tvungen att i hafveri inlöpa till Singapore. På en middag hos kapt. B. fingo kapt. Ryberg och jag tillfälle att göra bekantskap med en violinist hr Ravac, som jemte prof. Fiebig skulle gifva en koncert för Singapores resp. innevånare. Dessa herrar hade en god utsigt på en rik skörd af bifall, ty publiken hade redan på förhand kommit öfverens om att råka i förtjusning. Som ett exempel på smakens höjd i Singapore, må anföras följande: En gång då de nämnda herrarne voro i ett större sällskap, satte sig en ung »Lady» vid ett fortepiano och hamrade förtvifladt derpå, hvarefter hon bad prof. Fiebig att för sällskapet spela ett stycke. Pianot, några dagar förut anländt från England, hade under damens händer röjt alldeles icke tvetydiga tecken på ostämdhet; men då Fiebig

') Enligt sednaste underrättelser intagen af Holländarna.

»•æ

fästade uppmärksamheten derpå, och sade sig derföre icke vilja spela, utropade den sköna och sällskapet i korus: »Lika godt, spela ändå, professor!» Då kännedom och pretentioner ej sträcka sig längre, så är de nämnda herrarnas framgång fullkomligt säker.

Medan vi nu för sista gången äro i land på indisk botten, så låtom oss för ro skull se huru en dag förflyter för Europeen derute, hur han tillbringar sitt lif i hvardagslag. Vi antaga att vi hafva för oss en välbehållen köpman, en ungkarl, med samlande förmögenhet, och vi vilja följa honom under en dag. Man vaknar bittida i Indien, eller åtminstone väckes bittida af Seisi (kammartjenarne), som vid solens uppgång redan börjat sina besök, på tå framskridande öfver mattorna kring den med musquitonät väl om-hängda sängen. Han har inburit chillumchi (ett stort tvättbäcken), hängt den rena hvita drägten på en stolskarm, barberarn väntar, och ändtligen vaknar eller väckes Sahib (herrn), sträcker sig och befaller: »Öppna Chikerna!» (ja-lusierna), — »ja, Sahib.». — »Mina tofflor hit.» De komma. Herrn stiger upp; sedan Seisi dragit undan musquito-nätet, vandrar han med ansträngning tvert öfver golfvet till en af dessa stora, tillbakalutande, beqväma rottingstolar, dem lättjan tyckes hafva uppfunnit i någon inspirerad dröm, låter pådraga sig morgondrägten, och sjunker sedan ner för att låta barberarn verka i sitt kall. Den öfriga toiletten verkställes sedan i laga ordning och derpå rökes morgon-hukahn (pipan), under det att förra aftonens privata bref genomläsas. Kitmutgaren (uppassaren vid bordet) anmäler att frukosten är i ordning, den intages, hvarpå Consumah (hofmästaren) inkallas för att veta det några vänner komma till middagen. Palankinen står för dörren och vår vän begifver sig på kontoret under det Musalgiei (löparen) springer framför palankinen för att hålla alla ur vägen, som kunde hindra farten. På kontoret ser han sig om att alla finnas der, kallar Sircaren (infödd bokhållare), befaller honom skrifva bjudningsbref till några vänner, skickar sin Cbapprassey (parasollbärare) bort med dem, och besvarar genom sin förste bokhållare sina affärsbref. Kl. 1 intages ett mål, som lått namnet »Tillin», hvarefter besök göras hos kamrater i yrket, tidningar läsas, börsnyheter inhem-

tas och begrundas. Kl. omkring S öfvergifves kontoret, promenad göres i vagn eller palankin till kl. 6, då kosan ställes mot hemmet. Så snart Durvan (portvakten) hör Sirdarens (l:a bäraren) »Burra Sahib», gör han allarm i huset, lampor och ljus tändas i sina glaskupor och tjenarne uppställa sig med händerna i kors på bröstet, väntande befallningar. Sahib, såvida han ej är muggra (vresig) och allt gått honom i lag, nickar vänligt Salam! hans hatt tages af en, käppen af en annan och han lemnar sig åter för en stund i Seisis händer, hvarur han nyputsad utgår till de emellertid ankomna gästerna, och alla offörtöfvadt sätta sig till bords. En öfver bordet vertikalt hängande duk i en trädram, en (läktare, sättes i rörelse från ett annat rum, kitmutgar, consumah och musalgiei få fullt upp att göra: med chowris (hvita kosvansar) borthviftas flugor och andra yrfän, som komma in genom de öppna chikerna

eller pur-dahs (gardinerna); mullagatawnisoppa börjar middagen, öl och vin med is komma jemte den fastare maten. Bow-bergii (kocken) berömmes eller tadlas, allt som han gjort kurrien mer eller mindre god, och sedan komma frukterna, ananas, pisang, mango och mangustin m. fl. "Vinbuteljen passerar kring bordet, den har snart passerat nog, kaffet kommer. Hukah-bardar (pipstopparen) infinner sig, man går ut på Chopper (verandan), Cherruts (manillacigarrei) eller Calleanen (bärbar pipa) framtagas, hvarpå efter ett par timmars rökning och prat sällskapet skiljes åt, och vi hafva följt vår vän tillbaka dit der vi funno honom, till sängen. Sådant ungefär är Europeernas lif i Indien, vek-ligt och lättjefullt; allt går ut på »ata, dricka, sofva», och hvar och en, som kommer dit med friska krafter och stor drift, blir snart förslappad nog att följa samma lefnadssätt.

Den 21 Febr. om aftonen gingo vi en liten bit utur hamnen, med hr Lenmark, superkarg pä Prins Oscar, och kapten Bruzewitz om bord, hvilka begge herrar stadnade qvar öfver natten, efter att hafva gjort aftonen glad för oss, dels genom deras eget angenäma sällskap, dels genom de underrättelser de meddelade oss om hem och vänner. Hr Bosenlind, Prins Carls superkarg, lemnade oss i Singapore för att öfver land gå hem, och dymedelst komma fram ett par månader fore oss, som imellertid i vår lilla

\ jmmwi

mån knogade oss fram genom Rhio- och Banca-sund, mellan de herrliga grönskande Malesiska öarna. Från Angier på Java, intogs under segel en del förfriskningar, för hemfärden, såsom höns, ankor, ris och- frukter, och d. 1 Mars gingo vi genom Sunda- och Princessans-sund, ut på Oceanen, för att ej åter lemna den förr än i Engelska kanalen.

»Det är så skönt när man stäfven vänder

Från fjerran segling, mot hemmets stränder», säger skalden, och det erforo äfven vi. Indien och Kina, de efterlängtade och hunna, voro nu lemnade bakom oss med all deras drömda och funna skönhet, deras dikt och verklighet. Nu gällde färden ett annat land, hemmets, de välkända älskade stränderna logo fjerran emot oss; väl var att förutse, det mången kär förhoppning vid hemkomsten skulle vara krossad, mången väntan sviken; men det »gamla Svea land» förblir dock alltid detsamma, lika efterlängtadt, lika kärt att återse efter en lång frånvaro. Med otålighet vandrade vi på däcket, då under de första dagarne i Mars en laber vind dref oss ut i Indiska Oceanen; alltsom brisen friskade i, steg spänstigheten i våra sinnen, och det var med särdeles glädje vi funno att vi under 9 dygn efter hvarandra i hvarje gjorde öfver 200 mil. Vågorna hoppade och sjödo för och akter, liksom kappades de med det ilande skeppet, och vinden var så frisk, att bramseg-len jemnt och rätt kunde stå. Man var förnöjd, man gnuggade händerna och såg med glädje på loggtaflan Niorna rada sig efter hvarandra i skön följd.

Men allting har sin vexling; så äfven vår goda vind. På Long. af Rodriguez föll barometern en e. m. ganska hastigt, moln samlades på alla kanter, blixtrar började fräsa rundt omkring, och åskan lät höra sina mullrande toner. Det hade varit stiltje förut, en och annan pust började kännas hård, men qväf, segel efter segel togs in och gjordes fast, så att innan natten kom, voro alla borta utom förstäng. Vi väntade en orkan. En liten släng af den kom äfven, fast i så liten skala, att den knappt kunde gifva begrepp om de elementernas uppror, dem vi höra beskrifvas med blandad beundran och fasa. Himlen var svart, regnet föll i strömmar, genomskimradt af blixtrar, och åskan skrällde en majestätisk bas till de spädare tonerna af böl-ARTEMISE.

jornas hväsande och vindens gnisslande bland tåg och tackel. Dock, efter ett par timmar var allt förbi, dager kom, solen sken fram, vinden blef stadig, seglen kastades loss och fylldes åter af en frisk, jemn vind.

Den S April sågo vi Kaplandet och sjelfva Goda Hopps-udden förbiseglades d. 7:de. Derifrån till Lizard sågo vi intet land; S:t Helena, Ascension, Azorerna, dessa milstolpar eller vägvisare på den stora stråkvägen från Indien till Europa, dem sjömannen vanligen vill se, dem gingo vi förbi, i säker förtröstan på goda instrumenter; oeh de

sveko oss ej heller. Under linien fingo vi som vanligt regn och några dagars stiltje, ur hvars enformighet vi snart på 6° N. L. vaknade till medvetande af en frisk Nord-Ost-passad. Vi gingo fram bidevind med 7—9 knops fart, skummet slog kring bogen och öronen, om man gick fram till fockvanten. Vi styrde mot Norden, hvars gnistrande härolder, Carlavagnen och Polstjernan, allt klarare och stoltare framgingo mot zenith; södra Korset sjönk med aftagande glans ned bland horizontens dimmor akterut, att ej mera för oss blifva synligt, och allt mer och mer började thermometerns fallande blifva kännbart på våra lekamina. Vi vunno dock derjemte allt längre dagar, och snart voro vi inom den lyckliga regionen för de herrliga ljusa Nordiska sommarnätterna.

Ett angenämt möte hade vi midt uti Oceanen. Den 25 Maj på morgonen sågs ett skepp för-ut, hvilket, då vi allt mera nalkades, röjde allt mer välkända former och till slut igenkändes vara skeppet Artemise, som samtidigt med oss var i Wampo. Om bord der hissades flagg, så snart vi kommo hvarandra nog nära, och med ett helsningsskott till svar flög äfven vår flagg upp. Vädret var vackert och vinden ytterst laber, så att vår fart knappt var mer än 2—3 knop. Kapten Söron på Artemise satte derföre ut sin båt och kom om bord till oss. Då han der druckit kaffe, gingo kapten R. Och jag om bord på Artemise, samt åter, efter att hafva tömt ett par glas vin för lyckligt slut på resan.

Det tyckes vara besynnerligt, att skepp så ofta sammanträffa på den vidsträckta Oceanen, der så mycket rum finnes att befara mellan de begge kontinenterna, och det sy-152

nes ännu besynnerligare att två enskilda skepp så precis välja samma väg, att de sammanträffa, som de tvenne nyssomtalta. Det besynnerliga försvinner likväl till en stor del, när man tager i betraktande hvad vi i det föregående nämnde om vindarne på de stora hafven; till följe af dem måste det, strängt att tala, ej gifvas mer än en väg ut till, och en väg hem ifrån Indien, ehuru den olika bestämmes af de olika årstiderna och af skeppens olika seglingsförmåga. Æqualorn passeras nästan alltid på samma Long. omkring 25° V. L., ty man har kommit underfund med att det är den fördelaktigaste platsen; derföre sammanträffa der vanligen en mängd skepp, ehuru vi så väl vid ut-som hem-gåendet sågo blott fà.

I anseende till Nordost-passaden måste alltid den från Indien hemfarande färdas långt vestligt genom den s. k. Sargassosjön, och der möta honom dessa ofantliga sträckor af Tång ^hufvudsakligast Fucus natans), som ständigt i större eller smärre massor gunga fram öfver hafvet. Man föreställer sig vanligen hafvet såsom det rörliga, oroliga e-lementet, öde och tomt, och skalderna tala om det såsom något obestämdt, vaggande; landet deremot är det fasta, motsättningsvis det s. k. »terra firma», det af lif uppfyllda, muren mot det omkringgjutna fluidi inkräktningar. Detta är ytans utseende, den slutsats som drages då man från stranden ser stormen kasta vågorna, och känner skummet yra upp mot den skenbart fasta plats, der man sjelf står, lugn och orörd. Men det är icke alldeles förhällandet. »Om man», säger Humbolt, »hade underrättelser om hela »jordytans dagliga tillstånd, så skulle man ganska sannolikt »kunna öfvertyga sig derom, att nästan ständigt denna yta »bäfvar på en eller annan punkt, att den oupphörligt är »underkastad det inres reaktion mot det yttre». De vulkaniska krafterna jäsa och bringa i darrning det fasta; jorden sjuder och skälfver i sitt inre, lik en gigantisk krater, på hvars böljande yta vi stå; hafvet svallar upp mot stränderna och inkräktar bit för bit, eller skapar nya länder genom upplandningar. Stora strömmar hafva verkat och verka på jordytans form, under det deras egen riktning blott obetydligt modifierats af ländernas motstånd och brytning. »Den fasta punkt» Archimedes önskade sig, den fin-DJOR I HAFVET. 153

nes ej här; ty allt är rörelse, förvandling, undergång, men äfven pånyttfödelse och vardande; och det »ostadiga hafvet», som likväl icke är just ostadigare än jorden, svallar allt omkring och bär i sitt sköte stora massor af lefvande varelser, af organismer.

Der finnas dessa vextrika kolosser, de stora tångarterna, hvaribland Macrocystis pyrifera skall blifva 1500 fot lång och ännu »vid Norges kuster flikarne af Laminaria digitala uppnå en längd af 12—18 fot» (Düben, Vextr. Nat. fam.). Från 18°-50u N.L. och från 25u—40° V.L. sträcka sig lik en böljande äng de nyssomtalta Sargossosjöns tångflakor. 1000 tångarter äro redan kända och beskrifna, och ingen har ännu tilltrott sig att

approximativt gissa till hvad ännu okändt återstår.

På dessa grönskande ängar lefva i stort antal krabbor och blötdjur, och leka i hafvets skogar, ilande från gren till gren, liksom foglarna på land; kring och genom dem går hvalen, fnysande och krossande; nordkapare ocb tumlare känna ingen gräns för sitt rike, det sträcker sig verlden omkring, det är Poseidons, »jordfamnarens». Men utom dessa, de stora varelserna, giganterna i den flytande verlden, gifvas äfven pygméer, somliga så små att först mikroskopet upptäcker dem. Vi vilja ej tala om de myriader fiskar, som glänsande och skimrande spritta fram öfverallt, utan skola blott nämna ett par ord om några andra varelser, som okända i allmänhet, men sköna och förunderliga bebo djupen och de vida hafven. Der framgå bläckfiskarna (Sepia) ofta fotslånga, fäktande och sträfvande med sina utsträckbara armar, besynnerliga och vidriga nog att hafva gifvit anledning till de gamlas sagor om den fångande Polypen. Glasbåten (Argonaula) seglar fram, klar och krusig, med armarna hängande lika åror, som ville han lik menniskan sjelfständigt styra sin kurs öfver hafvet. De små genomskinliga Pteropoderna draga med vinglika fenor sina syllikt spetsade skal fram öfver oceanen under ett oupphörligt arbete. Klar och blå, lik det omgifvande elementet, skiftande i rika färger, som ytans droppar då solstrålarna leka derpå, pulserar den egna Salpa i den lugna hafsytan; den är stundom stråligt sammansatt lik ett hjul med sina ekrar, stundom enkel och odelad, men hvarje bit eger168 ItESA TILL KINA.

sitt lif, sin sjelfständiga rörelse, sin djuriska organisation. Naturen bestämmer sig redan i sina lägsta varelser, och låter dem redan i en mer eller mindre tydligt utbildad grad återgifva de högsta formerna. Geléartad, mjuk som ett slem, har den siD bestämda begränsning, uppvisar sin egen hjerna, sina andningsorganer, sin muskel- och cellväfs-byggnad, sin måge. Salpa eger sålunda fullkomliga organer, hos sig utbildade, men det egnaste hos den är dess generations sätt. Den sammansatta Salpan föder enkla ungar, och dessa åter i sin ordning föda sammansatta, det är som vore genom sammanvexningen individernas generationskraft splittrad, inskränkt, afmattad, ocli som den först nådde sin fulla styrka vid det enskildas friblifvande. Analog är en Me-dusa,, en af dessa allmänt i hafven kringspridda, skålformiga, geléartade, genomskinliga, mångfärgade djur, (Medusa, aurila), som då den sitter fast och aldrig blir lös, framföder fria ungar, som aldrig fastna, och tvertom. Naturen vill vexla sina alster och fenomener i oändlighet, men den vill alltid ställa dem i en kedja, göra af allt enskildt ett helt, och för detta ändamål är den aldrig rådlös, den finner alltid utväg; det hör till det sköna, det mest upplyftande i naturens betraktande att kunna gripa den på bar gerning och länk efter länk uppvisa sammanhanget, i evighet måhända ej fullkomligt utgrundadt, men också hvarje minut af forskning aproximeradt.

Nästan alla dessa sistnämnda djur, som finnas i ofantligt antal, hafva lysningsförmåga, och framglänsa under de mörka nätterna lika matta solar djupt ur vattnet eller nära vid ytan, än med klart gult, än med färgadt skimmer. Med hvad som hufvudsakligast ger vattnet det sken, som från äldsta tider väckt menniskornas uppmärksamhet då de befarit hafvet, är de först i sednare tider närmare kända och undersökta infusionsdjuren. »Talrikare än dropparna i hafvet», som man säger, ja till tusenden i hvarje droppe, lefva dessa, blott under starkt mikroskop synliga djur sitt lif, så fullkomligt som något högre. De lida och strida, de färdas fram och tillbaka, de fortplanta sig och lemna slutligen genom döden rum för andra generationer. Iluru små de än äro, stundom tvåtusendedelen af en linea, hafva de likväl sin stora betydelse i naturens ekonomi. GyttjanKORALLERNA.

155

i våra dammar är hufvudsakligen skalen af dessa djur, i hvarje kritstreck vi draga är det millioner skal som åtgå för att lemna märket, sanden och bergen äro spår af deras mängd. Man kan göra sig begrepp om huru naturen Hn hafva råd att använda sådana massor, då man vet att ett djur på 8—14 dagar kan vara fortplantadt i millioner.

De nu nämnda äro för det mesta fria djur, som röra sig frivilligt omkring i sitt fluidum, men under och bland dem står en egen verld, lik en stor skog af fastsittande djur, de väl bekanta korallerna. Redan Ovidius sjunger om dem huru de först under vågen voro mjukt gräs, men hårdnade då Medusas hufvud lades derpå, och:

»An har korallen samma natur, att i luften den blifver »Hård då han vidrörs af den, och hvad fordom var under hafvet »Mjukt lik en vidja, blir nu öfver hafvet hårdt som en klippa.»

Mel. IV.

Korallerna finnas i nästan alla haf, men hufvudsakligast i de varma spela de sin verldsbildande roll. Der på de stigande paralellerna (se förut) fästa de sig och bygga från bottnen sina greniga och bladiga byggnader. De inre och nedre djuren dö bort i sina celler — andra bygga ofvanpå och omkring dem, tills hela massan genom tiderna vexer och når vattenytan — djuren dö då ut deruppe, men deras hus stadnar och utvidgas i andra riktningar — hafvet ditför drifved, lösryckta träd med jord och sten, detta kastas in bland och fastnar på de spetsiga topparna — tång och hafvets öfriga kringförda ämnen anskjuta omkring — förruttnelse inträder — infusorien börjar sitt lif och arbete deri — jord bildas — ditkastade vextfrön gro deruti, foglar slå sig ned derpå och menniskan kommer slutligen, när allt är färdigt, till den fullbildade ön för att uppsöka sig nya boningsplatser och vinna ett hem. Sannerligen, hafvet är ej »öde och tomt», det är fullt af lif, lika storartadt som på vår fasta jord, fastän krafterna deruti verka mera på djupet, vida mera i det fördolda och hemlighetsfulla. —

Vid ingången till engelska kanalen, eller rättare på »uppgående grunden», möttes vi af flera dagars stiltje, hvilken gjorde att med den kommande goda vinden en ofantlig massa af fartyg sammanträffade i kanalen. Vid ett tillfälle räknades 1S1 segel i sigte, ett antal som man väl knappast170

mer än en gång i sitt lif får se. Alla äflades och sträfvade hvar åt sitt håll; somliga skarpt bidivind för blotta bram-segel, andra med hvarenda lapp satt, rullande fördevind uppför kanalen, de flesta med sina nationsflaggor och num-ror svajande i glada färgor från pik och topp. Mellan dessa större fartyg kryssade fram och tillbaka hundradetals små snabba och lifliga lots- och fiskarebåtar i alla möjliga riktningar, skötta just lika lefvande varelser, prejande skepp till hö^er och venster och svarande på alla möjliga språk. De lägga till skeppen under stark fart, så ledigt och graciöst, utan ansträngning, utan skrik och buller, liksom hade båten en vilja med folket deri, och sjelfmant förstode att bestämma sina rörelser. Här och der framgick en örlogsman med sin långa vimpel, visande en eller flera rader tänder, som hajen bland dolfynerna, lugn och stadig, utan brådska, lik en oberoende man, som vet sitt mål, vet att han kan hinna det. Lemnande sällskapet saml och synnerligen akterut framgick Prins Carl och från dess däck sågo vi den 7 Juni genom natten det kärkomna glänsande skenet af Lizards fyrar.

Det var med en icke obetydlig glädje man återigen såg sig så nära Europa, nära civilisationens hufvudstation, och äfven tankan på hem och vänner uppsteg glädjande och värmande i själen. Den sista glimt vi sågo af Europa var från Lizard, densamma helsade oss åter; den förra sågs med vemod, nu åter lyste den som en glädjestråle, en tjusande Bethlehems-stjerna. Lång tid, mäktigt afstånd låg emellan afskedet och återseendet, och hvad är qvar i minnet af scenerna derunder och derifrån? hvilka voro intrycken dervid? Jag har försökt att i föregående fragmentariska berättelser gifva några af dem i ord och uppställa dem i bokstäfvernas föga målande leder, dock ej till parad, ty dertill kunde jag ej bestå dem med fulla drägter, utan i dagliga talets släpuniform, enkla och utan anspråk. Stundom hafva de varit starka nog att vara för lifvet, stundom hal va förhoppningarna blifvit gäckade, ett och annat fantasiens luftslott har ramlat ned, troligen emedan det ej gafs tid nog att se allt som borde ses för att kunna rätt känna södrens berömda herrligheter, kanske ock af en olika sinnesstämningATPRBUCK.

med dem, hvars beskrifningar utgjort grundvalen för själens frimurararbete.

Vid en resa, sådan som denna varit, är det naturligt att en mängd svårigheter möta, men i allmänhet äro dessa större i väntan, än i verkligheten. »Major e longinquo re-verentia.» Dock åtföljer alltid obehag en dylik färd. Man måste lemna hem och gamla vänner, högst osäker om och när man återser dem, för att draga ut i en obekant verld, i sällskap med personer, dem man ej känner. I ett skepp saknar man rum och ro; man måste umbära en mängd beqvämligheter, dem man vänjt sig vid i land; man måste bereda sig, när man begifver sig till de länder vi besökt, på att möta ett klimat, som om dagen är nästan outhärdligt för nordbon, åtminstone håller honom oklädd fästad vid sitt rum under den varmaste tiden, på denna hastiga temperatur-vexling, som fällt så mången oförsigtig, och som gör äfven svalkans njutning farlig. Och serskildt hvad naturforskaren angår: han måste vara ute hela dygnet, ty han har att observera dag- och natt-djur, han har saker att förvara, dem solen på ett par timmar lörderfvar, dem fukten om skeppsbord lätt förmöglar, ty mellan tropikerna är alltid fuktigt, och rost angriper jern

stundom ganska starkt på en natt. Derjemte gör denna hast, hvaruti han jemt får vara vid insamlingen af naturalicrna, både för klimatet och det korta qvardröjandet på hvarje ställe *), att samlingen ej blir god, och är tillika skadlig för honom sjelf, ty då alla iakttagelser bli fragmentariska, så uppstår i sinnet en ständig längtan att uppfylla de stora luckorna i vetandet med osäkra och ytliga slutsatser, hvarpå säkerligen föregående teckningar lemna tydligaste beviset.

Sjön är visserligen vacker, då man betraktar den från land, men sedd under månader från ett belamradt skeppsdäck, är den enformig, och lider man derunder af sjösjuka, hvar gång man lemnar hamn, så blir den ofta obehaglig.

") Af hela den långa tid, som Prins Carl var ute, 19 månader, hafva blott G tillbragts i hamn, och detta med afbrott, och på somliga ställen tillbragles blott ett par dagar; så att, då afdrag göres för alla regn- och ovädersdagar, samt all tid af ovisshet och bristande kännedom af lokalen, ej lång tid för arbetet återstår.

Dock, tiden flyktar undan derigenom att den ena dagen är den andra så lik; i denna likhet, denna enformighet ligger ro, och minnet af flydda nöjen, af glada stunder på fjerran stränder, står som en skön aftonrodnad i skinande färger att lifva själen.

Att se de olika länderna och de taflor af olika natur, de lemnat, hörer till resans största angenämheter. Men huru skön naturen än må vara, huru rik den än visar sig i dessa gynnade Söderns länder, så intager dock menniskan första rummet: dels står hon i förgrunden af allt i sin vexlande mångfald och skönhet, dels visar hon sig i sina verk; hon går fram, odlande, rödjande, bebyggande; bon lefver tillsammans i städer, eller hon ströfvar fri som himlens vind genom omätliga slätter och skogar. Europa går allt mera framåt till sitt kosmopolitika mål; med några små nyancer är det sig likt öfverallt. Så är det ej i Indien och Afrika. Der voro europeiska bruk vid kolonisationerna raka motsatser mot de inhemska; der voro klimat och årstider olika Europas, allt var främmande, till och med den luft man andades. Dessa kontraster måste vid Européernas ditkomst, motsatta hvarandra, åstadkomma en egen brytning, ett pikant mellanting, hvaruti Europas stolta, djerfva Framåt 1 är blandadt med Söderns makliga Halt! Men dervid bibehålla dock de olika folken sin olika natur, sina karaktersdrag, ehuru de afnötas vid hvarandras beröring. Det är angenämt att göra jemförelser dem emellan, naturens Stillebens-stycken kunna ej alltid uteslutande fängsla sinnet. Först genom kännedom om andra land lär man rätt känna sitt eget. — »Home-keeping Youth have ever homely wits», säger Shakespeare. — Men icke nog med att under en längre resa folken blifva helgjutna bilder för vårt sinne, äfven verlds-kartan upphör att blifva blott ett blad, bemåladt med vissa färger, indeladt i vissa rutor och brokiga figurer. Hvarje del får sin naturliga utsträckning; kontinenten betraktas ej mer som små land och öar, större än konungariken, såsom små prickar. Asien, Afrika äro lätt utsagda namn, och när man jemför deras civilisation och odling med Europas, så äro de obetydliga; men då man seglat med 8—9 knops fart

en tid utanför ett stycke af deras kuster, så får man klart för sig, att de äfven ega sin betydenhet.

Det ligger i hela menniskoslägte! en snart sagdt oemotståndlig längtan till ett fjerran, aflägset, osedt, till ett på andra sidan, och fantasien vet att utmåla det i de skönaste, de mest tjusande färger — det är denna längtan, som väckt tanken på odödligheten. Den är starkast utbildad hos nordbon och bergsbon, måhända derföre att naturen i deras hem varit något karg vid utdelandet af sina skatter, och målningarne af Söderns rikedomar äro så lockande, så bjert afstickande mot hvad de se omkring sig. Denna längtan, som står qvar, fastän hvarje fysiskt behof är uppfyldt, detta medvetande af att »menniskan lefver ej blott af bröd», var det, som till en stor del dref vikingar och väringar ut att härja och förvåna den blomrika, frukt-fyllda södra verlden, hvarom sagorna tala, som förmådde Schweitzaren att nedstiga från sina Alper och tjena på de leende, bördiga fälten kring Seinen och

Tibern. Denna längtan finnes ännu qvar, och hvilken yngling bland mina landsmän har ej med svällande hjerta tänkt på den rika Södern,

»......der i en evig sommar

Orangens guld slår opp, och lagerns krona blommar.»

Genom en resa, en sådan lång utfärd, blir denna längtan tillfredsställd, denna oro utåt stillas, man jemför hemmet med hvad man ser, lär derigenom inse dess stora fördelar, blir nöjd dermed, och den obändiga längtan bort slår öfver i en längtan hemåt, ett »Kuhreihen» ljuder i själen, och hjertats strängar vibrera till melodien: »Home! sweet homel there is nothing sweeter then Home!» —